

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ondřej Klabal

Peter Newmark a jeho přínos translatologii

Peter Newmark and his Contribution to Translation Studies

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Jettmarová, M.Sc., Ph.D.

Praha 2014

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl především poděkovat vedoucí své diplomové práce PhDr. Zuzaně Jettmarové, M.Sc., Ph.D., za trpělivý a obětavý přístup při jejím vzniku a za nespočet praktických a cenných připomínek.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. srpna 2014

.....

Ondřej Klabal

Anotace

Teoreticko-biografická diplomová práce se zabývá teoretickým dílem translatologa Petera Newmarka. Vychází z analýzy Newmarkových monografií a článků a identifikuje stěžejní myšlenky, jimiž přispěl k vývoji translatologie. S přihlédnutím k dobovému kontextu, ve kterém v západním světě dominoval vědecký neopozitivismus, byl Newmarkův přístup s hlavním proudem v rozporu. Snahou je také zohlednit vývoj Newmarkových názorů v čase a upozornit i na myšlenky z jeho pozdějších článků, jimž se nedostalo větší odezvy. Práce rovněž nastiňuje recepci Newmarkových myšlenek a představuje nejvýznamnější kritické reakce na ně.

Klíčová slova: *Peter Newmark, teorie překladu, sémantický překlad, komunikativní překlad, funkce textu, korelační teorie, překlad jako hledání pravdy, procesní model překladu*

Abstract

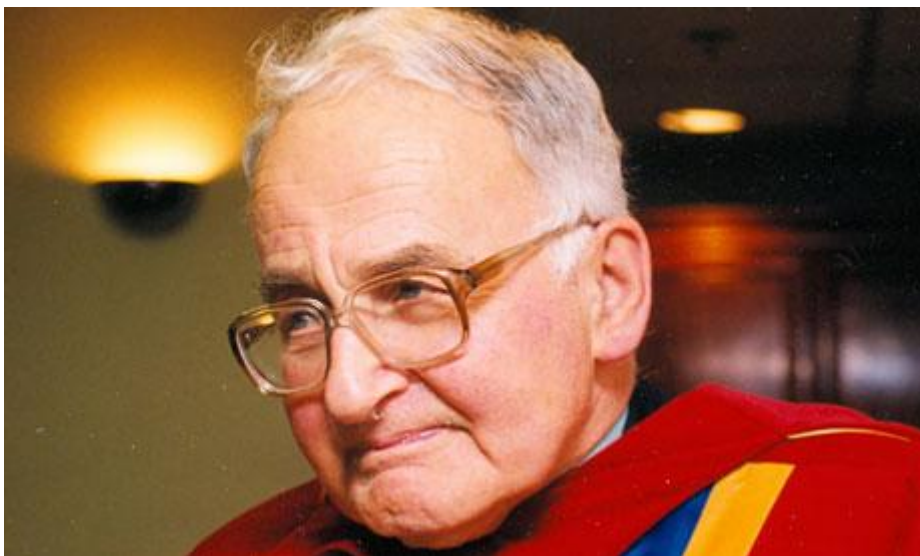
The present theoretical and biographical thesis deals with the work of Peter Newmark, a prominent Translation Studies scholar. The thesis is based on an analysis of Newmark's monographs and papers and identifies key ideas which constitute his contribution to the development of Translation Studies. Given the context of his time, with the Western world being dominated by neopositivism, Newmark's approach was not in line with the mainstream. The thesis also tries to take into account the chronological development of Newmark's ideas and highlight some ideas from more recent papers, the reception of which was rather limited. Furthermore, the thesis presents the reception of Newmark's ideas and the most important critical responses to them.

Key words: Peter Newmark, translation theory, semantic translation, communicative translation, text function, correlative theory, translation as truth seeking, model of the process of translation

Obsah

1	Úvod.....	9
2.	Životopis	12
3	Kontext a východiska	18
3.1	Anglosaská lingvistika a teorie překladu v sedmdesátých a osmdesátých letech	18
3.2	Eugene A. Nida	20
3.3	Karl Bühler.....	21
3.4	Jean Paul Vinay a Jean Darbelnet	21
3.5	Jan Firbas	23
3.6	John Catford.....	23
3.7	M. A. K. Halliday.....	24
3.8	Charles Fillmore.....	28
4	Newmarkova teorie	30
4.1	Sémantický a komunikativní překlad.....	36
4.2	Korelační teorie a středové faktory	43
4.2.1	Těsnost překladu a důležitost textu	44
4.2.2	Korelace	46
4.2.3	Středové faktory	47
4.3	Překladatelské postupy.....	52
4.3.1	Doslovný překlad	52
4.3.2	Další překladatelské postupy	56
4.4	Funkce textu.....	61
4.5	Překlad jako hledání pravdy.....	66
4.6	Překlad jako proces	71
4.7	Kritika překladu	76
4.8	Didaktika překladu	82
4.9	Překlad a výuka jazyků	84
4.10	Překlad do cizího jazyka	87
5	Recepce.....	90
5.1	Nejčastěji citované aspekty Newmarkovy teorie	92
5.2	Kritika Newmarka pro vady v metodologii	93
5.3	Sémantický a komunikativní překlad v ohlasech.....	98

5.4	Morální odpovědnost překladatele v ohlasech.....	99
5.5	Funkce textu v ohlasech.....	101
5.7	Model kritiky překladu v ohlasech.....	102
5.8	Polemika Newmarka s Viaggiem.....	102
5.9	Newmark v recenzích.....	104
6	Závěr.....	110
7	Shrnutí.....	112
8	Resumé.....	114
9	Bibliografie.....	116
9.1	Primární zdroje.....	116
9.2	Sekundární zdroje.....	121
9.2.1	Odborná literatura.....	121
9.2.2	Recenze.....	128
9.2.3	Internetové zdroje.....	129
9.2.4	Písemná sdělení.....	129
10	Příloha.....	130
10.1	Monografie a sbírky článků.....	130
10.2	Statě, články, kapitoly.....	130
10.3	Série článků <i>Paragraphs on Translation</i>	139
10.4	Série článků <i>Translation Now</i>	141
10.5	Hesla v encyklopediích.....	145
10.6	Polemické reakce.....	145
10.7	Rozhovory.....	145
10.8	Recenze.....	146

1 Úvod

Za posledních několik let vznikla v Ústavu translatologie řada biografických prací zaměřených na významné představitele teorie překladu (Catford 1998, Lefevere 2013, Santoyo 2008, Rabadán 2012) či tlumočení (Pöchhacker 2013). Vzhledem k tomu, že v létě roku 2011 (Bell, 2011) zemřel významný britský translatolog Peter Newmark, jevila se jeho smrt jako příležitost k ohlédnutí za jeho přínosem translatologii a ke zpracování takovéto práce o něm.

Důvodů, proč jsem si za téma své diplomové práce zvolil právě Newmarkovo dílo, a ne Eugena Nidu, který zemřel téhož roku, je ale více a ne všechny jsou ryze translatologické povahy. Patří mezi ně i Newmarkův původ, respektive město narození. Málo se totiž ví, že Newmark se narodil v Brně, kde krátce po narození i žil. Měl tedy k České republice silnější vztah, než by se u britského translatologa dalo čekat, a dokonce ve svých knihách či článcích využívá i příklady z češtiny (např. rozdílné konotace pojmu normalizace v různých zemích). Velmi si pak oblíbil dílo hudebního skladatele Leoše Janáčka, dalšího brněnského rodáka, a ve svých pracích se na několika místech zamýšlí nad překlady názvů jeho děl do ostatních jazyků nebo nad překladem titulků k jeho operám (tzv. *surtitles*). Na svůj vztah k Brnu Newmark nikdy nezapomněl, s tamější katedrou anglistiky desítky let spolupracoval a vystupoval tam na konferencích; přátelský vztah jej pak pojil s lingvistou Janem Firbasem. Završením jeho vztahu k brněnské anglistice bylo udělení čestného doktorátu, jímž Newmarka poctila Masarykova univerzita v roce 2007 za jeho významný přínos teorii překladu. Potěšil mne i úvod k výboru Newmarkových textů *More Paragraphs on Translation*, kde v úvodu (1998a: xii) uvádí, že při psaní nejvíce myslí na „své studenty překladatelství, a to na ty anglické, české, řecké a terstské“.

Pokud jde o důvody, které již s translatologií souvisí, je třeba zmínit Newmarkovo výsostně praktické pojetí jeho monografií a článků o překládání, které byly vždy založeny na bohatém příkladovém materiálu a praktických radách i soudech ohledně konkrétních překladatelských postupů, což pochopitelně souvisí s učebnicovým charakterem jeho prací o překladu. Toto pojetí je mi jakožto člověku, který je zastáncem názoru, že každá teorie by měla sloužit především ke zlepšení, zefektivnění a případně systematizaci praxe, velmi blízké.

Tím víc, že mnoho z jeho doporučení, například klasifikace postupů pro převod kulturně ukotvených výrazů, je s výhodou využitelná i v tlumočení.¹ Dalším důvodem, který mne vedl k volbě tohoto tématu, je nejednoznačná recepcie Newmarkova díla, ovlivněná určitou kontroverzností některých jeho názorů, doporučení a dnes, pod vlivem kulturního relativismu, tak nemoderních hodnotových soudů. Jimi Newmark přímo vyzývá k polemice a právě tento aspekt bych ve své práci rovněž rád postihl.

Pokud jde o metodologii, jedná se o teoretickou biografickou práci shrnujícího charakteru, jejímž cílem je komplexní pohled na Newmarka jakožto translátologa, pedagoga, ale i organizátora. Mým cílem je, jednak aby práce představila základy Newmarkova pojetí překladu těm, kteří se s ním případně doposud nesetkali, jednak aby byla zajímavá pro ty, kteří o jeho díle již něco vědí. Pro ty by mohla být přínosná kontextualizace Newmarkova přístupu k překladu a rozbor recepce jeho myšlenek. Tato práce si zároveň klade za cíl představit i Newmarkovy méně známé koncepty, např. korelační teorii. Dle dostupných informací zatím nebylo dílo tohoto translátologa v českém jazyce takovýmto způsobem zpracováno, a to ani v Ústavu translátologie, ani na jiném pracovišti v České republice.²

Při zpracování této práce jsem vycházel především z důkladného studia Newmarkových monografií a článků a snažil jsem se vždy vyjít z jeho původního pojednání dané problematiky (většinou Newmark 1981 a 1988) a doplnit ji o aktuálnější upřesnění, která však již byla většinou publikována pouze kusým způsobem, většinou časopisecky. Newmarkovy myšlenky jsem se dále pokoušel usouvztažnit s myšlenkami jiných translátologů a hledal jsem případné paralely či rozdíly. Kromě Newmarkových prací jsem tedy vycházel i z odborné literatury, která s jeho dílem časově či tematicky souvisí.

Vzhledem ke skutečnosti, že cílem práce je představit Newmarkovy myšlenky českému publiku, jsou všechny citáty z anglicky psaných textů přeloženy do češtiny. V případě, že se jedná o pasáž, jejíž český překlad by mohl být zavádějící, či jde o Newmarkem zavedený termín, je tento uveden v anglic-

¹ Viz má bakalářská práce (Klbal, 2010), ve které jsem Newmarkovu klasifikaci aplikoval na tlumočený materiál.

² Pokud je autorovi této práce známo, jediná podobná práce tohoto typu je diplomová práce italské studentky na univerzitě v Terstu Moniky Pedroly, která však není v elektronické verzi přístupná, rovněž nebylo, ani přes četné pokusy, možno navázat s její autorkou spojení.

kém znění v závorce nebo v poznámce pod čarou. Pokud není uvedeno jinak, je autorem všech překladů autor této práce.

V první části práce bych rád představil Newmarkův životopis, pozastavil se nad jeho nejvýznamnějšími milníky a nad jeho dílem. V následující kapitole se věnuji zasazení Newmarkovy teorie do širšího kontextu translatologie daného období a v krátkosti představuji translatology i lingvisty, kterými se Newmark inspiroval či ze kterých vycházel. Jádrem práce je kapitola věnovaná analýze Newmarkovy teorie překladu, která je rozdělena na základě jejích jednotlivých významných aspektů, jako je sémantický a komunikativní překlad, funkce textu a další; ty jsou usouvztažněny s ostatními souvisejícími či obdobnými teoriemi. V souladu s výše uvedeným se jedna kapitola zabývá recepcí Newmarkova díla, která byla často velmi kritická a polemická. Závěr práce pak shrnuje Newmarkův přínos translatologii jako celek. Samostatnou přílohu tvoří bibliografie Newmarkova teoretického díla.

2. Životopis

Peter Newmark se narodil 12. dubna 1916 v Brně v rodině úspěšného podnikatele. Newmarkův otec vlastnil v Brně textilní továrnu na Dornychu a později se stal britským honorárním konzulem. Newmarkova matka byla Vídeňanka s židovskými kořeny a o Newmarka se starala anglická guvernantka. Rodné město Newmark v pěti letech opustil a odjel s rodiči do Anglie, kde hned od základního stupně nastoupil do soukromých škol (Newmark, 2005a). V rozhovoru s Pedrolou (1999: 17) ale uvádí, že ke svému rodnému městu cítil po celý život silný vztah. V Anglii se mu dostalo klasického anglického vzdělání. Navštěvoval i prestižní soukromou školu v Rugby, na níž si ale pobyt neužíval – sám jej označil za krutá muka (1995f: 145). V roce 1934 začal Newmark studovat na Trinity College na univerzitě v Cambridge, kde studium jazyků (francouzská a německá filologie a anglická literatura) o tři roky později ukončil s vyznamenáním. Pedrola (1997: 17) uvádí, že Newmarkovi velmi vyhovoval debatní způsob výuky v Cambridge. Potkal se tam s celou řadou lidí, kteří později ovlivnili i jeho přístup k překladu. Konkrétně zmiňuje historika umění Anthony Blunta, literárního vědce Franka Raymonda Leavise a irského dramatika Seana O'Caseyho (Newmark v rozhovorech s Pedrolou). Za studií Newmark rovněž psal recenze divadelních her, nejdříve do studentského časopisu *The Gownsmen* a později do prestižnějšího *Cambridge Review*.

Po vypuknutí druhé světové války vstoupil Newmark do armády. Nejdříve vykonal dva roky služby ve Velké Británii a později byl odvelen do zahraničí. V roce 1943 zakotvil jakožto člen rozvědky v Itálii, v níž zůstal i nějakou dobu po válce, což mu umožnilo naučit se italsky a rozšířit tak jeho jazykové portfolio. V Newmarkově nekrologu v deníku *The Guardian* z 28. září 2011 (Bell, 2011) je uvedena zajímavá vzpomínka na válečné období: Newmark byl pověřen tlumočením při německé kapitulaci v Bolzanu a strávil večer ve společnosti německých důstojníků diskusemi o německých romantických básnících. Dalšího dne ráno pak byla kapitulace řádně podepsána.

Po návratu do Británie se Newmark začal živit jako učitel jazyků, nejdříve na různých typech středních škol v hrabství Yorkshire, odkud pocházela Newmarkova rodina (Newmark, 2005a). Později pak, protože se mu dle vlastních

slov jako středoškolskému učiteli nedařilo, přešel na londýnskou *Holborn College of Law, Languages and Commerce*, kde zpočátku učil francouzštinu a němčinu. Dle Pedroly (1999: 18) jsou Newmarkovy zkušenosti jakožto učitele jazyků významné i proto, že mu daly příležitost zamyslet se nad využitím překladu jako nástroje ve výuce jazyků. V rozporu s hlavním trendem doby, který prosazoval takzvanou přímou či komunikativní metodu³ výuky jazyků, se Newmark překladu nebránil a využíval jej například pro srovnávací analýzu výchozího a cílového jazyka. V jednom rozhovoru (Newmark & Greer, 1995d: 114) k tomu uvádí, že na přelomu šedesátých a sedmdesátých let po něm byla v akademickém prostředí vyžadována hlubší specializace a on se v rozporu s trendy tehdejší doby, které se zaměřovaly především na mluvený jazyk, rozhodl pro překlad.

V roce 1958 byl Newmark jmenován vedoucím katedry jazyků na *Holborn College of Law, Languages and Commerce*, která se později přejmenovala na *Polytechnic of Central London* (dnešní *University of Westminster*). S ní Newmark spojil prakticky celý zbytek svého aktivního pracovního života, nepočítaje období po jeho odchodu po penze. Pod jeho vedením se škola stala hlavním centrem pro přípravu překladatelů v Británii. Je pochopitelné, že vzhledem k zaměření školy byl důraz kladen především na překlad technických a obchodních textů a literární překlad byl spíše upozadován. V roce 1967 zde Newmark dokonce otevřel vůbec první postgraduální kurz odborného překladu ve spolupráci s Anthonym Cranem, který v té době předsedal pracovní skupině pro odborný překlad v rámci Britské konfederace průmyslu.

Kromě administrativních povinností spojených s vedoucí funkcí se ale Newmark věnoval i výuce a publikační činnosti. V tomto období psal především o výuce jazyků a články publikoval v časopise *The Incorporated Linguist*, vydávaném profesním sdružením *The Institute of Linguists*, do něhož Newmark vstoupil v roce 1962. Zároveň byl Newmark i členem redakční rady tohoto časopisu. Ani v těchto článcích se Newmark nebál jít proti většinovým trendům v oblasti jazykového vzdělávání doby a často je ostře kritizoval.

Ke konci šedesátých let začala růst na významu role překladatelství jakožto samostatné akademické disciplíny. V roce 1974 byl Newmark na *Polytechnic of Central London* jmenován profesorem a krátce nato zavedl v rámci

³ Podle Choděry (2008: 96) se tato metoda začal rozvíjet od 70. let 20. století, což odpovídá komunikativně pragmatickému přístupu ke zkoumání jazyka.

čtyřletého studia překlada i výuku teorie překlada neboli v Newmarkově pojetí výuku zásad a metod překlada. O čtyři roky později byl Newmark na téže škole zvolen děkanem Fakulty moderních jazyků a v této funkci setrval až do roku 1981. Obecně se má za to (Dodds, 2012), že v době, kdy byl děkanem, si škola získala pověst jako „jedna z nejprestižnějších škol pro přípravu překladatelů a konferenčních tlumočnicků na světě“. V tomto roce byl Newmarkovi navíc udělen titul emeritního profesora a vyšla jeho první monografie *Approaches to Translation*, která se během několika let dočkala překlada do italštiny a arabštiny. Tato monografie vycházela především z jeho praktických pedagogických zkušeností a obsahovala i několik článků vydaných již dříve mimo jiné v časopisech *Babel* a *The Incorporated Linguist*. V této době přestal Newmark učit na plný úvazek a odešel do důchodu, který ale v žádném případě neznamenal omezení jeho aktivity, ať jako teoretika překlada, či jako překladatele. Nadále hostoval na *University of Bradford* a *University of Surrey*, kde bylo v roce 1982 zřízeno Centrum translologie, na němž se stal prvním hostujícím profesorem teorie překlada v Británii.

I díky svému původu si Newmark zachoval vřelý vztah k tehdejšímu Československu, které navštívil i v osmdesátých letech, kdy v rámci projektu Britské rady přednášel o teorii překlada na univerzitách v Praze, Brně a Olomouci. Sám (Newmark, 2005a) nejraději vzpomíná právě na návštěvu Brna, na péči, již se mu dostalo od profesora Jana Firbase, či na zhlédnutí opery v Mahenově divadle.

Newmark neustal ani ve své publikační činnosti. V roce 1988 vyšla jeho učebnice *The Textbook of Translation*, která byla rovněž přeložena do dalších jazyků, konkrétně do španělštiny (1992), galicijštiny (1993), arabštiny (1992) a nejnověji do slovinštiny (2000). V roce 1991 pak následovala kniha *About Translation*, což je vlastně výbor jeho článků a esejů, které publikoval v rozmezí několika let při různých příležitostech. Další dvě publikace, *Paragraphs on Translation* (1993) a *More Paragraphs on Translation* (1998), jsou pak výběrem jeho článků, které publikoval od roku 1988 v časopise *The Linguist*, následníku *The Incorporated Linguist*. Munday (2011: 20) uvádí, že svá pojednání Newmark publikoval po téměř 20 let, byť rubrika změnila své jméno, a že se tyto články po celou dobu těšily velké přízni čtenářů a vyvolávaly jejich reakce, na něž Newmark

s potěšením následně odpovídal. V těchto člancích se Newmark věnoval jak konkrétním překladatelským problémům (někdy až na úrovni jednotlivých slov), tak obecným otázkám překladu: rozpracovával své teorie, kriticky recenzoval literaturu,⁴ která na téma překladu a související témata vycházela, či konference, jichž se účastnil. Někdy se však nevyhnul ani otázkám obecnějším, například politické korektnosti či lidským právům, která však postupně zapracoval i do své teorie překladu. K jeho oblíbeným tématům rovněž patřily cizojazyčné popisky v evropských muzeích a galeriích, ať už proto, že byly nepřesně přeloženy, nebo že zcela chyběly. V této souvislosti připojuje Dodds (2012: 179) vzpomínku, kdy si šel Newmark při návštěvě Terstu na nepřeložené názvy a popisky osobně stěžovat starostovi. Sám Newmark (1995e: 40) k pestrému obsahu článků pro ujasnění dodává: „[P]řestože mohou tyto články někdy působit jako nepodařené učebnice o umění, morálce a politice, jsou v první řadě zamýšleny jako rozšíření a doplnění mé knihy *The Textbook of Translation*.“ Tato zamyšlení Dodds (2012: 178) přirovnal k „truhlici rad pro překladatele“ a označil je za vzhled do osobních názorů autora. Jeho styl pak připodobňuje k proudu vědomí a uvádí, že i kniha *Paragraphs on Translation* je plná „newmarkismů, rozporů, změn názorů i omluv“. Dalším odborným periodikem, s nímž je Newmark spojen, je elektronický časopis *The Journal of Specialized Translation*, který vznikl v lednu 2004 a u jehož zrodu Newmark stál. Následně do něj nejen často přispíval, ale byl i členem jeho redakční rady.

Newmark si v oboru získal značné renomé, což dokládá jeho účast na celé řadě zahraničních konferencí, mimo jiné i v rodném Brně, a členství v nejrůznějších zkušebních komisích. Je autorem koncepcí výuky překladatelství například i v Číně (*Hong Kong Baptist University*) nebo Japonsku.

Nesmíme opomenout ani jeho činnost jakožto organizátora pro profesní organizace. Po dobu 35 let (Dodds, 1995) byl členem britské profesní organizace *The Institute of Linguists*, v níž nejdříve působil ve správní radě a později ji mezi lety 1988 a 1993 vedl, několik let byl i místopředsedou správní rady a až do své smrti pak čestným členem *The Institute of Linguists*. V rámci této organizace měl zásadní podíl na zavedení profesních zkoušek *Diploma in Translation* a podílel se

⁴ Skutečnost, že k velkému množství publikovaných translatologických prací se Newmark vyjádřil právě v rámci svých článků, je patrně důvodem, že není autorem velkého počtu samostatně publikovaných recenzí v translatologických časopisech.

na jejich přípravě i hodnocení, obzvláště opravoval překlady literárních textů z francouzštiny do angličtiny. Význam, jaký měl Newmark pro tuto instituci, dokládá založení Ceny Petera Newmarka, která je překladatelskou divizí Institutu od jeho smrti každoročně udělována absolventovi zkoušek, který získá největší počet bodů za překlad semispecializovaného literárního textu v jakékoliv jazykové kombinaci. Podle zástupců organizace (Ladbury, 2014) je zřízení této ceny oceněním Newmarkova přínosu jak samotné organizaci, tak i překladatelství jako oboru.

V roce 1995 měl Newmark zásadní podíl na vytvoření Národní strategie pro oblast jazyků a překladu, která se aplikovala nejen ve Velké Británii, ale ovlivnila i jiné země. Jeho význam pro translatologii dokládají rovněž čestné doktoráty, které obdržel na univerzitách v italském Terstu⁵ v roce 1995, v prosinci 1998 na Hong Kong Baptist University a konečně v roce 2007 na Masarykově univerzitě v Brně.

Newmark však nebyl aktivní jen jako překladatel a teoretik překladu. Jak je patrné z jeho díla, měl velmi široký všeobecný rozhled, což úzce souvisí s jeho koníčky, mezi něž patřila vážná hudba, divadlo, zejména opera, a literatura, obzvláště pak poezie. Dále podporoval neziskovou organizaci Amnesty International, v níž se jako její mluvčí obzvláště angažoval ve věci Palestiny. Pokud jde o politické názory, byl Newmark vždy orientován spíše levicově. V době studia krátce koketoval i s komunistickou stranou, ale jinak téměř po celý život podporoval labouristy, a to až do roku 2002, kdy vláda Tonyho Blaira zrušila povinnou výuku cizích jazyků ve školních osnovách pro žáky starší 14 let (Bell, 2011). Newmark se kriticky vyjadřoval ke zprávám vypracovaným vládou pro oblast výuky cizích jazyků (např. kritika Nutfieldovy zprávy v Newmark 2000b). Výuka jazyků byla obecně pro Newmarka kromě překladu velkým tématem a usiloval o její podporu ze strany vlády, mimo jiné i za svého působení v *The Institute of Linguists*. Navrhoval například zřízení Národní rady pro jazyky (1996b: 125) jakožto stálého orgánu, který by měl na starost přípravu koncepce výuky cizích jazyků ve Velké Británii, již Newmark považoval za nedostatečnou, nebo minimálně ustavení poradce vlády pro oblast jazyků, přičemž za vhodného kandidáta na tuto pozici považoval lingvistu Davida Crystala (2003a).

⁵ K Terstu měl Newmark rovněž osobní vztah, jelikož tam působil za druhé světové války. Dodds (2012) mu navíc připisuje zásadní podíl na vytvoření specializované fakulty.

Jako osobnost byl Newmark rozporuplný. Dodds (2012) vzpomíná, že nebylo lehké s ním vyjít. Byl sice gentlemanem, podle Doddse citlivým a nejistým, někdy ale jeho přecitlivělost vedla k tomu, že se choval nerudně⁶, až agresivně, a to především k těm, které neznal. Dodds uvádí, že na útoky často reagoval protiútokem, následně se však omluvil. Zároveň se nebál přiznat vlastní chybu. Dodds připodobňuje jeho povahu k vojákovvi, který má několik vrstev brnění a pro důkladné poznání je třeba proniknout až pod ně.

Pokud jde o rodinný život, byl Newmark dvakrát ženatý. S první manželkou měl dceru Claire; s druhou manželkou Pauline, jež ho přežila, pak dceru Liz a syna Matthewa. Kromě toho byl Newmark čtyřnásobným dědečkem.

Peter Newmark zemřel 12. července 2011 ve věku 95 let.

⁶ Jako na nerudného vzpomínala na Newmarka v osobních rozhovorech i doc. Dagmar Knittlová či prof. Jarmila Tarnyiková z Katedry anglistiky a amerikanistiky UPOL.

3 Kontext a východiska

Abychom mohli identifikovat východiska, ať už ta, na něž Newmark odkazuje přímo, či pouze ta nepřímo zmíněná, je nutné Newmarkovo dílo nejprve časově zařadit. Své první texty zabývající se problematikou překladu publikoval Newmark v sedmdesátých letech, dvě zásadní učebnice pak v letech osmdesátých (1981, 1988). Od té doby pak vydává již pouze články a případné knižní publikace (1991a, 1993, 1998a) jsou pak jen výběry dříve vydaných článků. Pro zasazení Newmarkova díla do kontextu vývoje disciplíny je proto třeba nejprve zhodnotit stav, v němž se v období pro Newmarka kritickém translatologie nacházela.

3.1 Anglosaská lingvistika a teorie překladu v sedmdesátých a osmdesátých letech

V teorii překladu se jedná o období, kdy je již minulostí lingvistický přístup k překladu a translatologie se postupně stává uznávanou disciplínou. Terminologií Snell-Hornbyové odpovídal sedmdesátým letům pragmatický obrat, zatímco následujícímu desetiletí obrat kulturní. Zároveň se jedná o období (Snell-Hornby, 2006: 47), kdy se translatologie jako věda etabluje a přechází z fáze „průkopníků“ do fáze „mistrů“. V osmdesátých letech dochází v translatologii rovněž k rozvoji více škol či proudů, jako je deskriptivní teorie překladu (především Gideon Toury), manipulační škola (Susan Bassnettová a André Lefevre), teorie polysystému (Itmar Even-Zohar)⁷ a v neposlední řadě především v Německu funkcionalismus a teorie skoposu (Hans Vermeer, Katharina Reissová). Vzhledem k tomu, že Newmark se k žádnému z těchto proudů nehlásil, naopak se proti nim často vymezoval, a vystupoval jako solitér, není o něm v souvislosti s touto fází vývoje disciplíny u Snell-Hornbyové (2006) ani zmínka, což je dle našeho názoru poněkud nespravedlivé, protože významnou osobností tohoto období nepochybně byl.

Kromě vývoje translatologie je podstatný také kontext lingvistiky, protože na díla lingvistů odkazoval Newmark dle našeho názoru poměrně častěji než na díla jiných teoretiků překladu. Lingvistika prochází v sedmdesátých letech shodně

⁷ Tyto školy či proudy se dál vnitřně diferencovaly, což však není předmětem této práce.

s translatoologií tzv. pragmatickým obratem (Černý, 2005: 196), což znamená opuštění důrazu pouze na jazykový systém. Zároveň v této době vzniká textová lingvistika a ve Spojených státech se rozvíjí generativní gramatika. Na Newmarka však měla největší vliv, nejpatrnější v převzetí zavedené terminologie, britská systémová funkční lingvistika, konkrétně pak edinburská škola reprezentovaná M. A. K. Hallidayem.

Newmark je problematický rovněž stran zařazení do nějakého názorového směru, ať v teorii překladu, či v lingvistice, jelikož se v podstatě všem směrům vymyká či se vůči nim vymezuje. Například Snell-Hornbyová (1988) jeho učebnice označuje za lingvisticky a pragmaticky orientované, přesto můžeme jen stěží zařadit Newmarka do ryze lingvistického či pragmatického proudu. Stejně tak Palumbo (2009: 166) o Newmarkově teorii uvádí, že je pevně zakotvena v lingvisticky zaměřených přístupech, přesto je však v mnohém překračuje (např. procesní aspekty, morální odpovědnost překladatele). Newmark se v podstatě pokoušel o vytvoření vlastní teorie a vlastních modelů, přesto ale v některých aspektech není možné jistou návaznost na jiné autory pominout. Jednalo se především o autory – ať už translatoology, či lingvisty – aktivní v šedesátých a sedmdesátých letech. Inspirace u pozdějších autorů je prakticky nepatrná; přestože Newmark jejich díla znal, byla spíše předmětem jeho kritiky či tématem recenzí než předmětem uznání. Sám Newmark (2009a: 20) rozděluje vývoj translatoologie do čtyř etap a sebe zařazuje do etapy komunikativní, která podle něj začala v padesátých letech dvacátého století.

Pokud jde o teoretiky překladu z řad Newmarkových předchůdců, jako byl Catford, Nida, Vinay a Darbelnet, pak na ty sice odkazoval a eklekticky s jejich dílem pracoval, avšak – jak je vyloženo níže – označit je za jejich následovníka by bylo nepřesné. Dále Newmark odkazoval, často nesouhlasně (např. 1981: 139), na představitele lipské školy, konkrétně Neuberta, Jägera a Kadeho, z německých translatoologů dále pak na Willse. Z lingvistů Newmark vycházel z již zmíněného Hallidaye a určité prvky dále převzal od Fillmora, Jakobsona či Bühlera. Nelze rovněž opomenout Newmarkovu inspiraci českým anglistou Janem Firbasem.

Domníváme se, že vzhledem k výše uvedenému a níže vyloženému lze Newmarkovo teoretizování o překladu (což je v jeho případě patrně přiléhavější označení než teorie) označit za teorii *sui generis*.

3.2 Eugene A. Nida

Eugene A. Nida (1914–2011)⁸ byl Newmarkův současník a dle Mundaye (2008: 44) mělo jeho dílo na Newmarka velký vliv, přestože Newmark cítil potřebu se proti němu více či méně vymezovat. Předmětem Nidova zkoumání byl především překlad Bible, s nímž měl vlastní několikaleté zkušenosti. Nidovým nejvýznamnějším dílem je monografie *Towards a Science of Translating* (1964). Význam tohoto díla tkví v zavedení vědecktějšího přístupu k překladu, kdy přebírá koncepty z pragmatiky a sémantiky a jeho teoretickým východiskem je Chomského generativní gramatika. Dále je pak spoluautorem knihy *The Theory and Practice of Translation* (1969), kterou napsal společně s Charlesem Taberem.

Nidův vliv na Newmarka je patrný především ve dvou oblastech. Tou první je Nidova orientace na čtenáře cílového textu a s ní související dichotomie formální a dynamické ekvivalence. Formální ekvivalence (později i formální korespondence) „se v maximální možné míře soustředí na sdělení samotné, a to jak na jeho formu, tak na jeho obsah“ (Nida, 1964: 159). Tento typ ekvivalence se dle Nidy vyskytuje především v překladech pro akademické účely, kdy „překlad slouží i k přiblížení struktury výchozího textu“. Oproti tomu dynamická ekvivalence (později, Nida a Taber, 1969, též ekvivalence funkční) je založena na tzv. „ekvivalenci účinku“, kdy by měl „vztah mezi sdělením a příjemci překladu být v podstatě stejný jako mezi sdělením a příjemci výchozího textu“ (Nida, 1964: 159). Pro Nidu je klíčová přirozenost vyjadřování a přizpůsobení se jazykovým a kulturním potřebám čtenáře překladu.⁹ Nida tedy prosazoval dynamickou ekvivalenci, a především pak byl průkopníkem ohledu na čtenáře překladu.

Druhou velkou oblastí, u níž se Newmark inspiroval Nidou, je složková analýza významu, kterou Nida použil vůbec jako první v translatologii (1964) na dnes již klasickém příkladu „starého mládence“ (bachelor). Tato metoda spočívá v rozložení dané lexikální jednotky na její významové složky (muž, nesezdaný), což následně umožní srovnání s případnými protějšky v cílovém jazyce. Newmark (1988: 114) složkovou analýzu přebírá a dále ji rozpracovává pro potřeby překla-

⁸ Zajímavou náhodou je, že Nida zemřel jen necelé dva měsíce po Newmarkovi.

⁹ S tím opět Newmark polemizuje a ptá se (1981: 51), zda se bude „čtenářům vše servírovat na podnose“.

du. Zatímco Nida složkovou analýzu ilustruje především na příkladu příbuzenských vztahů, Newmark její využití představuje v mnohem širším záběru, a to nejen na obecné lexikum, u něhož zdůrazňuje obzvláště synonyma, ale i na termíny kulturní a institucionální či například na neologismy nebo terminologické soustavy.

3.3 Karl Bühler

Německý lingvista Karl Bühler (1879–1963) patří mezi přední lingvisty dvacátého století. Newmarka inspiroval v oblasti klasifikace funkcí textu. Bühler totiž zavedl v rámci svého komunikačního modelu (1934, angl. verze 2011) dělení funkcí jazyka podle toho, zda je kladen důrazu na mluvčího, adresáta, či sdělení. V prvním případě hovoří o funkci výrazové – *Ausdrucksfunktion* (Newmark: expresivní), ve druhém případě o funkci výzvolové – *Appellfunktion* (Newmark: vokativní) a v posledním případě o funkci zobrazovací – *Darstellungsfunktion* (Newmark: informativní). Newmark Bühlerovu klasifikaci, byť volí jiná pojmenování, v podstatě přebírá a doplňuje ji o vedlejší funkce jazyka podle Jakobsona, tj. fatickou, metajazykovou a poetickou. Na okraj je možné dodat, že přestože by se mohlo zdát, že se v této typologii Newmark inspiroval Katharinou Reissovou, sám to nikde neuvádí, respektive uvádí, že i ona se inspirovala základní Bühlerovou klasifikací (Newmark, 2009a: 30).

3.4 Jean Paul Vinay a Jean Darbelnet

Dvojice kanadských autorů Jean Paul Vinay (1910–1964) a Jean Darbelnet (1904–1990) je pro vývoj translatologie významná především díky své monografii nazvané Srovnávací stylistika angličtiny a francouzštiny (*Stylistique comparée du français et de l'anglais*), která vyšla v roce 1958 (anglický překlad 1995). Jednalo se v podstatě o první translatologickou publikaci tohoto druhu a jako taková ovlivnila pochopitelně i Newmarka, který ji, vzdor níže uvedeným výtkám, považuje za „nejhutnější a nejspokojivější knihu o překladu“ (1991a: 142). Monografie Vinaye a Darbelneta srovnává anglický a francouzský jazyk především na rovině gramatiky a lexika,¹⁰ přičemž teoretický výklad je doplněn

¹⁰ Z tohoto pohledu je možné hodnotit výraz stylistika v názvu jako poněkud zavádějící.

bohatým příkladovým materiálem, což je nepochybně rovněž jeden z důvodů pro Newmarkovo uznání.¹¹ Pro další vývoj je významná obzvláště jejich klasifikace překladatelských postupů, která je svou systematičností vůbec první v translato-logii (Asher 1994: 40). Autoři představují sedm postupů dle míry náročnosti pro překladatele: výpůjčka, kalk, doslovný překlad, transpozice, modulace, ekvivalence, adaptace (Vinay, Darbelnet, 1995: 92). Tyto postupy pak dál dělí na dvě subkategorie, přičemž kalk, doslovný překlad a výpůjčka odpovídají přímé metodě překladu (*direct translation*), zatímco zbývající tři postupy řadí pod nepřímou metodou překladu (*indirect translation*).

Newmark tuto klasifikaci v zásadě přebírá, rozšiřuje (viz kapitola 4.3) a některé z postupů přejmenovává, případně aktualizuje příkladový materiál (2009a: 32). Například pro kalk používá Newmark výraz „through translation“, pro výpůjčku „transference“. Přesto si je vědom skutečnosti, že monografie vyvolala mezi translato-logy diskuse a byla i kritizována. Ke kritice se připojuje i on sám (2009: 31), když autorům vytýká, že se zaměřují především na neliterární texty a problematiku textů literárních opomíjí. Dále nesouhlasí s tím, že „ke svým překladům nepředkládají žádné alternativní verze, a tudíž je jejich přístup, třebaže se snaží vykazovat známky vědeckosti, pouze aproximativní. Výtky má Newmark i k některým konkrétním postupům. Například taxativní výčet možných transpozic považuje za nedostatečný, termín modulace zase za příliš obecný a dává přednost jeho rozpracování pro konkrétní příklady modulací (1988: 105). Za nešťastné Newmark považuje i pojetí postupu ekvivalence (omezují se především na převod idiomů, přísloví, nápisů apod.), kterou takto autoři chápou v rozporu se standardním významem tohoto termínu v translato-logii.

Významná podobnost mezi Newmarkem a Vinayem a Darbelnetem je v tom, že i kanadští autoři chtěli (1995), aby překladatel používal postupy spadající pod přímou metodu překladu, pokud to není v rozporu s normami cílového jazyka, a uchýlil se k metodě nepřímé pouze tam, kde první metoda není možná (viz kapitola 4.3.1).

¹¹ Newmark rovněž kladně hodnotí jistou míru preskriptivnosti jejich práce a dále oceňuje zavedené překladatelské postupy.

3.5 Jan Firbas

Jan Firbas (1921–2000) byl český anglista jednoho tématu, a to funkční větné perspektivy. Newmark se s ním osobně znal a pojilo ho s ním blízké přátelství.¹² Firbasovu teorii, která je díky publikaci vydané nakladatelstvím Cambridge University Press velmi známá i v zahraničí, Newmark poprvé zmiňuje v souvislosti s analýzou diskurzu (Newmark, 1988), průběžně ve sloupcích *Paragraphs on Translation* a později jí věnuje celou kapitolu v knize vydané na počest Jana Firbase (Newmark, 2003a). Považuje ji za „významný a originální příspěvek k porozumění překladu“ (2000a: 126). Newmark vysvětluje, jak funguje komunikativní dynamismus a přechod od tématu k rématu, a uvádí, že překladatel musí uvést do souladu funkční, sémantické a syntaktické aspekty každé věty. Pro překlad zachovávající funkční větnou perspektivu musí překladatel stanovit své priority, což je ale možné pouze na úrovni celého textu.¹³ Newmark rovněž oceňuje, že se teorie ve své komplexnosti neomezuje pouze na psanou podobu jazyka, ale zohledňuje prozodickou rovinu, konkrétně intonaci a slovní přízvuk. Zároveň Newmark lituje (1998a: 30), že právě problematika přízvuku v rámci funkční větné perspektivy bývá často opomíjena jak odbornou literaturou (kde se hovoří především o míře nové informace), tak i překladateli. Z toho důvodu také Newmark přichází s pravidly pro přízvukování platnými pro všechny jazyky (1998a: 30). Dá se říct, že Firbasova teorie je jeden z mála případů, kdy Newmark přebírá něčí dílo prakticky bez výhrad¹⁴ a pouze ji syntetizuje a představuje její hlavní rysy studentům překladu.

3.6 John Catford

John Catford (1917–2009) byl skotský lingvista a fonetik, který se do dějin translatologie zapsal především svou první knihou *A Linguistic Theory of Translation* (1965), považovanou za hlavní dílo lingvistické teorie překladu, která byla hlavním proudem translatologie šedesátých let. Klíčové je zde především zavedení pojmu posun, který západní teorie překladu, neznalá vývoje

¹² Remembering Jan Firbas. Vzpomínka v Newmark (2000d: 126): „true scholar, whose serenity was a joy to share“.

¹³ Jedná se v Newmarkových textech o jedno z mála míst, kde doporučuje práci na tak vysoké rovině, jako je text.

¹⁴ Z jeho vyjádření je možné vypožorovat až určitý obdiv („outstanding linguist“ – 1992d: 142).

v Československu, od Catforda přejala, přestože Catford (1965) tento termín používá v omezenějším významu: pro změnu gramatické formy mezi výchozím a cílovým jazykem. Newmark (1991a: 38) považuje Catforda za jednoho z prvních, kdo se pokusil aplikovat poznatky lingvistiky na překlad, a jeho přístup k překladu označuje za behavioristický. Rovněž pozitivně hodnotí Catfordovu volbu východisek (1991: 45), jelikož ta vychází z Hallidaye a Firthe. Newmark oceňuje Catfordovu kategorizaci posunů, kdy posun nechápe pouze v užším významu jako transpozici podle Vinaye a Darbelneta, ale posuny připouští i mezi rovinami, strukturami, slovními druhy, jednotkami a systémy. Dále oceňuje jeho rozlišování kontextu a kotextu (Newmark, 1981: 9). Ve svém hodnocení Catforda si však Newmark i v rámci jednoho díla protirečí, jelikož o devadesát stran dále uvádí (1981: 97), že Catfordova teorie se zabývá pouze malou výsečí překladatelských problémů, a navíc klasifikaci posunů, kterou dříve hodnotil pozitivně, označuje za příliš jednoduchou a mechanickou. Přesto je vliv Catforda na Newmarka (především právě v oblasti kontextu a překladatelských postupů) nesporný.

3.7 M. A. K. Halliday

Michael Halliday je britský lingvista (nar. 1925), který je považován za zakladatele takzvané funkční systémové lingvistiky, v jejímž rámci přichází s obecným lingvistickým modelem jazyka založeným na funkčním strukturalismu. Sám Halliday (2006: 444) charakterizuje funkční systémovou lingvistiku následovně: „[S]vým zaměřením je funkční a sémantická, ne formální a syntaktická, předmětem jejího zkoumání je spíše text než věta a svůj rozsah definuje užitím, nikoliv gramatičností.“ Patří do tzv. neofirthovské školy, která navazuje na Johna Ruperta Firtha a někdy bývá též nazývána školou edinburskou. Jak již bylo uvedeno výše, jedná se o lingvistický směr, k němuž měl Newmark nejbliže. Ve svém díle uvádí (1991a: 65), že je pro něj jako pro analytika překladu Hallidayův přístup k jazykovým jevům, jenž umožňuje analýzu prvků výchozího textu a jejich vztahů, přínosnější než transformační gramatika Noama Chomského. Té vytýkal (1988: 125) omezování se pouze na rovinu *langue* nebo behavioristické přístupy Bloomfieldovy, v nichž postrádal zohlednění slovního významu (1988: 125). Přínosnost, již Newmark Hallidayově teorii pro překlad přiznával, lze nepřímo dovodit z jeho kritiky *Dictionary of Translation Studies* od Shuttleworthe

a Cowieho, kdy autorům vytýká opomenutí celé řady nepostradatelných hallidayovských termínů (2000b: 160).¹⁵ Podle Newmarka (1993: 28) je Hallidayovým největším příspěvkem lingvistice to, že „do popředí zájmu lingvistiky zasadil sémantiku a za jádro jazyka považuje význam“. Velkou část Hallidayovy práce tvoří takzvaná lexiko-gramatika, v jejímž rámci Halliday buduje lexikum na základě gramatiky.

Halliday byl především lingvista, přesto ale ve svém díle problematiku překladu neopomíjel. Významným je v tomto ohledu především jeho článek *Language Theory and Translation Practice*¹⁶, v němž rozebírá možné přínosy lingvistiky pro překlad. Za nejpřínosnější součást lingvistiky považuje funkční sémantiku, kterou rovněž nazývá teorií volby významu (1992: 15). Zároveň v něm rozděluje definice teorie překladu z hlediska překladatele, která by měla být normativní¹⁷ a hodnotící, zatímco teorie překladu z pohledu lingvistiky by měla být vysvětlující a popisná (tj. deskripce a explanace). Newmark (1993a: 28) tento pohled oceňuje a zdůrazňuje, že oba tyto přístupy se vzájemně doplňují.

Domnívám se, že pokud měl na Newmarka nějaký lingvista zásadnější vliv, je to právě Halliday, od něhož přejal nejen některé koncepty (třebaže to explicitně nezmiňuje), ale především terminologii. Hallidayovo dílo je velmi rozsáhlé, my se však v tomto krátkém výseku omezíme především na ty oblasti, které Newmarka ovlivnily nejvíce nebo na něž minimálně odkazoval, a to na teorii registru a na pojetí koheze (svou teorii koheze Halliday publikoval společně s Ruqaiou Hasanovou v roce 1975).

Klasifikaci jazykových variet a teorii registru považuje Newmark (1991a: 77) za mimořádně přínosnou.¹⁸ Tato teorie funkční jazykové variace se v podstatě zabývá tím, jak uživatelé jazyka volí jazykové prostředky dle konkrétní situace, která může být ovlivněna buďto charakteristikou mluvčího/autora (což je charakteristika stálá), nebo charakteristikou promluvy, jejíž součástí je i adresát

¹⁵ Newmark dokonce uvádí (2006c: 127) i příklady konkrétních neofirthovských termínů, které považuje za vhodné pro teorii překladu a sám je ostatně používá: rank, systemic, cline, degree of delicacy, cohesion, coherence, register, domain, tenor, mode, group, colligation, collocation, interpersonal. Dává je do kontrastu s termíny jako jinakost či dekonstrukce.

¹⁶ Podle Newmarka (1993: 23) se jedná o fascinující esej.

¹⁷ Ze dvou možných a protichůdných významů pojmu normativní se zde dle všeho jedná o význam normativní jakožto preskriptivní.

¹⁸ Česká terminologie vychází z Hoffmanové (1997).

(což je charakteristika proměnlivá). Podle charakteristiky mluvčího lišíme jednotlivé jazykové variety:

- 1) idiolekt (varieta vázaná na osobnost mluvčího),
- 2) dialekt (geografický – vázaný na místo původu autora/mluvčího; časový – vázaný na dobu, v níž autor/mluvčí žije nebo v níž text vznikl; sociální – vázaný na sociální postavení mluvčího/autora.)

V závislosti na charakteristice promluvy pak mluvčí/autor volí určitý registr, což je v podstatě spojení určitého jazykového kódu s nějakou standardní situací, která je definována třemi proměnnými:

- a) téma komunikace (*field*),
- b) mluvený/psaný projev (*mode*),
- c) počet účastníků komunikace, vztahy mezi nimi a jejich sociolingvistické role (*tenor*¹⁹).

Dalším významným tématem, jak již bylo zmíněno, je systematické pojednání o kohezi a koherenci textu. Newmark (1991a: 69) jej považuje za nejpřínosnější část analýzy diskurzu pro překlad. Koherence i koheze jsou znaky textovosti. Zatímco koherence je logická a sémantická propojenost textu, koheze je povrchovým projevem koherence. Halliday s Hasanovou kohezi dále vnitřně diferencují a rozlišují mezi kohezí gramatickou, lexikální či zajištěnou pomocí spojovacích výrazů. Pro překladatele nastává dle Newmarka problém v případě, že výchozí text je nedostatečně kohezivní a na překladateli potom je se rozhodnout, zda ji vyjádřit explicitněji.

Halliday vypracoval²⁰ vlastní model tzv. „gramatiky stupnic a kategorií“ (*scale and category grammar*), který umožňoval i popis dvou jazyků ve vzájemné komparaci. Tento model byl následně přepracován právě do systémové lingvistiky, protože v gramatice stupnic a kategorií byl systém pouze jedním z ústředních pojmů, v gramatice systémové se dostal do popředí.

Halliday (1967) uvádí, že „teorie překladu je významnou, byť poněkud opomíjenou součástí obecné lingvistiky“, a rozděluje překlad do tří fází, které je možné shrnout následovně: 1) ekvivalence jednotlivých jednotek; 2) zohlednění

¹⁹ Halliday (1964) jej označuje jako *style*, později jej však opustil a dnes se za standardní termín považuje právě *tenor*,

²⁰ Poprvé publikován 1961: *Categories of the Theory of Grammar*.

jazykového okolí a situace; 3) zohlednění gramatických a jazykových aspektů cílového jazyka. Newmark (1991a: 65) tento model dopracovává a zároveň uvádí, že Hallidayův termín *fáze* není zcela přesný, a navrhuje termín roviny. Newmark je označuje jako rovinu jazykovou, referenční, kohezivní²¹ a idiomatickou (*naturalness*). Tyto roviny u něj tvoří součást procesního modelu překladu.

Newmark rovněž oceňuje lingvistickou terminologii, kterou Halliday zavádí, systematizuje a doporučuje pro komparaci jazyků. Podle Newmarka (1991a: 66) jsou pro překladatele nejvýznamnějšími deskriptivními jednotkami v sestupném pořadí text (jakožto „nejvyšší instance“), odstavec, autonomní věty (jakožto jednotka překládání), podřízené věty, skupiny výrazů, výrazy a morfémy²². Tuto terminologii považuje Newmark za přínosnou pro překladatele a kritiky překladu pro popis posunů, k nimž došlo na jednotlivých jazykových rovinách, později ji označuje za „nejpřijatelnější metajazyk pro translatoologii“ (2006d: 127). Newmark pak dále oceňuje, že systémová gramatika je důkazem flexibility a mnohosti gramatické variace. Podle Hallidaye je významný právě aspekt postavení (*rank*), protože ten určuje, na které rovině bude zvolen ekvivalent. To úzce souvisí s kontextem (ostatně vyšel z Firthovy teorie, jež byla na kontextu založena), protože každé kontextuální upřesnění nás posouvá v systému o postavení výše.

I Halliday přichází se svou vlastní klasifikací funkcí jazyka, která se liší od Newmarkovy nejen jinými označeními. Halliday (1974) se domnívá, že v jazykovém systému není rozdíl mezi funkcí expresivní a vokativní, a proto je slučuje do funkce jedné, již nazývá interpersonální. Proti tomu se Newmark vymezuje (1991a: 70) a na příkladech dokládá, jak rozdílný je pro překlad důraz na autora (který je ve většině případů jeden) a na čtenáře (což může být velmi početná a amorfní kategorie). Tento rozdíl Newmark ještě podtrhuje tím, že zavádí nové dělení užití jazyka na užití individuální (odpovídá funkci expresivní) a užití společenské (odpovídá funkci vokativní). Zatímco individuální užití jazyka je výsledkem kreativity autora, společenské užití se zaměřuje na početnější čtenářstvo a jako takové musí odpovídat společenskému úzu.

Newmark dle svých slov obdivuje (1991a: 77) Hallidayovo dílo, tudíž je možné je označit za jeho hlavní zdroj inspirace.

²¹ Tuto funkci Halliday původně neuváděl, doplnil ji až v r. 1976, Newmark s ní však již pracuje.

²² Překlad jednotlivých jednotek dle Černého (1996: 195).

3.8 Charles Fillmore

Amerického lingvistu Charlese Fillmore (1929–2014) do této kapitoly řadím z toho důvodu, že je autorem tzv. pádové gramatiky, kterou se Newmark (1988: 125–139) pokusil aplikovat na překlad.²³ Pádová gramatika se snaží upozornit na vztah mezi syntaxí a sémantickými vlastnostmi slov a pády jsou v ní nazírány jako sémantické role jmen (Dušková, 2012: 88). Poprvé Fillmore tento přístup představil v článku z roku 1968, později ale některé jeho aspekty přepracoval a dokonce (1977: 62) ustoupil od označení pádová gramatika, které zpětně hodnotil jako zavádějící, protože se nejedná o komplexní a všeobecný gramatický, potažmo jazykový model. Namísto toho používá termín „teorie hloubkových pádů“ (*deep case theory*). Přestože Newmarkova aplikace Fillmorova přístupu pochází z pozdější doby a Newmark mohl vzít tuto změnu názoru v potaz, používá (1988) označení pádová gramatika i nadále. Pro vyjádření sémantických rolí pak Fillmore (1968) zavádí označení jako agentiv, objektiv, instrument, zdroj a celou řadu dalších, které však Newmark považuje za nevyhovující a neúplné, tj. nepokrývající všechny možné role.

Newmark pádovou gramatiku definuje jako „způsob analýzy souvětí, věty nebo neslovesného vyjádření způsobem, který poukazuje na ústřední postavení slovesa nebo slova, které má sílu slovesa, v rámci tohoto sledu slov“ (1988: 126). Newmark se v rámci aplikace pádové gramatiky věnuje především třem oblastem, a to chybějícím slovesům ve výchozím textu a situacím, kdy je a kdy není nutné je doplňovat. Za častější aplikaci pak považuje situaci, kdy si valence daného slovesa vyžaduje v cílovém jazyce doplnění chybějící ve výchozím textu. V tomto smyslu Newmark postrádá v pádové gramatice (a to nejen Fillmorově) větší důraz na genitiv, a to především na sémantické vztahy, které vyjadřuje. Toto opomenutí přičítá skutečnosti, že autoři se zaměřovali na slovesa, zatímco genitiv spojovali se jmény. Newmark (1988: 132) rovněž oceňuje Fillmorovu teorii pádových rámců (*case frames*), která se zabývá typickým pádovým doplněním jednotlivých sloves a rovněž možnostmi vyjádření jedné události z hlediska změny úhlu

²³ Newmark v této souvislosti zmiňuje i další autory (Tesnier, Helbig).

pohledu na tuto událost.²⁴ Fillmore (1977: 60) uvádí, že jeho přístup k funkční struktuře částí věty vystihují právě výrazy jako „orientace“ či „úhel pohledu“. Zatímco Fillmore se věnoval výlučně slovesům, Newmark pádovou gramatiku dále rozšiřuje i na podstatná a přídavná jména, která jsou odvozena od sloves, a vyžadují si tak rovněž pádové doplnění. Newmark (1988: 139) předpovídá, že pádová gramatika je jedním z nejpřínosnějších přístupů ke gramatice pro překladatele a má použití jak mechanické (srovnání pádových systémů dvou jazyků), tak tvůrčí (dosazování chybějících valenčních doplnění). Zároveň se ale domnívá, že kvalitní překladatel je schopen pádovou gramatiku aplikovat i intuitivně bez její formální znalosti.

²⁴ Neznámějším příkladem je pravděpodobně tzv. „commercial event“, kdy je nákup/prodej vyjádřen se zdůrazněním různých aspektů v závislosti na tom, jaké použijeme sloveso (*buy, sell, cost, pay, spend*).

4 Newmarkova teorie

Tato kapitola si klade za cíl rozebrat jednotlivé stěžejní myšlenky Newmarkova přístupu k překladu, mezi něž patří dichotomická koncepce metody překladu (komunikativní a sémantický překlad), kterou ve svých pozdějších textech Newmark přepracovává na teorii korelativní, dále kategorie funkcí textu, axiologie a etika neboli problematika pravdy v překladu, procesní model překladu a kritika překladu, okrajově se zmíníme i o roli překladu při výuce cizích jazyků, didaktice překladu či překladu do cizího jazyka. Obecně je možné konstatovat, že pro Newmarka je charakteristický velmi široký záběr a je jen málo otázek teorie i praxe překladu, jichž by se ve svých pracích nedotkl.

Nejprve je ale nutné si shrnout východiska a teze, na nichž je v zásadě založeno celé Newmarkovo dílo. Zajímavé přitom je, že sám Newmark by možná v určitém období svého myšlenkového vývoje protestoval proti názvu tohoto oddílu, jelikož zpočátku pojem teorie překladu odmítal (1981: 19), protože je podle něj nevhodný a prázdný. Byl přesvědčen, že teorie překladu není ani teorií ani vědou, ale spíše „vědění, které máme k dispozici o procesu překladu“. Ještě silněji se pak vymezuje proti pojmu translologie, kterou označuje za „umělý a nepraktický pojem“²⁵ (1991a: 139), a namísto toho označoval tuto materii jako zásady a metody překladu (*Principles and Methods of Translation*) a tak rovněž nazýval i své univerzitní kurzy na toto téma. Zdůvodňuje to tím (1991a: 47), že označení teorie překladu vytváří zdání, jako by teorie a praxe byly dva odlišné světy.

Nicméně později (1998e: 158) bere tento svůj přístup zpět a připouští možnost komplexní teorie překladu a jako příklad (nekriticky) uvádí svou korelační teorii překladu. Obecně však kritizuje stále nově se objevující teorie překladu, které jsou založeny na matematických modelech či diagramech a které budou podle něj brzy zapomenuty (1991a: 14).

Přestože pojem teorie překladu kritizuje, sám jej používá. Jako hlavní cíl teorie překladu uvádí „určení metody překladu pro co možná největší počet textů a textových kategorií“ (1981: 19). Dále by teorie překladu měla poskytnout rámec zásad, vymezených pravidel a doporučení jak pro překlad, tak pro kritiku překladu

²⁵ Mimo jiné kritizoval (Newmark, 2003c: 32) i užití pojmu translologie v názvu ÚTRL.

a vytvářet určité teoretické zázemí pro řešení překladatelských problémů. V neposlední řadě by měla teorie překladu nabídnout vzhled do vztahu mezi myšlením, významem a jazykem, do univerzálních, kulturních a individuálních aspektů jazyka a chování. Zároveň uvádí, že „dny translatologie plné žargonu a vzdálené od samotného překladatelského procesu, by měly být sečteny“ (1986: 49). Podle něj by teorie překladu měla být konkrétní, generalizovat pouze na základě možných řešení při překládání textu, a to od roviny textu až po rovinu slova, a musí být vždy užitečná překladatelům.

Rovněž je třeba u Newmarka rozlišovat mezi teorií překladu (*translation theory*) a teorií překládání (*theory of translating*). Teorii překládání považuje Newmark (1986: 37) společně s kritikou překladu za spojnici mezi teorií a praxí překladu. Zároveň se domnívá (1986: 42), že teorie překládání by měla být založena především na introspekci, ne na neurolingvistickém či psycholingvistickém výzkumu, čímž jde proti interdisciplinárnímu pojetí translatologie, které právě v osmdesátých letech začalo nabývat na významu. Těmto přístupům (1986: 48) vytýká malý přínos pro praktickou výuku. Za základ své teorie překládání pak považuje svůj procesní model překladu (viz kapitola 4.6).

Dalším důvodem, proč odmítá pojem teorie překladu, je dle Newmarka nemožnost dosažení integrální teorie překladu (1991a: 139), a to z důvodu protichůdných tendencí na celé řadě rovin:

- mezi autorem výchozího textu a čtenáři textu cílového,
- mezi faktickou stránkou textu a pravdou a mezi orientací překladatele, jeho idiolektem a ideologií,
- mezi jazykovými normami, kulturou a žánrovými tradicemi jednotlivých jazyků,
- mezi teoriemi literárního a neliterárního překladu.

Newmark obecně vychází z toho, že překlad je možný (1989: 86), a odmítá diskuse o nemožnosti překladu. Newmark (1983) nepřipouští neřešitelnost překladatelských problémů, jelikož podle něj (1986: 39) jsou překladatelské problémy „někdy obtížné, ale vždy vyřešitelné“. Je však vhodné upozornit na skutečnost, že Newmark pracuje i s termínem „untranslatables“ neboli nepřeložitelné jednotky. Tímto termínem však označuje (1986: 47) ty jednotky, které nemají přímý a prvoplánový ekvivalent.

Newmarkovu koncepci řešení překladatelských problémů by bylo na obecné úrovni možné popsat následovně: (1) identifikace překladatelského problému, (2) popis, případně klasifikace, tohoto problému a (3) návrh možných postupů řešení dle kontextu, příjemce a dalších faktorů ovlivňujících recepci daného překladu, přičemž možné postupy jsou většinou opět systematicky utříděny. Takovýto postup je možné vyzorovat u většiny Newmarkových „velkých“ témat, jako je překlad metafor, názvů či neologismů.

Na základě nastudování Newmarkova díla je možné shrnout hlavní rysy jeho přístupu k překladu a překládání následovně:

1) Teoretizování o překladu by mělo být preskriptivní a normativní a nemělo by se vyhýbat jasným hodnotícím soudům. Newmark preskriptivismus zastával, a to i navzdory tomu, že v době, kdy vydával svá stěžejní díla (převážně osmdesátá a devadesátá léta dvacátého století), byl v západním světě v humanitních vědách hlavním přístupem vědecký pozitivismus, resp. neopozitivismus, a deskriptivismus (Ivir, 2004). Newmarkovo dílo je však plné preskriptivních soudů a doporučení, co a jakým způsobem překládat,²⁶ což však do značné míry souvisí i s povahou jeho děl, jež byla často učebnicové povahy, a jsou s nimi tedy spojena jiná očekávání než s přísně teoretickými pracemi. Jeho preskriptivní přístup lze ale vyvodit i nepřímo z časté kritiky jiných teoretiků překladu, jejichž dílo bylo vesměs deskriptivní (např. Toury, Evan-Zohar). Tuto kritiku lze nalézt v jeho sérii článků *Paragraphs of Translation*. Naopak souhlasí s Hallidayem (1992), dle něhož by měla být teorie překladu pro překladatele „normativní a evaluativní“. Nepřímou obranou preskriptivismu je pak i tvrzení (1993d: 191), že preskriptivismus a normativnost jsou v translatologii považovány za „sprostá slova“.

Narážíme zde nicméně na terminologický problém, který je způsoben dvojí možnou interpretací adjektiva *normativní*. Na ten v souvislosti s translatologií upozorňuje Chesterman (1993: 11), který vymezuje dva významy tohoto slova: (1) preskriptivní, např. ve spojení normativní gramatika, a (2) deskriptivní, přičemž jde buďto o deskripci norem samotných, nebo o deskripci produktů, procesů a chování, které normy tvoří či představuje. Pokud byla Newmarkova teorie označována za normativní, pak to bylo pravděpodobně ve významu (1).

²⁶ Příkladem takového tvrzení pak může být Newmarkův komentář k překladu periferních kulturně specifických termínů: „V žádném typu textu nechce překladatel obtěžovat čtenáře nesrozumitelnými a jen málo důležitými vysvětlivkami“ (1981: 158).

V tomto významu používá tento termín například Hermans (1991: 166). Podle Chestermana (1993: 11) je přesnější deskriptivní pojetí normativnosti; sám ale tento termín užívá k popisu chování výseku jednotlivců, u nichž se má za to, že představují požadovaný profesní standard, a pro popis výseku textů, u nichž mají čtenáři za to, že představují požadovaný standard. A právě tímto požadovaným standardem a zavedením norem²⁷ se dostává i do deskriptivního přístupu prvek evaluace, který je nezbytný pro to, aby se teorie překladu mohla stát teorií chování při překladu. Toury (1991) zase staví do opozice zákony překladu a normy, což je pravidelné chování při překladu, které daná komunita přijala jako modely či standardy požadovaného chování. Chesterman (1999: 90) dokonce uvádí, že to byly právě normy a jejich používání, které vymanily translatologii z preskriptivního přístup, kdy translatologové vytvářeli obecně formulované zásady, jak by měl překlad vypadat. Translatologové tak mohou podle Chestermana popsat normy, které existují v daném čase a v dané kultuře, ale preskriptivními jsou samy normy, ne jejich původci. A sami překladatelé pak normy vnímají jako preskriptivní či regulativní.

Domníváme se tedy, že v případě Newmarka je vhodnější označení jeho teorie za preskriptivní nežli normativní, protože původcem doporučení překladatelům je on, nikoliv odporované normy chování. Pym (1992) dochází k závěru, že jejich původcem je v zásadě Newmarkova autorita.

2) Pro Newmarkovo dílo je dále typické velké množství příkladového materiálu, přičemž nejčastěji jsou jeho příklady v angličtině a francouzštině, lexikální pak často i v němčině a španělštině. Velmi často najdeme i příklady takzvaných malých jazyků, neřídka i češtiny (například překlad názvů Janáčkových oper, konotace termínu normalizace v různých jazycích a další). Konkrétních příkladů ve studiích o překladu se doslova zastává: „Někteří teoretici překladu příklady kritizují s tím, že nejsou reprezentativní. Úkolem příkladu ale není být reprezentativní, nýbrž dokládat, ilustrovat, vysvětlovat, konkretizovat...“ (Newmark, 1998e: 125). Newmark uvádí, že i „špatný příklad, pokud alespoň ukazuje nějaký typický rys, je lepší než příklad žádný“ (1991a: 5). Trefným shrnutím je pak Doddsova vzpomínka (2012) na Newmarkovu častou větu: „Příklady prosím. Vždy uvádějte příklady, a pokud je uvést nemůžete, tak raději nic neříkejte.“

²⁷ U Chestermana se jedná o tzv. profesní normy (*professional norms*) a normy očekávání (*expectancy norms*).

3) Třetím bodem, který do značné míry souvisí s bodem prvním, je pak Newmarkova, často i přiznaná, snaha o polemičnost. Ta se projevuje nejen v některých velmi vyhraněných hodnotových soudech a preskriptivních konstatováních, ale i v časté kritice děl kolegů, případně v reakci na zveřejněnou kritiku jeho díla. Newmark (1989b: 124) v jednom z úvodních článků časopisecké série doslova píše, že „jeho příspěvky nesplní svůj účel, pokud nutně nevyvolají reakci“. Na jiném místě, ale Newmark (1992b: 60) uvádí, že polemičnost vyznává proto, že „od svých odpůrců se naučí více než od těch, kteří s ním souhlasí.“

Domnívám se, že výše nastíněné důvody, především pak první dva, do značné míry vysvětlují Newmarkovu oblíbenost mezi studenty překladatelství. Tu mohu potvrdit z vlastní zkušenosti, jak z komunikace s českými, tak i španělskými studenty translologie, pro něž jsou právě příklady a jasně formulovaná doporučení, jak postupovat, v určité fázi profesní přípravy důležitá.

Newmarkovo pojetí jednotky překladu a ekvivalence

K pojmům běžně užívaným v teorii překladu, které však Newmark neuznává, respektive u nich nevidí přínos pro překladatelskou praxi, patří i ekvivalence. Považuje ji za nepraktický pojem (1986: 48).

Newmarkův vztah k jednotce překladu je však ambivalentní. Jednotku překladu Newmark (1997c: 155) označuje za příliš obecný a abstraktní pojem, jenž nemá pro praktický překlad význam. Za nejlepší definici jednotky překladu, s níž se ztotožňuje, označuje definici Haasovu (1968), kdy jednotka překladu má být „tak krátká, jak je to možné, a tak dlouhá, jak je to nutné“. Většinou za jednotku překladu považuje kolokaci či skupinu slov (1982a: 36). Do určité míry se jí pak snaží nahradit pojmem standardizovaný jazyk, jehož příkladem jsou nápisy či přísloví, ale i kolokace a termíny. Navzdory nastíněné kritice však s tímto pojmem pracuje již ve své první monografii, kde se pokouší o její definici: „[Z]a jednotku překladu se většinou považuje úsek výchozího textu, který je možné převést do cílového textu, aniž by došlo k rozšíření významu“ (1981: 140). Jeho hlavní výtka je ale malý význam pro praktického překladatele. Newmark se totiž domnívá, že v ideálním případě by měla být jednotka překladu jednoslovná, ale není-li to možné, překladatel ji rozšiřuje; v opačném případě, pokud překladatel postupuje od myšlenky, pak zase jednotku překladu zužuje. Takové

elastické pojmy jsou pro překladatele v podstatě nepoužitelné právě proto, že jsou deskriptivní a postrádají jasné hodnotící soudy. Přestože Newmark (1988: 54–67) věnuje jednotce překladu zdánlivě celou kapitolu, ve skutečnosti se v ní zabývá především konkrétními otázkami, jako je překlad názvů či interpunkce. V úvodu této kapitoly nicméně zpochybňuje ty teoretiky, kteří vnímají jako jednotku překladu celý text, protože ten by měl podle Newmarka (1988: 54) být odrazovým bodem pro překlad a neodpovídá jednotce překladu ve smyslu, jak ji poprvé použili Vinay a Darbelnet (1965). I po přečtení nejen této kapitoly zůstává tedy Newmarkův názor na jednotku překladu poměrně nejasný, protože na jedné straně text jako jednotku překladu odmítá, na druhou stranu se v příslušné kapitole věnuje především parametrům textovosti. Stejně tak se tento pojem více méně nahodile objevuje i v jeho dalších dílech, a to vzdor jím proklamované neužitečnosti tohoto pojmu. Jindy uvádí (1986: 43), že přirozenou jednotkou překladu je věta, ale často se překladatel zaměřuje spíše na slova, což nás dovádí k jeho slavnému a často citovanému tvrzení: „[M]noho překladatelů říká, že by se nikdy neměla překládat slova, že se překládají myšlenky a sdělení. Podle mne klamou sami sebe. Výchozí text se skládá ze slov, na stránce není nic jiného. Nakonec máte k překladu jen slova a každé z nich musíte ve svém textu nějak zohlednit“ (1988: 36).

Podobné výhrady pak Newmark má i vůči pojmu ekvivalence, přičemž tou hlavní je skutečnost, že ji není možné definovat (1989a: 86). Nemožnost definovat ekvivalenci zdůvodňuje tím, že při překladu se většinou nabízí více možných řešení, a je tedy prakticky nemožné určit jedno ekvivalentní. Dle Newmarka (1991b: 30) existují pouze stupně překladové ekvivalence, a to nejen jazykové (například situace, kdy je ekvivalence dosaženo zachováním aliterace), ale i mimojazykové. Smířlivější je Newmark k pojmu ekvivalence účinku, s nímž pracuje již ve své první monografii (1981). Nutno také dodat, že později (např. 2001b: 30) už Newmark s pojmem ekvivalence pracuje, a třebaže uvádí, že nemůže být nikdy přesná, snaží se uvést určité její kategorie právě s ohledem na možnou míru přesnosti. Píše dokonce, že „ekvivalence vždy byla a bude tím, oč překladatel většinou usiluje“.

4.1 Sémantický a komunikativní překlad

Pym (2012: 15) řadí sémantický a komunikativní překlad mezi tzv. binární opozice, s nimiž se lze v nějaké podobě setkat v průběhu celé historie teorie překladu, v podstatě již od Cicera přes svatého Jeronýma, Schleiermachera až k teoretikům dvacátého století. Podle Pyma je základem všech těchto opozic otázka věrnosti, resp. to, čemu by měl být překladatel věrný. V tomto kontextu tedy nepřekvapí, že se o vytvoření vlastní dichotomie pokusil i Newmark. Svě dělení podrobně představil již v článku v časopise *Babel* v roce 1977, který se později stal součástí jeho první monografie (1981). Newmark (1981) tedy rozlišuje mezi takzvaným sémantickým a komunikativním překladem. Jedná se o dvě odlišné metody překladu, které je třeba zvolit v rámci procesu překladu. Od zvolené metody se následně odvíjí rozhodnutí na nižších rovinách.

Vytvoření nové terminologie zdůvodňuje tím, že dosavadní dichotomie vytvářely zdání příliš velké mezery mezi jednotlivými způsoby (Newmark, 1981: 38), a zavedením sémantického a komunikativního překladu se Newmark snažil tuto mezeru zúžit, což ilustruje schéma v tabulce 1, kdy jak sémantický, tak komunikativní překlad nejsou pojaty jako dva protipóly, nýbrž jako dvě konvergující metody. Otázkou však zůstává, zda se mu tohoto cíle podařilo dosáhnout, protože v literatuře (např. Munday, 2008 a další) jsou tyto metody v podstatě chápány především protikladně. Do jisté míry to dokládá i sám Newmark tím, že později zavádí korelační teorii překladu a jako jeden z důvodů uvádí zmírnění binární opozice mezi sémantickým a komunikativním překladem.

Nutno rovněž zmínit, že zavedení pojmů sémantická a komunikativní metoda překladu patří k nejčastěji recipovaným částem Newmarkovy teorie a on sám je považuje za „hlavní přínos všeobecné teorii překlad“ (1991a: 10).

orientace na výchozí text doslovný překlad věrný překlad	orientace na cílový text volný překlad idiomatický překlad
sémantický/komunikativní překlad	

Tabulka 1: Klasifikace překladatelských metod podle míry volnosti/věrnosti (Newmark 1981: 39)

Sémantický překlad Newmark definuje jakožto překlad, který se snaží co nejtěsněji, v mezích syntaktických a sémantických možností cílového jazyka, převést přesný význam výchozího textu v daném kontextu (1981: 39). Jedná se o překlad, jenž sleduje rovinu autora výchozího textu, u něhož se předpokládá, že jazyk (tedy jednotlivá slova i slovosled) je stejně důležitý jako obsah. Čtenáři cílového textu jsou u sémantického překladu irelevantní a Newmark dokonce počítá pouze s jedním jediným čtenářem takového překladu, jímž je autor výchozího textu, pokud by cílovému jazyku rozuměl (1988: 36). Při překládání proto doporučuje empatii s autorem.

Na druhou stranu by bylo chybou a nepochopením Newmarkovy snahy se domnívat, že výsledkem sémantického překladu má být text, z něhož budou na první pohled patrné rysy výchozího textu. Sémantický překlad je zamýšlen jakožto překlad, který funguje jako text v cílovém jazyce a zohledňuje kontext, ale u něhož se od výchozího textu odchylujeme pouze tehdy, pokud by doslovné převedení bylo v cílovém textu neústrojné. Přesto Newmark přiznává, že sémantický překlad (jakožto produkt) mívá složitější strukturu, bývá detailnější a sémanticky hutnější a má tendenci k tzv. „overtranslation“ neboli užívání konkrétnějších výrazů, než byly obsaženy ve výchozím textu (1981: 39). Na rovině kultury pak sémantický překlad zůstává zasazen v kultuře výchozího textu a čtenáře navede pouze u nejasných konotací.

Newmark uznává, že tato metoda překladu je v dnešní době a za dnešní situace na trhu s překlady v menšině, ale přesto existuje skupina textů, pro niž je dle jeho názoru metodou jedinou možnou. Na základě své textové typologie doporučuje tento typ překladu především pro tvůrčí literární díla, náboženskou a filozofickou literaturu či oficiální texty, a to včetně politických projevů. Jako překvapivé se může jevit, že sémantický překlad doporučuje i pro texty

autobiografické, soukromou korespondenci či jiné texty osobní povahy, jelikož se domnívá, že právě jejich osobní povaha je důležitější než jejich účinek na čtenáře (1981: 45). Na úrovni menších jednotek překladu je pak sémantický překlad vhodný pro překlad citátů.

Oproti tomu komunikativní překlad Newmark definuje (1981: 39) jako překlad, jehož cílem je dosáhnout u čtenáře cílového textu účinku, jenž se bude v maximální možné míře blížit účinku výchozího textu na jeho čtenáře. Komunikativní překlad se pokouší o přesný převod kontextuálního významu výchozího textu, tak aby byl jak obsah, tak jeho jazykové vyjádření pro cílového čtenáře srozumitelné a přijatelné (Newmark, 1988: 41). Z toho vyplývá, že se zaměřuje především na potřeby nového adresáta, jemuž se v maximální možné míře přizpůsobuje. Platí pro něj v podstatě opačná tvrzení než pro překlad sémantický; je tedy plynulejší, přesnější, konvenčnější a má tendenci k tzv. „undertranslation“, tedy nahrazování konkrétních výrazů obecnějšími. Na rovině kultury se často uplatní domestikace. Komunikativní překlad se využívá u těch textů, kde jsou fakta a myšlenky důležitější než způsob jejich vyjádření ve výchozím textu. Jak již bylo zmíněno výše, Newmark si realisticky uvědomuje (1981: 44), že komunikativní překlad je v dnešní době dominantní a použitelný pro naprostou většinu překládaných textů, obzvláště pak pro ty, u nichž je významná informační či vokativní funkce. Tento typ překladu proto Newmark doporučuje například pro texty reklamní či propagandistické. Newmark (1988: 26) pak uvádí i jedno praxeologické konstatování, že adekvátního komunikativního překladu není možné dosáhnout, pokud nepřekládáme do svého rodného jazyka.

Rovněž je třeba zmínit vzájemný vztah mezi sémantickou a komunikativní metodou překladu. Newmark (1981: 40) zmiňuje, že se jedná o do jisté míry kontinuum a překlad může být více či méně sémantický nebo komunikativní, což je v podstatě v rozporu s většinovým vnímáním těchto dvou metod jakožto binární opozice. Kromě toho si lze představit i případy, kdy se obě metody prolínají, dle Newmarka například v případě nejvýznamnějších náboženských či filozofických textů. Předpokladem však je, že čtenáři výchozího i cílového textu mají stejnou informační základnu a mají o věc stejný zájem a že texty jsou všeobecné, tj. ne kulturně vázané, a jejich forma je stejně důležitá jako obsah. Stejně tak i uvnitř jednoho textu mohou existovat úseky, či dokonce jednotlivé věty, které budou

vyžadovat překlad jinou metodou než zbytek textu, např. citát uprostřed textu, pro který je jinak vhodná komunikativní metoda. Ostatně neostrá hranice je i mezi textovými typy a tím, která metoda je pro daný typ vhodnější. Proto mohou existovat vždy pouze obecná doporučení.

Rovněž je zajímavé zmínit, jak Newmark vysvětluje rozdíl mezi sémantickým a doslovným překladem. Z kontextu jeho teorie vyplývá, že se v zásadě jedná o dvě odlišné fáze v rámci překladatelského procesu. Zatímco sémantický překlad je metoda, kterou si překladatel určí, než začne překládat, doslovný překlad se řadí k překladatelským postupům, které patří už do mikrostrategie. Newmarkovo vysvětlení je však odlišné a spočívá v tom, že sémantický překlad bere na rozdíl od doslovného v úvahu kontext, což uvádí na příkladu metafory, kdy v doslovném překladu by byla přeložena doslovně, zatímco sémantický překlad může vyžadovat i její vysvětlení (1981: 63). Problematickostí rozlišování mezi těmito dvěma pojmy je patrná i u autorů, kteří je od Newmarka přebírají. Například Palumbo (2009: 104) uvádí, že Newmark doporučuje sémantický překlad pro texty, u nichž je forma stejně významná jako obsah (např. projevy, autobiografické či literární texty apod.). O několik stran dále přitom píše, že podle Newmarka je pro tyto texty nejlepší doslovný překlad, přičemž příklady textů jsou úplně stejné.

Newmark, věren svému praktickému přístupu, však nezůstává pouze u popisu obou metod překladu, ale vyvozuje z nich i konkrétní postupy, které by měli překladatelé používat; jejich konkrétní popis je ale nad rámec teoretického zaměření této práce. Newmark (1981: 42) se domnívá, že v komunikativním překladu má překladatel právo opravovat či vylepšovat logickou výstavbu textu, snažit se vytvořit „elegantnější“ text, vynechávat opakování, snažit se zprůhlednit nejednoznačnosti či opravovat chyby ve výchozím textu, což u sémantického překladu považuje za nemyslitelné.

Zajímavý je rovněž procesní vztah těchto metod. Newmark si sám všímá faktu, že na počátku komunikativního překladu je v podstatě překlad sémantický, tedy struktura a lexikum výchozího textu. Následně ale musí překladatel tento prvotní sémantický překlad začít přepracovávat a přeorientoávat na cílového čtenáře, a to například pomocí restrukturalizací na textové rovině, což často vyžaduje práci s jednotkou překladu na vyšší rovině. Využití komunikativního

překladu by však nikdy nemělo mít za výsledek skutečnost, že se v cílovém textu jakákoliv jednotka výchozího textu – ať už lexikální, či gramatická – ztratí.

Pro zařazení Newmarkových myšlenek do obecného translatologického myšlení je rovněž nutné jeho pojetí sémantického a komunikativního překladu usouvztažnit s teoriemi jeho současníků, konkrétně Julianne Houseové a Eugena A. Nidy, kteří rovněž přišli se svým dichotomickým pojetím překladu. Pokud jde o Houseovou, ta rozlišuje (1977) mezi tzv. zjevným překladem (*overt translation*), který do značné míry odpovídá Newmarkově sémantické metodě, a tzv. skrytým překladem (*covert translation*), jehož výsledek definuje jako text, který je v cílové kultuře pojímán jako původní text, nevykazující známky překladovosti. Jedná se tedy o poněkud odlišné definiční kritérium, nicméně v zásadě odpovídá Newmarkovu komunikativnímu překladu. Newmark (1981: 52) se domnívá, že její dělení je matoucí, a vyčítá jí nezohlednění stylistických aspektů jednotlivých přístupů, například míru obecnosti nebo stupeň emočnosti.

Při srovnání s Nidovou dichotomií dynamické a formální ekvivalence lze vypožorovat, že dynamická ekvivalence se podobá Newmarkovu komunikativnímu překladu účinkem, který se snaží působit na cílového čtenáře, a naopak formální ekvivalence je blízká sémantickému překladu. Bylo by však chybou pojetí obou autorů ztotožňovat, protože Newmark svou dichotomii vytvořil právě v reakci na Nidovo pojetí ekvivalence. V případě, že se výchozí text a jeho překlad nutně liší místem a časem, např. Homérovy eposy, Newmark považuje ekvivalenci účinku za nefunkční koncept (1981: 69). Také Pym (2009: 32) upozorňuje, že jednotlivé dichotomie nejsou zcela totožné, protože každá přistupuje k překladu z více či méně jiného pohledu.

S ohledem na již napsané asi nepřekvapí, že Newmark konzistentně dává (1981, 1988, 1991 a další) přednost sémantickému překladu, obzvláště v případě tzv. autoritativních textů (viz podkapitola 4.1), čímž se liší právě například od výše zmíněného Nidy, který je zastáncem ekvivalence dynamické. Newmark dokonce postuluje, že „základním postupem jak sémantického, tak komunikativního překladu by měl být překlad doslovný“ (1988: 70), třebaže přiznává, že u komunikativního překladu je to na vyšších úrovních složitější.

Domnívá se totiž, že doslovný překlad slovo za slovo je nejen nejlepší, ale i jediný validní způsob, pokud je jím dosaženo ekvivalence.²⁸

Nejkomplexnější shrnutí rozdílů mezi sémantickým a komunikativním překladem, které vychází z jeho dřívější monografie (1981), představuje tabulka 2:

²⁸ „The literal word-for-word translation is not only the best, but the only valid method of translation.“ (Newmark, 1991: 10). Tento výrok navíc dokládá, že sám autor také vždy striktně nelišil mezi překladem slovo za slovo (*word-for-word*) doslovným (*literal*) překladem.

Sémantický překlad	Komunikativní překlad
Zaměřený na autora	Zaměřený na čtenáře
Sleduje autorův myšlenkový proces, souvisí s myšlením	Sleduje autorův záměr, souvisí s projevem
Zabývá se autorem jakožto jedincem	Přizpůsobuje a zpřístupňuje myšlenkový i kulturní obsah výchozího textu čtenáři
Sémantická a syntaktická orientace. Pokud je to možné, zachována délka vět, umístění a celistvost větných jednotek, lexikálních jednotek atd.	Orientace na účinek. Častější obětování formálních rysů výchozího textu
Věrný, doslovnější	Věrný, volnější
Informativní	Účinný
Většinou méně ústrojný, podrobnější, složitější, ale stručnější	Snadno se čte, přirozenější, plynulejší, jednodušší, jasnější, konvenčnější, odpovídající konkrétnímu registru, ale delší
Osobní	Společenský
Zaměření na výchozí text	Zaměření na cílový text
„Overtranslation“ – sémanticky nabytější a konkrétnější než výchozí text	„Undertranslation“ – používání obecnějších jednotek
Větší síla (<i>powerful</i>)	Menší síla
Vždy podřadný vůči výchozímu textu z důvodu ztráty významu	Může být lepší než výchozí text z důvodu zvýšení síly a jasnosti, navzdory ztrátě sémantického obsahu
Mimo čas a místo – „věčný“	Pomíjivý, vázaný na kontext, existenciální
Široký a všeobecný	Šitý na míru konkrétní skupině čtenářů, plní jednu konkrétní funkci
Nepřesnost je vždy chybou	Možné přikrášlení, využívání synonym ze stylistických důvodů, možná mírná modulace, pokud jsou jasně podána fakta a vznikne přiměřený dojem na čtenáře
Překladatel nemá právo na vylepšování či opravování	Překladatel má právo vylepšovat a opravovat logickou výstavbu a styl výchozího textu, vyjasnit dvojznačnosti, použití žargonu, standardizovat neuzuální idiosynkratický jazyk
Na chyby ve výchozím textu by mělo (a musí) být upozorněno pouze v poznámce pod čarou	Překladatel může opravovat věcné chyby ve výchozím textu.
Cíl: „věrná verze“, tzn. přesné prohlášení	Cíl: „šťastná verze“, tzn. úspěšná komunikace
Jednotka překladu: tendence ke slovům, kolokacím a podřizovaným větám	Jednotka překladu: tendence k větám a odstavcům
Použitelný pro všechny texty s původní expresivitou	Použitelný na neosobní texty
Překládání je v zásadě umění	Překládání je v zásadě řemeslo
Většinou dílo jednoho překladatele	Někdy výsledek práce překladatelského týmu
V souladu s kulturním relativismem	V souladu s univerzalismem a předpokladem, že „přesný“ překlad je možný
Význam	Sdělení

Tabulka 2: Srovnání sémantického a komunikativního překladu (Newmark 1991a: 11–13)

4.2 Korelační teorie a středové faktory

V tomto oddílu bychom rádi představili Newmarkovu korelační teorii překladu, kterou Newmark nejkomplexněji²⁹ představil na konferenci v Madridu v roce 1994. Příslušný příspěvek následně vyšel ve sborníku z této konference (Newmark, 1995a), přičemž nejdříve ji sám autor ani neoznačoval za teorii, nýbrž pouze za přístup k překladu (*approach to translation*). Ve svých dalších člancích pak Newmark tuto teorii dále rozvíjel, a dokonce (2008: 30) ji označoval za svoji hlavní teorii. S tím jistě souvisí i fakt, že ji sám považoval za obecnou teorii překladu a několikrát s lítostí konstatoval, že ji odborná veřejnost nezaznamenala v míře, jakou si představoval (např. Newmark, 2006f). To lze do určité míry přičítat i skutečnosti, že nebyla publikována v žádné ucelené monografii, nýbrž pouze kuse v časopiseckých člancích či příspěvcích ve sbornících.

Korelační model si Newmark pravděpodobně vypůjčil ze statistických metod, kde se jedná o model, který zachycuje vztah mezi dvěma veličinami, kdy se v závislosti na změně jedné mění i veličina druhá (Meloun, 2012). Někdy bývá první část korelace označována jako antecedent a druhá jako konsekvent. Obecně však platí, že korelace vyjadřuje pouze závislost mezi oběma veličinami a není nutné, aby jedna z veličin byla příčinou a druhá následkem. V Newmarkově podání, jak si ukážeme níže, je antecedentem nějaká vlastnost výchozího textu a konsekventem pak odpovídající přístup k překladu, resp. zvolená metoda. Korelační teorie byla zamýšlena jako určité rozšíření jeho dichotomického pojetí sémantického a komunikativního překladu, které se tím však nevyklučuje.³⁰ Bylo by možné ji označit za stěžejní myšlenku Newmarkových textů po roce 1990. Newmark (1998b) se domnívá, že pomocí korelací je možné pojednat většinu otázek překladu, a označuje je za moderní a ověřitelné, což zvyšuje jejich vědeckou povahu.

Korelační teorie se vymezuje proti těm teoriím překladu, které za jednotku překladu označují celý text. Newmark (1995a) v takových přístupech postrádá smysl pro detail. Podle něj je rovina textu po několika počátečních zevšeobecněních opuštěna a dále se pracuje na rovinách nižších. Právě proto vytvořil korelační

²⁹ O korelacích nicméně Newmark psal už dříve (např. 1990b: 49), kdy ještě hovoří o tzv. klouzavé teorii překladu (*sliding scale theory of translation*), která má ale v zásadě stejný obsah.

³⁰ Newmark (2008: 30): „Tato teorie nahrazuje mou teorii sémantického a komunikativního překladu, což však neznamená, že ta by pozbyla platnosti.“

teorii s tím, že ji lze aplikovat na jakkoliv dlouhou jednotku překladu (od kapitoly až po interpunkční znaménko³¹, včetně překladatelsky problematických prvků, jako jsou aliterace či citáty). Cílem této teorie by dle autora (2008: 30) mělo být rozřešení problému, zda překládat volně, či doslovně.

Vyjádřením v podobě korelací dává Newmark přednost proto, že běžná teoretická tvrzení bývají dle jeho názoru dogmatická a musí být modifikována výrazy jako „obvykle“ nebo „většinou“³², zatímco korelace jsou ze své podstaty flexibilní a relativní, přičemž nikdy nenabudou absolutní povahy či podoby imperativu. Formulování postulátu v podobě korelací je dle Newmarka výhodné i proto, že umožňuje zohlednit jiné faktory, které označuje jako středové (*medial*) s tím, že korelace vlastně představuje určité kontinuum. Newmark (1995a) tuto teorii považuje za vhodnou rovněž pro potřeby didaktiky překladu.

4.2.1 Těsnost překladu a důležitost textu

Než si představíme jednotlivé Newmarkovy korelace, je nutné objasnit význam termínů, s nimiž při postulování korelací autor pracuje. Pro popis překladu zde používá označení těsný (*close*), který sice používal i ve svých dřívějších pracích (1988) ve spojení *close translation*, pro potřeby korelační teorie však jeho obsah vymezuje přesněji. Výhodu tohoto pojmu Newmark opět spatřuje v jeho relativnosti. Dlužno nicméně říci, že se Newmarkova definice tohoto pojmu v průběhu času vyvíjela. Nejprve těsný překlad definuje jako „překlad, jenž se v maximální možné míře blíží doslovnému překladu, přičemž ale zachovává jak denotativní, tak konotativní význam, a to i na úrovni významu a užití morfémů výchozího textu“ (Newmark, 1995a: 35). Těsnost podle autora souvisí s přesností a ekvivalencí. Newmark se rovněž pokouší o klasifikaci překladatelských postupů právě dle míry jejich těsnosti: Na lexikální rovině je to v pořadí od nejtěsnějšího překladu přejímka, naturalizace, doslovný překlad, kalk, použití synonyma a opis. Na gramatické rovině je to nulová transpozice, transpozice a opis pro jazykové struktury, jež nemají v cílovém jazyce přímý protějšek. Textová těsnost je pak pro

³¹ Interpunkce a její převod a význam při překladu patřila mezi Newmarkova oblíbená témata a pravidelně se jí věnoval, obzvláště v sérii článků *Translation Now* (např. 2006a: 30). Jeho studie o interpunkci pak byly oceněny i recenzenty (viz kapitola 5.8).

³² Z jiných míst této práce i z ohlasů na Newmarka je však patrné, že sám takovéto obecné výrazy poměrně často používal.

Newmarka souhrnem lexikální a gramatické těsnosti ve spojení s kohezí. Obecně uvádí (1990b: 49), že základní princip těsného překladu je následující: běžné nebo přirozené společenské užití jazyka musí být převedeno pomocí rovnocenného a standardního ekvivalentu.

Později (2008b: 30) pro něj výraz *těsně* znamená přeložit text v mezích přirozeného vyjadřování založeného na racionálním uvažování s tím, že se těsnost nachází na kontinuu mezi doslovností a volností či neopodstatněnou synonymií.³³ Dokonce explicitně uvádí, že „close“ považuje za nejvhodnější kvalifikující adjektivum pro dobrý překlad, které se dá použít jak pro věcné, tak pro estetické texty, přičemž pro každou z těchto kategorií uvádí speciální definici (2008b: 32). U věcných textů považuje za „těsný překlad takový, který reprodukuje jak obsah, tak formu přesně, ale volněji než v případě estetického textu“. Těsný překlad estetických textů je pak „kreativním spojením obsahu a mnohotvárné formy“. Pro oba typy textů platí, že by měl být překlad elegantní, výstižný a buďto jasný, nebo záměrně dvojnásobný.

Druhý termín, jehož obsah je třeba definovat, je důležitost (*importance*) textu, respektive vážnost (*seriousness*) textu, kterou používá Newmark v pozdějších pracích. Důležitost je vlastnost „jazyka, kterým je pojmenováno něco mimořádně cenného, významného, nezbytného nebo trvalého“ (1990b: 49). Důležitost je podle Newmarka (1995a) závislá na konkrétní překladatelské situaci, například na požadavcích zadavatele. Jindy je důležitost textu předurčena hodnotami daného textu s tím, že některé texty, jako například kvalitní poezii, zákony, přísloví nebo politická prohlášení, považuje automaticky za důležité (1990b: 49).³⁴ Na druhou stranu *vážnost* chápe Newmark jako protiklad triviálnosti (2008: 30). Tato vlastnost se podle něj odvíjí od morální a estetické hodnoty textu. Rovněž je vhodné připomenout, že důležitost nemusí být vždy dána jen lexikem či jinými jazykovými jednotkami, ale může být důsledkem vyznění textu, stylu, formy, metaforického vyjadřování či zvukomalby.

³³ Synonymie byla u Newmarka vždy předmětem kritiky: prosazoval pravidlo, že pokud existuje přímočarý ekvivalent, nemá překladatel za každou cenu používat synonyma.

³⁴ Důležitost je zde dána statutem autora, viz pojednání o autoritativních textech v kapitole 4.4.

4.2.2 Korelace

Jádrem Newmarkovy korelační teorie (1995a: 34) jsou následující korelace:

- 1) Čím důležitější je jazyk originálu nebo výchozího textu, tím těsněji je třeba jej přeložit.
- 2) Čím méně důležitý je jazyk výchozího textu nebo gramatické jednotky na jakékoliv rovině, o to méně těsný musí být překlad. Pokud je takový úsek textu nedůležitý či je napsaný špatným stylem, je možné jej nahradit standardním společenským užitím jazyka.
- 3) Čím méně důležité jsou významové nuance originálu, tím důležitější je jeho sdělení, tím opodstatněnější je tzv. „undertranslation“ (neúplný a zobecňující překlad) a tím účinnější je užití obecných výrazů a idiomů. Do kontrapozice zde Newmark staví sdělení, jež podle něj odpovídá ilokuci, a slovní význam, který je dle něj pouze popisný. Tento postup považuje za běžný u překladu informativních textů.
- 4) Čím horší je styl a struktura běžného výchozího textu informativního charakteru, tím lépe je třeba jej přepsat či přestrukturovat. Tento postup se týká například technických či textů z oblasti cestovního ruchu. Významnou roli zde hraje i anonymita autora výchozího textu, protože čím je anonymita vyšší, tím radikálnější mohou být zásahy překladatele.

K této korelaci Newmark vytváří i korelaci protikladnou, a to: Čím lepší je styl určitého úseku textu, tím těsnější by měl být jeho překlad, bez ohledu na jeho důležitost, za předpokladu, že se shoduje účel autora a překladatele a text je určen podobnému příjemci.

- 5) Čím vzdělanější jsou čtenáři cílového textu, tím opodstatněnější je ponechat v překladu výraz ve třetím jazyce, přičemž platí i opačná korelace, tj. čím jsou čtenáři cílového textu méně vzdělaní, tím je opodstatněnější výraz ve třetím jazyce v textu či mimo něj vysvětlit, či dokonce vynechat.
- 6) Čím těsnější je překlad, tím méně významný je v něm ideologický prvek, a čím je překlad volnější, tím je v něm ideologický prvek výraznější. Ideologií zde Newmark rozumí příslušné převažující i menšinové názory překladatelovy doby či jeho vlastní názory.

Takto bylo šest korelací představeno v komplexním shrnutí jeho korelační teorie (Newmark, 1995a). V jiných studiích ovšem uvádí i další korelace, které zde pro úplnost (již ne v číslovaném pořadí) uvádíme:

- Čím explicitnější je text, tím více se překladatel pohybuje pouze na jazykové rovině a tím méně je odpovědný za implicitní význam (1992a: 20).
- Čím více je persvazivní text kulturně zakotven, tím větší počet kulturních výrazů výchozího jazyka musí být nahrazen kulturními výrazy cílového jazyka (1992a: 20).

4.2.3 Středové faktory

Druhý aspekt korelační teorie, který byl původně představen jako její součást, ale následně jej Newmark pojal v podstatě odděleně a psal o něm samostatně, tvoří tzv. středové faktory, které leží mezi póly jednotlivých korelací a nepřiklání se ani na jednu stranu, tzn. ani směrem k výchozímu či cílovému textu (upřesněné v 1992a: 20), ani k autorovi, ani ke čtenáři, ani k výchozí či cílové kultuře (1999b: 127). Někde je Newmark označuje i za středové síly (*medial forces*), které jsou při překládání přítomny reálně i jako potenciál. V prvním textu (1995a) Newmark tyto faktory představil pouze obecně a řadí mezi ně materiální fakta a myšlenky, logiku, díky níž dává text smysl, určení všeobecných lidských, zvířecích a environmentálních práv, estetické zásady dobrého stylu. Newmark se domnívá, že čím více jsou v překladu tyto faktory zohledněny, tím bude jeho síla větší, což je opět tvrzení v podobě korelace. Tyto středové faktory pak Newmark poměrně zásadně prosazuje a rozebírá i ve svých dalších textech (např. 1999d, 2005a), kde je rovněž jasně pojmenovává a definuje. Pokud jde o počet, ustálil se Newmark na pěti středových faktorech, a to na etice, vztahu k realitě, logice, „jazykové čistotě“ a estetice.³⁵ Domnívá se přitom, že s výjimkou estetiky jsou všechny tyto faktory univerzální (1992c: 81), ovšem jindy (1995b) je považuje za univerzální všechny. Než si jednotlivé faktory představíme, je třeba upozornit, že Newmark přistupoval k používání termínů značně nahodile. Přestože tedy ve většině textů hovoří o pěti výše uvedených faktorech jako o středových faktorech, v jednom článku (Newmark, 1995b), který je paradoxně

³⁵ Jindy je pak označuje za morální, faktickou, jazykovou, estetickou a logickou pravdu (např. Newmark 1994f).

v podstatě ze stejného období jako výše uvedený text, hovoří o třech středových faktorech, bez nichž by nebyl překlad možný, a za tyto faktory označuje:

- existenci sdílených prvků kultury (tento faktor dle Newmarka například umožňuje poměrně snadný překlad mezi němčinou a maďarštinou vzhledem k jazykovým rozdílům, a to v důsledku společné existence v rámci jednoho státu),
- dynamickou přítomnost překladatele (tento faktor vychází z názorů a ideologie překladatele a projevuje se jako subjektivní vliv překladatele na text),
- na kultuře nezávislou pravdu, kterou teprve dále dělí na jednotlivé výše uvedené pravdy.

Pravda v překladu je obecně pro Newmarka velkým tématem, které nicméně značně zamlžuje svým nekonzistentním používáním výrazu pravda. Zde se omezíme pouze na vnímání pěti pravd (podtypů pravdy),³⁶ které Newmark považuje za objektivní a univerzální a jsou pro něj rovněž středovými faktory, díky nimž je překlad možný. Jejich univerzální povaha pak zneplatňuje tvrzení, že překlad je pouhou mezikulturní komunikací (1999b: 127). Mezi těchto pět pravd tedy patří:

1) Faktická pravda, kterou Newmark (2009c: 30) rozkládá na dva komponenty:

- a) význam cílového textu musí odpovídat významu výchozího textu;
- b) význam výchozího textu, a tedy i význam textu cílového musí odpovídat skutečnosti, a třebaže by měl být tento vztah co možná nejpřesnější, v důsledku lexikálních a gramatických deficitů jednotlivých jazyků je přesný jen málokdy.

Deficity má na mysli chyby ve výchozím textu, od překlepů a typografických chyb až po nepravdivá tvrzení či údaje neodpovídající realitě. Newmark je v takových případech velkým zastáncem zásahu překladatele do textu, přičemž uvádí celou řadu strategií, které má překladatel k dispozici, ať už se jedná o strategie vnětextové (pro autoritativní texty), či vnitrotextové (pro neautoritativní texty). Domnívá se (1991f: 150), že by se překladatel neměl zříkat odpovědnosti za faktickou správnost textu a tu nechávat pouze na autorovi. Dokonce uvádí, že by překladatel měl ověřovat všechna čísla, jež vypadají nepravděpodobně, či podezřelá tvrzení. Zdůvodňuje to skutečností, že překladatel se vlastně stává dočasným odborníkem na danou oblast. Domníváme se, že se

³⁶ Pro obecné pojetí překladu jako hledání pravdy viz kapitola 4.5.

jedná o pravidlo, jež je vůči překladateli poměrně přísné, protože nelze očekávat, že se překladatel stane odborníkem na příslušnou oblast až do té míry, aby byl schopen všechny nedostatky odhalit.

2) Logická pravda, kterou se rozumí koherence a smysluplnost výchozího textu, přičemž Newmark rozlišuje jak odbornou logiku, tak i tzv. selský rozum, který je intuitivní a praktický. Opět doporučuje zásah překladatele a opravení nelogičností, ať už přímou opravou (například nahrazením nevhodně či nelogicky užitých spojek), poznámkou, nebo v krajním případě v podobě předmluvy. Výslovně však upozorňuje (2003b: 58), že tím nemá na mysli použití konektorů jakožto prostředků koheze, ale případy, kdy některé ze spojovacích výrazů v daném jazyce ztratily jasný význam (např. francouzské *enfin* či *aussi*). Metaforicky pak logickou pravdu definuje (1998b) jako „zajištění toho, aby se v textu nikdy nestalo, že dva a dva nejsou čtyři.“

3) Estetická pravda: Tuto pravdu považuje sám Newmark za spornou a pro její uplatňování zmiňuje význam rozdílu mezi autoritativními a neautoritativními texty. U prvního typu nemá překladatel prakticky žádné možnosti, jak estetické pravdy dosáhnout, protože musí zachovat styl výchozího textu. Na druhou stranu u textů neautoritativních má dle Newmarka překladatel povinnost vylepšit úroveň nekvalitně napsaného výchozího textu³⁷. Estetickou pravdu pak Newmark (1992c: 81) chápe jako kombinaci faktorů univerzálních, kulturních a osobních, kvůli níž jsou esteticky zaměřené úseky textu náročné na překlad. Estetická pravda pro autora slouží jako základ zásad literárního stylu a dobrého stylu a představuje vyvážený, elegantní a uhlazený text.

4) Jazyková pravda, kterou Newmark (1999b: 127) označuje rovněž jako jazykovou konvergenci a ztotožňuje s pojmem čistý jazyk (*pure language*). Tento pojem do teorie překladu zavedl Benjamin (1923), který za čistý jazyk označuje něco, co mají společné všechny jazyky v podobě určitého záměru, jehož konkrétní realizace se však může napříč jazyky lišit, přičemž jednotlivé jazyky se ve svých záměrech vzájemně doplňují. Benjamin označuje jednotlivé jazyky za fragmenty „jednoho společného jazyka“, jímž je právě čistý jazyk, a všechny jazyky jsou vzájemně provázané v tom, co chtějí vyjádřit. Podle Benjaminova se právě při překladu tomuto jazyku blížíme nejvíce, protože v původních textech mohou být

³⁷ Kvalita výchozího textu souvisí s Newmarkovou teorií dobrého stylu.

vyjádření vázaná na konkrétní jazyk. Zároveň i Benjamin doporučuje v překladech doslovnost, protože právě ta umožní čistý jazyk překladem vyjevit. Newmark své pojetí čistého jazyka nerozpracovává příliš podrobně, omezuje se pouze na jeho definici jako „ideální komplexní jazyk, jehož součástí jsou všechny přirozené jazyky a který zaplňuje a doplňuje gramatické a lexikální mezery v jednotlivých přirozených jazycích v reakci na vnější realitu, ať už fyzickou, myšlenkovou či emoční“ (1995b: 50). Na praktické rovině pak jazykovou pravdu ilustruje překládáním kulturně neukotvených idiomů do cílového jazyka, kdy právě díky překladu dochází k vzájemnému obohacení jazyků, což je podstata čistého jazyka. Ze všech podtypů pravdy je ale jazyková pravda Newmarkem rozpracována nejméně a může vznikat dojem, že je přidána okrajově.

5) Morální pravda. Tato pravda dle Newmarka není ani subjektivní, ani kulturně podmíněná, ani relativní, nýbrž univerzální.³⁸ Podléhá neustálému vývoji a vychází z mezinárodních deklarácí, smluv a listin upravujících lidská práva, primárně se jedná o Všeobecnou deklaraci lidských práv. V překladu se pak morální pravda projevuje v oblasti genderově nekorektního jazyka, vyjadřování předsudků či projevů nenávisti (mimo jiné z důvodu rasy, věku či příslušnosti k jiné jazykové komunitě). Za univerzální jazykový jev Newmark považuje pouze sexistický jazyk (ten doporučuje bez výjimky opravovat), v jiných případech morální pravda vystupuje do popředí pouze tehdy, pokud je jazykově vyjádřena.³⁹ Podobně jako v případě faktické pravdy i zde Newmark prosazuje, aby překladatel upozornil, většinou vñetextově, na tvrzení, s nimiž morálně nesouhlasí či jsou pro něj pohoršující (1993b: 50). Dokonce uvádí, že překladatel je v konečném důsledku vázán Všeobecnou deklarací lidských práv, již by měl při překládání respektovat, případně odpovídajícími dokumenty vydanými Radou Evropy. Domníváme se, že Newmarkův přístup k morálce je velmi kategorický a v reálném překladatelském světě ne vždy praktikovatelný. Odmítá (1991c: 61) překládat neautoritativní texty, které jsou v rozporu s morálkou (např. rasistickou či

³⁸ Důraz na morální hledisko a univerzální pravdu Newmark ve svých člancích prosazoval a obhajoval nejen ve vztahu k překladu, viz jeho životopis (např. práce pro Amnesty International a její podpora).

³⁹ Newmark opakovaně uvádí překlad Hitlerova díla *Mein Kampf*, což je autoritativní text, a proto si vyžaduje přesný překlad. Otázka morální pravdy musí být dle Newmarka nicméně vyřešena v předmluvě. Volbu tohoto díla zdůvodňuje Newmark (2009b: 339) tím, že se jedná o „fakticky nepřesnou, na první pohled odpornou a špatně, třebaže účinně napsanou knihu, která je však vážným a autoritativním textem“.

homofobní propagandu), pokud nelze připojit text, v němž by se překladatel výslovně zřekl odpovědnosti. V případě autoritativních textů pak doporučuje v poznámkách či předmluvě jasně označit místa, jež jsou projevem předsudků, pokud by si nebyl jist, že je čtenáři identifikují sami, například v akademickém vydání daného díla. Zároveň na svou obhajobu uvádí, že takovýto přístup nepovažuje za cenzuru výchozího textu, protože lidská práva pro něj nejsou subjektivní. Podobný přístup doporučuje i ve vztahu k obrazným vyjádřením, jež jsou v rozporu s morálkou (např. *queer*), jež by dle Newmarka měla být i za přispění překladatelů vymýcena. Newmark (1986) si však uvědomoval, že zásada upozorňovat na porušení morální pravdy není vždy realizovatelná, a označil ji pouze za určitý záměr (*statement of intent*), který by si vyžadoval nezávislé postavení překladatele.⁴⁰

Pokud jde o typy překladů a důraz na jednotlivé podtypy pravdy, pro neliterární texty Newmark zdůrazňuje faktickou pravdu, zatímco pro texty literární (pokud nejde o brakovou literaturu) pravdu morální a estetickou.

Středové faktory pak Newmark používá k rozlišení dvou kategorií textů, a sice textů validních, které nejsou v rozporu se středovými faktory, a textů defektních, které jeden nebo více středových faktorů porušují, což si vyžaduje zásah překladatele, ať už uvnitř textu, či mimo něj. Validní text je pro Newmarka text, který „má logickou výstavbu, je fakticky správný, nelze mu nic vytknout stran morálky, je napsaný elegantním a jasným stylem a je po jazykové stránce ekonomický“ (2001a: 180). Takové texty mají být podle Newmarka překladateli respektovány. Newmark se domnívá, že jeho definice validních textů je v zásadě objektivní; připouští však, že estetické a morální aspekty s sebou mohou přinášet určitou míru subjektivnosti.

V souvislosti se zásahy překladatele v defektních textech je třeba upozornit na fakt, že Newmark (např. 1986) odmítal pojetí překladatele jako neviditelného činitele, jak jej pojímal například Venuti (2008).

⁴⁰ Konkrétně uvádí (1986), že například redakce BBC External Service odmítla překládat adjektivum *völkischer* jako antisemitistické či rasistické.

4.3 Překladatelské postupy

Vzhledem k učebnicovému pojetí Newmarkových monografií je logické, že se věnoval i konkrétním překladatelským postupům⁴¹, a proto považujeme za nutné je okomentovat i v rámci této práce. Přestože o překladatelských postupech se Newmark významně zmiňoval již ve své první knize (1981), jejich nejpřehlednější a nejsystematičtější představení nabízí až v pozdějším textu (1988), proto z tohoto přehledu vyjdeme i my. Molina a Hurtado Albir (2002: 505) k jeho přehledu uvádí, že „klasifikuje postupy navržené komparativními lingvisty a překladateli Bible a doplňuje je vlastními“. Za hlavní překladatelský postup Newmark považuje doslovný překlad, kterému jakožto jeho velkému tématu budeme věnovat největší prostor, a následně zmíníme i postupy ostatní. Na postupy zde budeme pohlížet stran inspirace a Newmarkova přínosu a nebudeme se, až na opodstatněné výjimky, věnovat jejich obsahu.⁴²

Zároveň je třeba předeslat, že Newmark pracoval s velkým množstvím někdy více, jindy méně konzistentně pojmenovávaných postupů. V této podkapitole se zaměříme pouze na ty, kde je jeho pojetí v něčem odlišné či úplně nové, což znamená, že se u něj lze setkat i s postupy zde neuvedenými (např. kompenzace, opis), jež definuje v souladu s jejich všeobecně přijímaným pojetím a nijak podrobně je nerozvádí. Některé další postupy (např. složková analýza) jsou pak okomentovány v jiných částech této práce. Dále je třeba dodat, že níže uvedený přehled má obecnou povahu a Newmark jej různě doplňoval a modifikoval pro jednotlivé oblasti překladatelských problémů (např. metafory či kulturně ukotvené výrazy).

4.3.1 Doslovný překlad

Jak již bylo uvedeno v úvodu čtvrté kapitoly, Newmark byl vždy velkým zastáncem doslovného překladu (*literal translation*), jež rovněž považoval za

⁴¹ Newmark používal termín *translation procedures*, který v této práci v souladu s českou tradicí překládáme jako překladatelský postup. Je však vhodné upozornit, že někdy je v angličtině používán i prakticky synonymní termín *translation technique*. Zároveň se jedná o oblast, kde nepanuje mezi translatology absolutní shoda, pokud jde o odlišení pojmů metoda, strategie a postup (viz Molina, Hurtado Albir, 2002).

⁴² Názvy postupů ponecháme při prvním výskytu v angličtině, protože je to často právě označení postupu, jímž se Newmark odlišoval od svých předchůdců.

hlavní překladatelský postup.⁴³ Podle jeho názoru (1991a: 106) „je oprávněnost vhodného doslovného překladu nejdůležitější a nejkontroverznější otázkou překladu“. Newmark (1988: 68) tvrdí, že „doslovný překlad je správný a nevyhnutelný, pokud zajistí referenční a pragmatickou ekvivalenci“. Dále odmítá přístupy k překladu, které překladatelům radí, aby se maximálně vzdálili od slov výchozího textu a převedli pouze myšlenky jimi vyjádřené (v podstatě deverbalizace). Podle Newmarka by tento přístup měl být až tím posledním, k čemu překladatel (ne tak tlumočník) přistoupí, když všechny předchozí postupy selžou, zatímco doslovný překlad by měl být postupem přesně opačným. To lze dovést i z Newmarkovy definice překladatelského problému (1991a: 126): „[K] překladatelským problémům dochází, když není možné využít doslovného překladu, a je třeba zvážit vícero možností či postupů...“ Odmítání doslovnosti kritizuje Newmark (1988: 80) už při výuce jazyků, kdy se podle něj studenti učí, aby nepoužívali v cizím jazyce výrazy, které se podobají slovům v jejich jazyce rodném. Rovněž vytvořil seznam důvodů, proč se překladatelé doslovnému překladu vyhýbají (1991a: 106), mezi něž patří například spojování doslovného překladu s překladovostí či „překladatelštinou“, snaha zanechat na překladu svou vlastní stopu či dojem, že doslovný překlad je příliš mechanický a snadný. Newmark (1999a: 95) se domnívá, že snaha vyhnout se doslovnému překladu za každou cenu „je patrná u čím dál většího počtu chytrých a kreativních studentů překladatelství“. Připisuje to mimo jiné i tomu, že se v praxi věnují překladu textů neliterárních, zatímco většina učebnic překladu se zaměřuje na texty literární.

S tím souvisí i Newmarkův odmítavý postoj k opisným způsobům překladu, kdy se překladatel snaží vytvořit sofistikovanější či elegantnější verzi. Doslova k tomu uvádí (1998d: 60), že „takové postupy ničí vážně míněný překlad“.

Vzhledem k tomu, že pojem doslovného překladu je ústředním předmětem zájmu teorie překladu i z historického hlediska, kdy je stavěn do protikladu k překladu volnému, nepřekvapí, že se jeho definice u různých teoretiků liší, a že je tedy pojmem relativním (Shuttleworth, 1997: 95). Někdy bývá ztotožňován v zásadě s překladem slovo za slovo (např. Vinay a Darbelnet), jindy je

⁴³ To lze nepřímou vyvodit z toho, že Newmark (1988) věnuje celou kapitolu doslovnému překladu (s. 68–80), zatímco následující kapitolu, věnující se dalším postupům, nazývá *Other Translation Procedures*, tedy Ostatní překladatelské postupy (rozuměj mimo doslovný překlad).

v důsledku odlišností gramatických systémů doslovný překlad realizován na úrovni skupiny slov či vět (Catford, 1965: 25). Newmarkovi, jak vyplývá z níže uvedeného, je bližší toto širší pojetí. Především je však třeba zdůraznit, že pro Newmarka není doslovný překlad opakem překladu volného (tedy v zásadě překladatelskou metodou), ale představuje pro něj jeden z mnoha překladatelských postupů, byť ten upřednostňovaný.

Abychom Newmarkovo pojetí doslovného překladu správně pochopili, je nutné jej odlišit od ostatních případů tzv. těsného překladu (*close translation*)⁴⁴, mezi něž zahrnuje překlad slovo za slovo (*word-for-word translation*) a překlad jednotku za jednotku (*one-to-one translation*).⁴⁵ V prvním případě dochází k převodu gramatické struktury a slovosledu výchozího textu a u lexikálních jednotek se využívá jejich základního významu. Dle Newmarka je tento způsob překladu vhodný pouze pro „krátké, jednoduché a neutrální věty“ (1988: 69). Druhý způsob překladu pak pojímá širěji, přičemž při tomto postupu má každé slovo výchozího textu svůj ekvivalent v cílovém jazyce, avšak mohou se lišit jejich základní významy. Zároveň tento přístup respektuje kolokace cílového jazyka. Doslovný překlad je dle Newmarka však ještě širší kategorií, která se uplatňuje na celé řadě rovin: na rovině slova, skupiny slov, kolokace, podřízené věty a autonomní věty (hallidayovská hierarchizace). A logicky pak platí, že čím je jednotka delší, tím méně pravděpodobné je uplatnění postupu „one-to-one“. Dále Newmark pod doslovný překlad zařazuje i překlad metafor, přísloví i standardní gramatické transpozice, protože doslovný překlad „může být flexibilní, pokud jde o gramatické vyjádření, je-li zachována mimokontextová jazyková stránka“ (1988: 70). Je patrné, že Newmarkovo pojetí doslovného překladu je značně specifické a neodpovídá běžným definicím. To Newmark jednoduše připouští tvrzením, že jeho definice „jsou pracovní, aby byly použitelné pro výklad o překladu, a ne přesné a vyčerpávající, aby odpovídaly potřebám lingvistiky“.⁴⁶

⁴⁴ K těsnému překladu podrobněji v kapitole 4.3.

⁴⁵ Přestože nejdříve Newmark jednotlivé druhy těsného překladu rozlišoval (1988), později (1991: 10) je spíše mísí, když uvádí „doslovný překlad slovo za slovo je nejen nejlepší, ale i jediný validní překladatelský postup“.

⁴⁶ V originále nezkráceně (1988: 70): „Here, as in many other cases, my definitions are 'operational' to suit translation discussion (rather than theory), not 'rigorous' or 'exhaustive' (and so on) to suit linguistics.“

Doslovný překlad Newmark doporučuje jako základní postup jak pro sémantickou, tak pro komunikativní metodu překladu. Uvědomuje si však, že nad rovinou slov bude jeho využití problematictější, a měl by se tedy použít pouze tehdy, pokud si význam slov v obou jazycích odpovídá či si odpovídá více než při využití ostatních překladatelských postupů. Za možná úskalí doslovného překladu označuje situace, kdy nejsou příslušná slova v obou jazycích stejně často používána nebo když slovo v cílovém jazyce má širší sémantický rozptyl. V této souvislosti vyslovuje Newmark hypotézu, že „slovo je doslovně přeložitelné, pokud se překládá stejným slovem v 90 % kontextů“ (2008: 31). Pro ověření navrhuje využít korpusovou analýzu. Domníváme se, že takto kvantitativně formulované hypotézy jsou v lingvistice poměrně sporné.

Newmark zároveň předvídá, že mu bude takováto obhajoba doslovného překladu vyčítána. Uvádí tedy, že „nepléduje pro doslovný překlad, protože pokud překlad vykazuje znaky překladovosti, je chybný“ (1988: 73). „Překladatelštinu“ (*translationese*) definuje jako situace, kdy „doslovný překlad části výchozího textu 1) jednoznačně překrucuje její význam (nebo ji činí dvojznačnou) nebo 2) porušuje bezdůvodně úzus“ (1991a: 78). Interferenci Newmark při doslovném překladu připouští pouze tehdy, pokud je důsledkem překladatelova vědomého rozhodnutí, například s cílem dodat cílovému textu určitý místní kolorit (1988: 90). Zároveň se ale domnívá, že často bývá přeceňován tvůrčí prvek v překladu, zatímco doslovnost bývá podceňována, a to nejen v oblasti překladu literárního. Za jediný validní argument pro nevyužití doslovného překladu Newmark (1988: 76) považuje pocit, že by byl výsledný text v cílovém jazyce nepřirozený. Domnívá se totiž, že s výjimkou expresivních textů by měl překladatel psát stylem, který je pro něj přirozený.

Jako test doslovného překladu Newmark doporučuje zpětný překlad, který by měl doslovný překlad potvrdit s výjimkou obrazných pojmenování a lexikálních mezer neboli lakun, což jsou případy, kdy v jednom jazyce chybí označení pro určitý referent.

Newmark si však uvědomoval, že doslovný překlad není obecně doporučovaným postupem, a proto za jeden z předpokladů pro to, aby se mohla teorie překladu alespoň částečně považovat za vědu, považuje (1988: 72)

odbourání „všeobecných negativních konotací doslovného překladu a předsudkům vůči tomuto postupu⁴⁷.

Závěrem k doslovnému překladu bych rád dodal Newmarkova slova, že jako jeden z postupů „má doslovný překlad své místo ve všech kvalitních překladech“ (1988: 80).

4.3.2 Další překladatelské postupy

Dalšími překladatelskými postupy, které si zaslouhují rozbor v této práci, pak jsou:

1. *Transference* (výpůjčka)

Tento překladatelský postup uváděli již Vinay a Darbelnet, kteří jej však nazývali jako *loan translation*, a rovněž Catford, který poprvé (1965) použil právě tohoto termínu. Sám Newmark jej nepoužíval úplně od počátku, v souvislosti s kulturními výrazy (1981: 75) jej nazývá *transcription*. Newmark pod tento postup podřazuje i transliteraci, která bývá v jiných klasifikacích někdy považována za postup samostatný (např. Catford ji nazývá jako *transcription*). I z důvodu ne zcela konzistentně používaného názvosloví se domníváme, že změna termínu byla v tomto případě pozitivní. Shuttleworth (1997: 175) uvádí, že někdy tento postup nebývá ani považován za překlad; Newmark s tímto pojetím ale nesouhlasí s tím, že „postup, kdy se překladatel rozhodne použít slova v cílovém jazyce, není možné nazvat jinak“ (1988: 81). Za významný tento postup Newmark (1988: 81) považuje při překladu kulturně vázaných termínů.

2. *Naturalization* (naturalizace)

Tento postup je dle Newmarka (1988: 82) určitým rozšířením výpůjčky, kdy je vypůjčené slovo přizpůsobeno výslovnosti a morfologii cílového textu (neboli „počešťování, poangličťování“).

3. *Cultural equivalent* (kulturní ekvivalent)

Jak již z názvu tohoto postupu vyplývá, uplatní se opět na kulturně vázané výrazy, kdy jde o nahrazení výrazu jedné kultury výrazem jiné kultury (např. česká maturita za anglické *A-levels*). Newmark považuje využitelnost tohoto

⁴⁷ Za další předpoklady pak považuje (1988: 72): omezit možnosti volby při překládání pouze na rovinu vkusu (*taste area*), viz kapitola 4.7; 2) za hlavní cíle si stanovit přesnost (*accuracy*) a jazykovou ekonomii a odmítnout tak otevřené možnosti volby a nahodilé parafrázování.

postupu za omezenou s tím, že se použije především na neodborné texty či texty reklamní, případně pro vysvětlení pojmů čtenářům v cílovém jazyce, kteří jsou neznalí výchozí kultury. Newmark v rámci tohoto postupu vyděluje ještě podkategorii tzv. funkčních kulturních ekvivalentů (např. nahrazení *car license* občanským průkazem, pokud jde o identifikační funkci), jejichž užití je ale ještě omezenější. Zároveň Newmark (1981: 76) varuje, že tento postup bývá někdy zneužíván. Newmark se v souvislosti s tímto postupem na nikoho neodkazuje, nicméně tento postup je přítomen ve většině učebnic překladu, byť často pod jiným označením; např. Hervey a Higgins (1992) hovoří o kulturní transplantaci, Beekman a Callow (1974) pak o kulturní substituci.

4. *Functional equivalent* (funkční ekvivalent)

Tento postup spočívá v překladu kulturně specifického výrazu pomocí kulturně neutrálního výrazu, tzn. v zobecnění a případném dodatečném dovysvětlení. Newmark se domnívá (1988: 83), že v těchto případech se jedná o nejvhodnější překladatelský postup (například *Sejm* se pak přeloží jako polský parlament). Jde vlastně o příklad složkové analýzy aplikované na kulturní výraz. Druhou oblastí, v níž Newmark spatřuje využití tohoto postupu, jsou technické termíny, které nemají v cílovém jazyce zavedený přímý ekvivalent. Přestože to Newmark výslovně neuvádí, poprvé tohoto termínu použil Nida (1964), a je tedy pravděpodobné, že z jeho pojetí Newmark vycházel.

5. *Descriptive equivalent* (popisný ekvivalent)

V souvislosti s tímto postupem Newmark uvádí, že je třeba vážit míru popisnosti a funkci, jelikož oba tyto aspekty mají výraznou vysvětlující hodnotu (1988: 83). Domníváme se však, že tento postup nepopisuje Newmark zcela jasně a nedostatečně jej odlišuje právě od funkčního ekvivalentu; vždy se totiž jedná v podstatě o specifikaci výrazu. Newmark uvádí jako příklad slovo *samuraj*, pro něž by byl popisný ekvivalent „příslušník japonské aristokracie mezi jedenáctým a devatenáctým stoletím“, zatímco ekvivalent funkční by vyjádřil funkci „pečovat o úředníky a správce“. Domníváme se, že v tomto pojetí by bylo možné funkční ekvivalenty podřadit pod širší kategorii ekvivalentů popisných.

6. *Synonymy* (synonymie)⁴⁸

Newmark zde tento termín používá ne v souladu s jeho běžným významem v lingvistice⁴⁹ a jako překladatelský postup synonymií definuje jako „přibližný ekvivalent v cílovém jazyce v případech, kdy přesný ekvivalent výchozího výrazu nemusí nutně existovat“ (1988: 84). Vychází z toho, že je „často snazší dosáhnout těsnější mezijazykové než vnitrojazykové synonymie, obzvláště v případě objektů a dějů“. Newmarkovo pojetí synonymie je do značné míry idiosynkratické a domníváme se, že není vhodné již obsazeným termínům dávat nový specifický význam. Newmark totiž synonymií chápe jakožto postup pro situace, kdy není možný doslovný překlad, přičemž se uplatní převážně u adjektiv a adverbii označujících vlastnosti; příkladem tohoto postupu v Newmarkově pojetí je spojení *sympatický muž*, které není do angličtiny možno přeložit jako *a sympathetic man*, pročež se musí překladatel uchýlit k synonymnímu výrazu a spojení přeložit např. jako *a likeable man*. Tento postup je u Newmarka ojedinělý a jiní teoretici překladu necítí potřebu jej vyčleňovat, protože jej dle našeho názoru pojmají jako automatickou součást překladatelovy práce. U Newmarka je však její „vypíchnutí“ zapříčiněno i tím, že synonymií jinak odmítá a označuje ji za „příznak nekvalitních překladů“, jelikož dobří překladatelé by měli v maximální možné míře využívat překlad doslovný.⁵⁰ Dokonce uvádí, že „synonymie ničí přesný překlad“ (1981: 31). Synonymií Newmark chápe (1990e: 153) jako alternativu ke složkové analýze, před níž by měla být upřednostněna v případech, kdy je důležitější jazyková ekonomie než přesnost.⁵¹ Zároveň ji doporučuje (1981: 31) pro periferní výrazy, které nejsou klíčové pro hlavní argumentační linii textu.

7. *Componential analysis* (složková analýza)

Složkovou analýzu přebírá Newmark od Nidy a rozpracovává ji pro potřeby překladu.⁵² Newmark se domnívá, že právě složková analýza by měla být upřednostněna jako postup pro vytvoření dočasného překladu v těch případech, kdy je daná lexikální jednotka klíčovým výrazem nebo je významná v kontextu (1981: 31). Zároveň Newmark shrnuje hlavní užití složkové analýzy pro

⁴⁸ Newmark (1988: 30) ji označuje jako *lexical synonymy*, později adjektivum *lexical* opouští.

⁴⁹ Např. Lotko (2000: 113): „[S]lovo, výraz nebo gramatický tvar stejného nebo podobného významu, stylistického zabarvení nebo kontextového užití.“

⁵⁰ Newmark (1999a: 95) se domnívá, že dvě protichůdné pasti pro překladatele jsou „překladatelština“ a „zbytečná synonyma“, přičemž synonyma považuje za vážnější prohřešek.

⁵¹ Použití složkové analýzy totiž automaticky vede k vytvoření víceslovných ekvivalentů.

⁵² Srov. kapitola 3.2.

překladatele, mezi něž řadí například analýzu neologismů, analýzu sémantických řetězců, vysvětlování kulturních rozdílů u slov, která mají ve výchozím a cílovém jazyce jeden hlavní shodný význam a odlišné sekundární významy, či významovou nivelizaci metafor (1981: 30). Newmark zároveň odlišuje složkovou analýzu, jak je chápána v lingvistice, tedy bezkontextově, od složkové analýzy pro překladatele, který dle něj musí zohlednit i kontext, a proto se provádí na třech úrovních (1981: 29): 1) bezkontextově; 2) na úrovni mikrokontextu a 3) na úrovni makrokontextu, přičemž na každé z úrovní je možné identifikovat jiné složky významu. V zásadě se dá říci, že u Newmarka je pomocí složkové analýzy ve velké míře analyzován i konotační význam.

8. *Through-translation* (kalk)

V tomto případě se jedná o zavedený překladatelský postup, s nímž přišli již Vinay s Darblenetem a jemuž Newmark pouze dává nový název, který považuje za transparentnější než jinak používaný *calque* či *loan translation* (1988: 84). Zároveň je i jeho pojetí případů, na něž se postup uplatní, širší, než je běžné chápání. Podřazuje pod něj například i překlady názvů mezinárodních institucí (Evropské hospodářské společenství / European Economic Community). Dle našeho názoru je toto řazení přinejmenším sporné, jelikož se jedná o překlad vytvořený v souladu s pravidly cílového jazyka, a nejde tak o „kalkování“ struktury. Stejně tak je k diskusi Newmarkovo tvrzení (1988: 85), že by se tento postup „měl používat pouze tehdy, pokud se jedná o zavedené pojmy“. Domníváme se, že toto tvrzení jde proti smyslu kalku jako postupu, který by se měl uplatnit spíše v případě, kdy v cílovém jazyce pro daný termín výchozího jazyka ekvivalent neexistuje, a jedná se tedy svým způsobem o možnost obohacování jazyků.

9. *Shifts/transpositions* (posun/transpozice)

U tohoto překladatelského postupu je patrné, že se Newmark inspiroval jak Vinayem a Darblenetem (*transposition*), tak Catfordem (*shift*). Transpozice považuje Newmark za jediný překladatelský postup, jehož předmětem je gramatická rovina. Přestože se jim věnuje poměrně podrobně, například vypočítává časté transpozice mezi románskými jazyky a angličtinou, v podstatě nepřináší nad rámec zmíněných autorů nic nového.

10. *Modulation* (modulace)

Tento postup Newmark opět přebírá od Vinaye a Darbelneta, kterým vytýká příliš povšechné pojetí této kategorie, do níž v jejich pojetí podle Newmarka patří téměř vše, co není doslovným překladem (1988: 88). Tím dle Newmarka klesá užitečnost tohoto pojmu a bylo by vhodnější jej rozpracovat do jednotlivých podtypů. Proto dává Newmark přednost konkrétnějším pojům a zavádí například tzv. *negated contrary* (negovaný opak), což je postup spočívající v nahrazení dvou záporných vyjádření kladným a naopak. Tento postup Newmark považuje za nejužitečnější ze všech podtypů modulací. Naopak například změnu činného rodu na trpný by řadil spíše mezi transpozice.

11. *Recognised translation* (zavedený překlad)

Tento postup spočívající v použití oficiálního či všeobecně přijímaného ekvivalentu Newmark doporučuje především pro termíny institucionálního typu. Důležité přitom je, že se tento zavedený překlad použije i tehdy, když není nutně nejlepší, a to právě z důvodu svého zaužívání. Dle našeho názoru v tomto případě Newmark vhodně pojmenoval postup, který je v překladatelské praxi běžně používán. Molina a Huratado Albir (2002) jej dokonce považují za autora tohoto přístupu.

12. *Translation label* (překladatelský neologismus)

Jedná se o postup, který takto Newmark pojmenoval jako první (1981). Spočívá ve vytvoření provizorního překladu, který je možné zpočátku uvádět v uvozovkách s tím, že uplatnění najde především při překladu institucionálních termínů. Podle Newmarka by překladatelé k vytváření těchto v podstatě neologismů měli využívat především doslovného překladu (1988: 90). Následně může dojít k tomu, že se tento provizorní překlad ustálí (Newmark, 1981: 31).

13. *Couplets* (kombinace překladatelských postupů)

Dle našeho názoru je právě jasný popis a definice tohoto postupu největším Newmarkovým přínosem v oblasti překladatelských postupů. Pod pojmem *couplets* Newmark rozumí kombinaci dvou překladatelských postupů, přičemž pokud se postupů kombinuje více, používá termíny *triplets* (tři postupy), *quadruplets* (čtyři postupy). Podle Newmarka se obzvláště často používají pro překlad kulturně vázaných termínů, kdy se kombinuje výpůjčka s kulturním či funkčním ekvivalentem. Rovněž řeší (1981: 76), který z postupů je za jakých okolností vhodnější uvést jako první, případně který dát do závorky.

14. *Notes* (poznámky)

Newmarka je možné označit za zastávce poznámek překladatele, a to nejen z důvodů jazykových, ale často je doporučuje použít i z etických důvodů, například aby se překladatel distancoval od obsahu textu.⁵³ Poznámky pak dělí na vnitřní a vnější, jejichž použití závisí na typu textu.

15. *Compensation* (kompenzace)

Definice tohoto postupu se u Newmarka nikterak neodlišuje od jeho běžné definice. Zajímavé je však konstatování, že kompenzace je v literatuře o překladu nedostatečně zdůrazňována, přičemž Newmark ji doporučuje pro slovní hříčky, aliteraci, rýmy, slang či metafory (Newmark, 1991a: 144).

Výše uvedený přehled není vyčerpávající, pokud jde o překladatelské postupy, jež Newmark ve svých textech uvádí. Například přebírá Nidův postup amplifikace, který však označuje jako parafrázi (1988: 90), dále expanzi a redukci či již zmíněnou kompenzaci. V souvislosti s těmito postupy však Newmark nepřichází s žádným vlastním rozšířením a omezuje se na jejich definici tak, jak je v translologii všeobecně přijímaná.

4.4 Funkce textu

Významným prvkem Newmarkova přístupu k teorii překladu je klasifikace funkcí textu, v souladu s nimiž Newmark postuluje svá pravidla a zásady pro překlad. Proto je třeba níže představenou klasifikaci chápat jako inherentní součást Newmarkova přístupu k překladu, která dále ovlivňuje například volbu vhodné metody překladu (viz kapitola 4.1). Newmark za nejvýhodnější pro své účely považuje klasifikaci Bühlerovu (1934), rozpracovanou Jakobsonem (1960), která se však týkala funkcí jazyka (1981: 12). Tuto klasifikaci Newmark uplatňuje i ve svých následujících monografiích (1988, 1991a) či člancích (především 1982a a 1983), v nichž podrobně rozebírá jednotlivé funkce.

Bühler (1934, angl. verze 2011) rozlišuje tři hlavní funkce jazyka podle toho, na co je v dané komunikační situaci kladen důraz. Newmark toto členění bere jako východisko a užívá jej jako kritérium pro klasifikaci funkcí textu. Identifikuje funkci expresivní, informativní a vokativní (1981: 12), přičemž texty

⁵³ Srov. kapitolu 4.5.

s převažující expresivní funkcí (Austin – ilokuce, Reissová – expresivní) se zaměřují na autora (subjektivní, „*I*“ *form*) a vyjadřují jeho osobní užití jazyka; texty s funkcí informativní (Austin – lokuce, Reissová – informativní) se zaměřují na mimojazykovou skutečnost („*it*“ *form*) a konečně texty s funkcí vokativní (Austin – perlokuce; Reissová – operativní funkce) se zaměřují na čtenáře („*you*“ *form*). Přestože Newmark (1988: 41) obhájí termín vokativní (cf. 5 pád – vokativ), který přebírá od Holmese, s tím, že vhodně vystihuje apel na čtenáře a jeho oslovení, později už termín vokativní neuvádí a kategorii popisuje jako persvazivní a direktivní (1991d: 74). Domníváme se, že toto označení je přesnější, protože do této kategorie Newmark řadí poměrně širokou škálu textů (viz níže) a subkategorizace na persvazivnost (reklama) a direktivnost (právní texty) je na místě. Dle našeho názoru není spojování textů právních a administrativních s ostatními zástupci vokativních textů příliš vhodné a v podstatě ani výhodné z didaktického hlediska. Sám Newmark (1982a: 29) uvádí, že je k této kategorii řadí z důvodu přehlednosti, a tvrdí, že od ostatních zástupců skupiny se odlišují tím, že je pro ně vhodná sémantická metoda překladu, zatímco například pro reklamu či propagandistické texty (ať už se jedná o propagandu náboženskou, či politickou) metoda komunikativní.

Ve skutečnosti však je většina textů povahy hybridní a mísí se v nich typicky dvě funkce, někdy i všechny tři. Newmark (1981: 14) dokonce uvádí, že „informativní funkci mají všechny texty“ nebo že „i v informativních textech se objevují doporučení a soudy“. Na druhou stranu se Newmark (1982a: 35) pokouší o jistou hierarchizaci, když uvádí příklad, kdy se informativní funkce v textu střetává s funkcí vokativní, přičemž při překladu je v takové situaci rozhodující vokativnost. Příkladem může být dvojice vět *Margaret Thatcherová vyhraje volby* a *Margaret Thatcherová bohužel vyhraje volby*, kdy použitím výrazu *bohužel* text získává vokativní funkci, která je významnější než funkce informativní. Základní Bühlerovo členění je dle Newmarka (1981) možné doplnit ještě o Jakobsonem (1960) zavedené funkce, tedy metajazykovou, fatickou a estetickou (u Jakobsona poetická)⁵⁴, které však označuje za vedlejší.

Newmark dále rozpracovává (1981, 1988) aplikaci funkcí na překlad, pokud jde o typické zástupce textů, styl, důraz na výchozí či cílový jazyk, metodu

⁵⁴ I Newmark (např. 1981: 141) někdy používá termín *poetická funkce* promiskue.

překladu, minimální či maximální jednotku překladu; charakterizuje jednotlivé textové typy, pokud jde o lexikum, obrazné vyjadřování či typické problémy, jimž musí překladatel u daných typů čelit. S ohledem na to uvádí, že v rámci překladatelské analýzy musí před zvolením metody překladatel vždy určit, do které kategorie příslušný text patří (1981: 21). Rovněž uvádí příklady textů, jež typicky plní dané funkce. Expresivní funkci zastupuje beletrie, autoritativní texty (projevy a prohlášení) a texty osobní a důvěrné povahy. Informativní funkci pak plní žurnalistika, vědecké a odborné texty a většina neliterárních textů, u nichž jsou fakta důležitější než styl. Tuto kategorii je dle Newmarka nejsnazší vymezit. Vokativní funkce je typická pro reklamu, propagandistické texty či polemické texty, ale lze ji identifikovat rovněž u veřejných napsů, pokynů, pravidel a právních předpisů či dokonce zábavné literatury (tedy u děl, jejichž cílem je pobavit a zaujmout čtenáře).⁵⁵

<i>Funkce</i>	expresivní	informativní	vokativní
<i>Podstata</i>	autor	pravda	čtenáři
<i>Postavení autora</i>	„posvátné“	anonymní	anonymní
<i>Typ</i>	<i>Téma</i>	<i>Formát</i>	
vážná beletrie autoritativní prohlášení autobiografie osobní korespondence	vědecké technologické obchodní průmyslové ekonomické ostatní oblasti vědění či události	učebnice oznámení zpráva pokyny vědecký článek propagandistické texty článek reklama memorandum zábavní literatura zápis z jednání	

Tabulka č. 3: Funkce textu a jim odpovídající textové typy (Newmark 1988: 40)

Ani texty s informativní funkcí ale nepředstavují jednolitou kategorii a Newmark (1983) liší mezi vyloženě akademickými a vědeckými texty na jedné straně a na straně druhé texty žurnalistickými či popularizačními, které jsou sice informativní, nicméně v nich lze často najít i jazykové prostředky typické primárně pro zbývající dvě funkce, jako jsou například metafory. Texty informativního charakteru však považuje Newmark za dominantní v překladatelské

⁵⁵ Nad řazením zábavní literatury do této kategorie se pozastavuje Dodds (1994: 126).

činnosti a v souvislosti s nimi uvádí, že často se bude jednat o defektní výchozí texty, kdy překlad bude lepší než originál (Newmark, 1988: 41; následně i 1993).

Pokud jde o funkce vedlejší, nejpodrobněji se Newmark věnuje funkci metajazykové, jíž věnuje celou kapitolu (Newmark, 1981: 105–110). Meta-jazykovou funkci definuje jako „schopnost jazyka popsat nebo ilustrovat jednu či více svých vlastností“ (1981: 105) a upozorňuje, že čtenář cílového textu potřebuje více informací než čtenář textu výchozího. Tato funkce vstupuje dle autora do popředí všude tam, kde jsou například záměrně použity mnohoznačné výrazy (např. slovní hříčky), či tam, kde se uvádí příklady upozorňující na určité vlastnosti příslušného jazyka. Podle Newmarka jsou specifickou kategorií metajazykové záležitosti v beletristických textech (1981: 107), které není možné v překladu vždy efektivně vyřešit (1981: 110) a je někdy nutné obětovat buď jejich sílu, nebo význam. Fatická funkce se projevuje v podobě kontaktních výrazů („discourse markers“). Estetická funkce je dle Newmarka (1981: 22) velmi úzce spjata s funkcí expresivní, ale není s ní totožná a vystupuje do popředí tehdy, kdy je forma důležitější než obsah. Pokud je estetická funkce dominantní, je význam až druhotný a zachování této funkce s sebou nutně přináší určitou ztrátu významu (1988: 141). Na druhou stranu, pokud je role estetické funkce druhotná, může ji podle Newmarka překladatel ignorovat. Klíčovým projevem estetické funkce je zvukomalba a nejvíce se projevuje v poezii.

Kromě výše uvedené klasifikace se lze v Newmarkově díle setkat ještě s dalšími klasifikacemi. Podle obsahu dělí texty na literární, institucionální a vědecké, přičemž významným rozdílem je, že u literárních textů na rozdíl od zbylých dvou kategorií je konotativní význam důležitější než význam denotativní (Newmark: 1988: 44).

Další kategorií, která se opět prolíná celým Newmarkovým dílem a je významná pro jeho preskriptivní soudy o překladu, je autoritativnost textů. Newmark liší mezi texty neautoritativními a autoritativními (1996a: 61). Autoritativní texty definuje jako „texty, jejichž jazykové ztvárnění je stejně důležité jako jejich obsah“ (1998g: 190). Autoritativní texty pak Newmark dále dělí (1993a: 32) na estetické (tedy beletrie) a neestetické (oficiální projevy a prohlášení), přičemž u estetických textů je třeba se při překladu zaměřit na smysl a zvukové znění, u neestetických pak na smysl. Na pomezí mezi těmito

dvěma kategoriemi jsou dle Newmarka autoritativní texty z oblasti filozofie a dalších humanitních věd. Toto dělení je v rámci Newmarkova díla obzvláště důležité, protože na základě autoritativnosti textu je třeba volit metodu překladu, přičemž autoritativní text musí být přeložen s ohledem na autora, nikoliv na čtenáře, a překladatel si nemůže dovést prakticky žádné zásahy do jazykové výstavby.

V rámci autoritativních textů pak Newmark (1982) vyděluje speciální kategorii, kterou pojmenovává autoritativní prohlášení (*authoritative statements*), a tyto texty definuje jako „neliterární texty, které svou autoritativnost z velké části odvozují od politického, společenského nebo akademického postavení svého autora anebo z vysoké kvality stylu“ (Newmark: 1982). Vzhledem k tomu, že poprvé tuto kategorii Newmark představil ve sborníku zaměřeném na překlad právních textů, nepřekvapí, že do této kategorie zahrnuje především všechny administrativní, úřední a právní texty, kde pravděpodobně odvozuje autoritativnost těchto textů od jejich institucionálního autora. Na druhou stranu texty politické, filozofické a jiné společenskovední sem zařazuje pouze za předpokladu, že autorovo slovo „je v dotčeném oboru ‚svaté‘“.

U tohoto typu textů je třeba si rovněž všimnout jistého napětí mezi rovinou autora (od něhož je jejich autoritativnost odvozena) a rovinou čtenáře, pro něhož jsou určeny. Kdybychom se totiž měli přidržit Newmarkových obecných doporučení (viz kapitola 4.1), pak by bylo tyto texty nezbytné překládat na úrovni autora, tzn. sémantickou metodou. Obzvláště v případě právních a administrativních textů, u nichž – jsou-li překládány instrumentálně⁵⁶ – je důležitý i jejich performativní účinek, by však dle našeho názoru mělo dojít k přesunu zřetele spíše na rovinu čtenáře. Domníváme se tedy, že Newmarkovo paušalizující doporučení odhaluje určitou slabinu této kategorizace, protože autoritativní texty pojímá příliš široce, což následně zpochybňuje některá jeho doporučení či soudy. Projevuje se to například v textu, v němž se Newmark věnuje novým technologiím a překladu (2003d: 126) a uvádí, že tyto „neovlivní literární překlad a překlad autoritativních prohlášení“. Pokud bychom měli opravdu vykládat autoritativní prohlášení s Newmarkem široce, tj. včetně právních textů, pak by se buď ukázalo, že jeho předpověď nevyšla, nebo že toto tvrzení nebylo pravdivé už

⁵⁶ Například právní texty Evropské unie musí mít stejný účinek na příjemce všech jazykových mutací.

v době, kdy bylo zveřejněno, tj. v roce 2003. Moderní technologie, například počítačem podporovaný překlad, se dnes pro překlad právních textů běžně používají (např. v rámci překladu právních předpisů Evropské unie). Ve svých doporučeních pak často spojuje texty literární a právě autoritativní prohlášení (1991a: 33).

Pro úplnost je třeba dodat, že Newmark dělí texty i na literární a neliterární, přičemž literární definuje (1998g: 191) jako texty, které popisují smyšlené příběhy či osoby (2005c: 126; *centered in the imagination, i.e. in creating images*), zatímco neliterární texty jsou dle něj všeobecné či odborné texty zobrazující realitu (2005c: 126, *centered in the reality, i.e. the representation/description of past phenomena*).

Ve svých raných pracích se Newmark zaměřuje především na klasifikaci textů podle funkce informativní, vokativní a expresivní; v pozdějších článcích lze ale pozorovat určité opuštění tohoto přístupu a mnohem častěji se objevuje třídění podle míry autoritativnosti a literárnosti.

4.5 Překlad jako hledání pravdy

Přestože Newmarkův přístup k překladu je charakteristický důrazem na praxi, je možné v jeho textech nalézt i určitý filozofický přístup, a to je pojetí překladu jakožto činnosti, při níž jde o hledání pravdy⁵⁷, a zároveň jako nástroje hledání pravdy (1997c: 154). Pravdu je zde možno chápat jako určitou hodnotu, a tedy projev axiologie jakožto součásti deontické logiky v rámci Newmarkova přístupu. Newmark obecně považoval hodnoty za inherentní součást teorie překladu, k čemuž uvádí: „Lingvistika je v maximální možné míře objektivní a prosta hodnot, zatímco teorie překladu je plna hodnot, které však vychází z hodnot univerzálních“ (1994b: 215). Důraz na pravdu považuje i za kritérium, jímž se odlišuje od jiných translatologů, protože zatímco pro Newmarka je „překlad zbraní pravdy“, kritizuje některé své kolegy, že jsou vůči pravdě

⁵⁷ Truth-seeking. Přestože Newmark používá pro hledání pravdy tento termín, domnívám se, že jej nepoužívá v souladu s jeho přesným filozofickým užitím. Truth-seeking bývá v angličtině používáno jako označení procesu hledání národní pravdy a vypořádání se s minulostí. Newmarkově pojetí by lépe odpovídalo anglické „pursuit of truth“, jak jej například používá Quin. Na tento závěr lze usuzovat, protože i tento termín Newmark používá promiskue s *truth-seeking* (např. Newmark, 2003b: 56).

v překladu buď lhostejní, nebo ji považují za irelevantní (1992c: 81).⁵⁸ Na tomto místě je však třeba zmínit, že užití a vnímání pojmu pravda se u Newmarka vyvíjelo, protože v prvních monografiích (1981, 1988) tento pojem v zásadě chápe pouze ve smyslu tzv. referenční pravdy, které odpovídá jeho pozdější faktická pravda, případně ve smyslu pravdy morální, tj. uznání skutečnosti, že lidé mají stejnou hodnotu a stejný potenciál (1988: 211). Až později, od devadesátých let dvacátého století, rozpracovává koncept pravdy jakožto strukturovaný pojem.

K pravdě v překladu přistupuje Newmark z dvojího úhlu pohledu. Zprvč ji uvádí v souvislosti se svou korelační teorií překladu, kdy pět podtypů pravdy tvoří tzv. středové faktory (viz oddíl o korelační teorii). Zároveň ale pravdu pojímá i abstraktněji, kdy je to pro něj vlastně cíl, za jehož dosažení je překladatel odpovědný. Konkrétně je pak odpovědný za dosažení pravdy faktické a morální⁵⁹ (1990e: 203). Pravdu zde Newmark pojímá jako určitý ideál.

Pro lepší pochopení Newmarkových názorů na otázku pravdy je třeba si uvědomit, že tento přístup je důsledkem Newmarkovy preference absolutních hodnot. Rogersová (2011: 1) uvádí, že Newmark měl „odpor ke světu bez hodnot a kulturnímu relativismu“. Například Newmark (1995b: 52) kritizuje přeceňování kulturních rozdílů a zdůvodňování např. španělské nedochvilnosti kulturou. Domnívá se, že s kulturou by nemělo být nakládáno jako s něčím, co je uctíváno, je neměnné a o čem se nepochybuje.

Důležitost překladu pro Newmarka je možné dovodit pomocí výrazu ušlechtilá činnost zaměřená na hledání pravdy (*noble truth-seeking activity*), kterým překlad označuje (2002b: 96; 2003b: 55). Přitom při překladu se hledá význam textu v jednom jazyce, ověřuje se, že ve skutečnosti odpovídá faktické a morální pravdě, a usiluje se o jeho převedení přijatelným, a pokud možno krásným stylem do cílového jazyka. Tento svůj přístup se Newmark rovněž snaží zakomponovat do dělení vývoje translatologie na jednotlivé obraty s tím, že zohlednění etiky a morálky při překládání označuje jako „etický obrat“, a domnívá se, že v rámci vývoje disciplíny je to obrat poslední (2006: 93). Jeho počátek

⁵⁸ Jedna z teorií, kterou v tomto směru kritizuje, je teorie skoposu (Newmark, 1997a: 75). Pym (2010: 59) však tuto argumentaci vyvrací.

⁵⁹ Pro usouvztažnění s českou teorií překladu je možné nalézt určitou paralelu mezi faktickou pravdou, která se v mnohém shoduje s Levého (2012: 82) normou reprodukční, a s estetickou pravdou, která se naopak v mnohém shoduje s Levého normou estetickou. Na druhou stranu ideový postoj překladatele nelze ztotožnit s morální pravdou, která je objektivní, zatímco Levého ideový postoj je odvislý od subjektu překladatele.

pak ztotožňuje s počátkem nového tisíciletí (2009a: 21). Oproti tomu Snell-Hornbyová (2006b: 88) je toho názoru, že etický obrat ještě nenastal. Domníváme se, že svým důrazem na etiku Newmark do jisté míry předběhl dobu. V jednom ze svých posledních článků (2009b: 343) dokonce hovoří o tzv. etické teorii překladu, která je dle něho v opozici vůči deskriptivní translatologii (ta podle něj hodnoty odmítá), teorii skoposu a funkcionalismu (který nezohledňuje estetickou funkci textu) či dekonstrukčním přístupům k překladu. Ztělesněním „etického obratu“ jsou pak pro Newmarka zásady představené v tomto oddíle. Podle Newmarka (1992e: 174) je to právě pravda, o níž jde překladateli především, přičemž toto konstatování Newmark dále rozvádí (1997b: 56):

- Jeho platnost je pouze potenciální, tj. stává se aktuálním v okamžiku, kdy dochází k ohrožení pravdy.
- Pravda má pět podtypů (viz středové faktory).
- Pokud je k tomu překladatel vyzván, měl by ve prospěch pravdy zasáhnout; Newmark dává přednost zásahu mimo samotný text.
- Tento přístup je v rozporu s moderním myšlením o překladu, které Newmark označuje za deterministické a cynické, jímž se z překladatele stává otrok dobových jazykových norem a zadavatelů překladu.

Pro lepší pochopení Newmarkova konceptu pravdy je třeba ji usouvztažnit s pojmem kultura. Newmark totiž vnímá určitou opozici kultury, která je relativní a specifická, a pravdy, která je absolutní a univerzální. Překladatel přitom přenáší právě jak kulturu, tak pravdu (1988: 7), a působí tak jako určitá dynamická síla právě mezi kulturou a pravdou. Jako jeden z cílů překladu pak vnímá „příspěvní k porozumění a míru mezi národy, skupinami obyvatel a jednotlivci, a to ne prostřednictvím kultur, jimiž se odlišují, ale prostřednictvím pravdy, která je jim společná“ (1993c: 133).⁶⁰ A právě překladatelé jsou podle Newmarka ochránci této objektivní a univerzální pravdy (1995b: 49). Objektivní morální pravdu pak Newmark považuje za určité *tertium comparationis*, o něž by se měl překladatel opřít, pokud má pochybnosti o etické hodnotě překládaného textu (1995b: 51). Dodržení těchto středových faktorů je rovněž předpokladem úspěchu překladu.

Zajímavé je Newmarkovo pojetí překladatelovy loajality. S loajalitou v translatologii pracuje především Nordová, která loajalitu definuje jako „morální

⁶⁰ Newmark (1995: 51): „Pro úspěch překladu jsou důležitější sdílené hodnoty než sdílená kultura.“

zásadu, nezbytnou pro vztahy mezi lidmi, kteří jsou vzájemnými partnery v komunikačním procesu“ (1991: 94). Loajalita jako morální kategorie je ale to jediné, čím se Newmarkovo pojetí shoduje s přístupem Nordové. Ta totiž uvádí, že překladatel má dvojí loajalitu, a to jak vůči vysílateli výchozího textu, tak vůči příjemci textu cílového. Oproti tomu Newmark loajalitu pojímá jako absolutní koncept s tím, že překladatel by měl být loajální vůči pravdě, ať už faktické, či morální (1988: 209). Je zároveň politováníhodné, že Newmarkovu pojetí loajality se nedostalo v translatologické literatuře většího prostoru. Například Snell-Hornbyová (2006: 78) ji spojuje výlučně s Nordovou. Neznamená to však, že by Newmark vztah překladatele k autorovi výchozího textu a ke čtenářům textu cílového pomíjel. Uvádí totiž, že autorovi je překladatel odpovědný za to, že překlad odpovídá výchozímu textu, pokud ten je validní (2008: 32). Vůči čtenáři je pak překladatel odpovědný za to, že překlad je napsaný dobrým stylem a neobsahuje chybné či zavádějící informace.

Newmark uvádí (1997b: 56), že každý překlad je nepochybně ovlivněn ideologií, normami a kulturou, ale dobrý překladatel by si jich měl být vědom a snažit se jejich vliv snížit na minimum.

Systematické pojetí odpovědnosti překladatele vypracoval Newmark až v reakci na nedocení jazykových služeb ze strany bezpečnostních úřadů před událostmi 11. září 2001. Podle Newmarka (2002b: 96) je možné definovat trojí odpovědnost překladatele:

- 1) Bez ohledu na výchozí text jej převést a vytvořit spolehlivý text napsaný dobrým stylem.
- 2) Zprostředkovat jak explicitní, tak implicitní pravdu. Pokud se jedná o kvalitní výchozí text, pak je tato odpovědnost splněna jeho převodem. Pokud se jedná o text defektní, pak je splněna začleněním příslušného vněttextového aparátu, tj. poznámek či předmluvy překladatele.
- 3) Dodržet pět univerzálních a na kultuře nezávislých zásadních principů překladu, tzv. středových faktorů.

Newmark (2008: 32) si rovněž uvědomuje rozdíl mezi odpovědností překladatele teoretickou, kdy je odpovědný za vše, co s překladem souvisí, a faktickou, kdy se překladatelé musí podvolit vůli vydavatele, redaktora či zaměstnavatele.

Nadevše je ale pro Newmarka odpovědnost vůči pravdě a lidstvu, ne vůči autorovi, čtenáři či zaměstnavateli (2002b: 96). Jedná se o vymezení vůči např. teorii skoposu, kde je hlavní loajalita vůči zadavateli, či manipulační škole, kde se pracuje s pojmy jako patron apod. (Newmark, 1998b).

Newmark se domnívá, že není správné chápat překladatele jako odpovědného pouze za převod výchozího textu, bez ohledu na skutečnosti v něm obsažené, nýbrž za morálku, kterou si můžeme ilustrovat na jednom konkrétním příkladě. Tato odpovědnost se totiž podle Newmarka projevuje i v tom, že by se překladatel měl snažit z textu odstranit všechny jazykové prostředky, které nějakým způsobem zdůrazňují předsudky. Podle Newmarka (2002a: 31) se v jazyce odráží všechny typy předsudků (mj. rasové, náboženské či třídní), ale pro překladatele představují největší výzvu předsudky genderové, a to proto, že se projevují „na lexikální a syntaktické úrovni prakticky v každém textu“ (1994a: 114). Newmark se problematice jazykového sexismu věnuje opakovaně (např. 1994a; 2001a) a doporučuje překladatelům takovéto projevy odstraňovat, ne ovšem mechanicky, ale v závislosti na autoritativnosti textu, době jeho vzniku⁶¹ a míře formálnosti. U méně formálních textů se dokonce Newmark (1994a: 114) přimlouvá za případnou nekonzistenci a střídavé používání zájmen obou rodů v textu. Zároveň varuje před používáním komických politicky korektních termínů, které je v konečném důsledku kontraproduktivní. Domníváme se, že právě boj za genderovou korektnost je bezesporu i důvodem, pro nějž Newmark ve svých textech bez výjimky píše o překladatelích v ženském rodě. Výslovně totiž doporučuje pozitivní diskriminaci ve prospěch žen (1994a: 114). Zároveň doporučuje, aby překladatelé v předmluvě upozornili na případné předsudky vyjádřené v textu, jinak by měli text odmítnout (2004b: 97). Kontrolu případných sexistických vyjádření pak považuje za jednu z fází při revizi překladu.⁶²

Závěrem nám nezbyvá než konstatovat, že téma etiky překladu bylo u Newmarka dle našeho názoru nedoceněno, protože jsme přesvědčeni, že úvahami tímto směrem do jisté míry předběhl vývoj disciplíny. Důkazem tohoto závěru je například skutečnost, že Chesterman (1997: 150) rovněž uvádí pravdu jako jednu z hodnot v překladu (společně s jasností, důvěrou a porozuměním).

⁶¹ Takový postup nedoporučuje třeba u historických textů, např. *The Rights of Man* od Toma Paina.

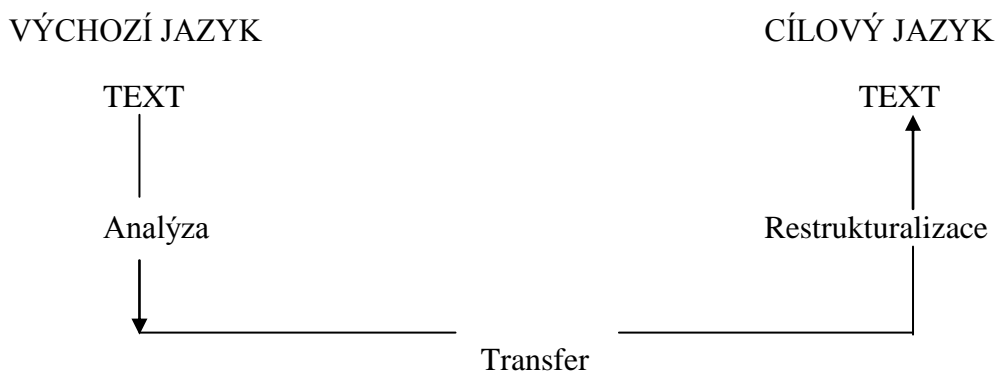
⁶² Zajímavý je Newmarkův přístup k opravování sexistického jazyka ve studentských překladech, kdy jej sice opravuje, ale nepenalizuje studenty za jeho užití.

Přestože jí dává jiný, mnohem užší význam (souvisí s jeho relační normou) a v zásadě odpovídá věrnosti, jakýkoliv odkaz na Newmarka chybí.

4.6 Překlad jako proces

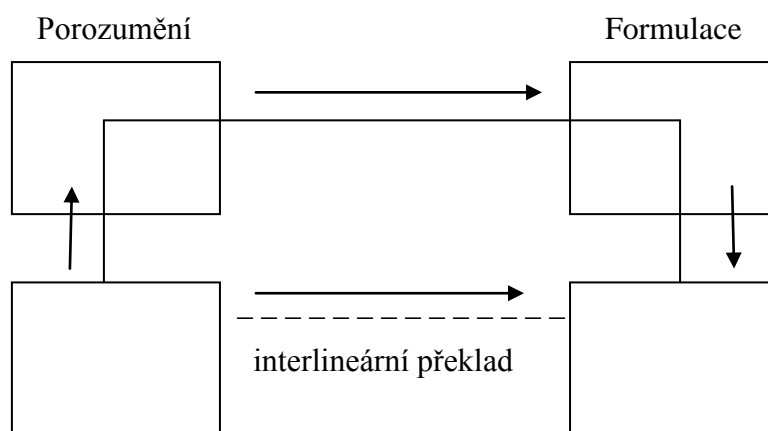
Dalším významným prvkem, který tvoří součást Newmarkovy teorie překládání, je jeho procesní model překladu. Ve svém modelu překladu (1981) vychází z komunikačního modelu jazyka (Bühler a Jakobson⁶³), který modifikuje pro potřeby překladu. Rovněž je u něj patrné ovlivnění modelem Nidy a Tabera (1969).

⁶³ Cf. návaznost na funkce jazyka..

Obr. č. 1: Model překladu (Nida, Taber 1969)

Newmark v zásadě přebírá od Nidy trojfázovost modelu v podobě analýza–transfer–syntéza. První krok spočívá v analýze výchozího textu a jeho struktury. Transfer jakožto druhý krok spočívá v nahrazení slov výchozího jazyka slovy cílového textu a úpravách vynucených systémovými rozdíly mezi výchozím a cílovým jazykem. Zde je nutné upozornit na rozdílné vnímání transferu v pojetí Nidově, kdy se jedná o oproštění se od slov a transfer probíhá na podpovrchové úrovni, a v pojetí Newmarkově, kdy překladatel slova neopouští a na referenční rovinu se dostává v zásadě až v krajním případě. Tím se liší od tlumočnicka, u něhož fáze deverbalizace probíhá (Newmark, 1991: 106). V syntéze jde o vytvoření idiomatičtější verze cílového textu. Oproti Nidovu modelu pak Newmark zavádí některé terminologické odlišnosti: za hlavní fáze procesu překladu Newmark považuje *porozumění*, jež může zahrnovat interpretaci, a *formulaci*, jež může zahrnovat restrukturalizaci (1981: 17).

Obr. č. 2: Model překladu (Newmark, 1981: 18)

Detailněji se pak procesu překládání věnuje Newmark ve své druhé monografii, kde uvádí, že za „první součást překladatelského procesu považuje analýzu výchozího textu, jež je založena na porozumění“ (1988: 17). Analýze samotné pak věnuje celou kapitolu, chybí ovšem její usouvztažnění s ostatními fázemi procesu. Analýza textu je založena na čtení, jehož cílem je porozumět obsahu textu a následně jej analyzovat pro potřeby překladu (1988: 11). Newmark upozorňuje, že překladatelská analýza je odlišná od analýzy prováděné lingvistou či literárním kritikem. Samotné čtení pak Newmark dělí na obecné (general) a důkladné (close), přičemž při obecném čtení jde o porozumění podstatě textu a u důkladného čtení pak jde o porozumění a dohledání těch částí, jimž překladatel nerozumí (1988: 11). Při analýze je rovněž nezbytné identifikovat záměr textu, který Newmark definuje jako „postoj autora výchozího textu k předmětné látce“ (1981: 12). Domníváme se, že vzhledem k definici a zavedené terminologii by bylo vhodnější tento aspekt analýzy označovat spíše jako záměr autora. Podle Newmarka je tento aspekt klíčový, protože záměry dvou jinak podobných textů mohou být velmi odlišné. Pro identifikaci záměru z didaktického hlediska doporučuje sumarizaci neboli shrnutí textu několika větami, při němž se zdůrazňují pouze klíčová slova textu. Další aspekt analýzy pak zahrnují záměr překladatele, který je podle Newmarka většinou shodný se záměrem výchozího textu. Opět se domníváme, že by bylo vhodnější toto kritérium označovat jako účel překladu.

V rámci analýzy pak musí překladatel určit styl textu, čtenáře jak výchozího, tak cílového textu a na základě jejich identifikace určit míru zohlednění čtenářů cílového textu, dále pak registr, evaluativní jazyk, údaje o médiu a místu použití překladu. Pro určení metody překladu je pak podle Newmarka důležité určit, zda je text napsaný dobrým stylem a míru jeho autoritativnosti (1988: 16). Newmark si uvědomuje, že především posouzení stylu je do značné míry subjektivní, přesto jej ale považuje za klíčové. Pokud je totiž text napsán dobrým stylem, tj. forma je stejně důležitá jako obsah, pak musí překladatel zohlednit více nuance významu výchozího textu než reakci čtenářů. V poslední fázi překladatelské analýzy pak Newmark doporučuje podtrhnout si v textu všechny potenciální překladatelské problémy, např. kulturně vázané termíny, metafory, neologismy, vlastní jména či termíny, a ty si důkladně

připravit. Nejdříve by měly být nastudovány v kontextu, následně samostatně, jako by to byla slovníková hesla, a následně opět v kontextu. Pouze takový přístup podle Newmarka zaručí důkladné porozumění.

Newmark považuje překladatelskou analýzu za velmi prospěšné cvičení, protože podtrháváním si podle něj studenti uvědomují možné překladatelské problémy. Zároveň však dodává (1988: 18), že profesionální překladatelé ji neprovádí takto explicitně v celém rozsahu textu, ale omezí se pouze na jeho část, na jejímž základě pak identifikují vlastnosti celého textu. Varuje před tím, aby analýza bránila použití překladatelovy intuice (1988: 21). Připouští totiž v zásadě dva přístupy k překladu, kdy v jednom začne překladatel ihned překládat a následně se v rámci textu vrací a provádí revize, zatímco v druhém provede nejprve analýzu, jak je popsána výše, a teprve následně začne překládat. Volba jednoho z těchto přístupů je podle Newmarka (1988: 21) subjektivní, může záviset například na obtížnosti textu, zkušenosti překladatele či se lišit pro texty literární a odborné.

Newmark představuje i své pojetí procesu překladu, které však sám označuje za subjektivní (*one man's view of the process of translation*; 1988: 37). Pokud jde o celý proces překladu, dělí jej Newmark na několik částí (1988: 19). První je zvolení metody překladu (na základě překladatelské analýzy), následně pak samotný překlad, který podle něj probíhá souběžně na čtyřech rovinách, a poslední součástí je pak revize překladu. První rovinou, na níž překlad probíhá, je rovina výchozí textu, resp. jeho jazyka. Tato rovina je založena na doslovném překladu výchozího textu do cílového jazyka. Na této rovině překladatel začíná a průběžně se na ni vrací z rovin ostatních. Další je rovina referenční, která je založena na vizualizaci překládaného obsahu a je podle Newmarka součástí jak porozumění, tak reprodukce. K této rovině však překladatel přechází (1986: 44) pouze tehdy, pokud si to vyžaduje ohled na čtenáře. To jinými slovy znamená, že na rozdíl od jiných teoretiků Newmark prvotně nepracuje v deverbalizaci, která podle něj nastupuje pouze v určitých situacích. Třetí je rovina kohezivní, která je obecnější a odpovídá autorově argumentaci. Opět se podle Newmarka projevuje jak při porozumění, tak při reprodukci a nabízí „globální pohled“, jemuž je třeba přizpůsobit rovinu jazykovou. Poslední je pak rovina úzu, tedy idiomatičtějšího vyjadřování, která je přítomna pouze ve fázi reprodukce a je pro překladatele

směrodatná s výjimkou případů, kdy překládá autoritativní text. V takovém případě je idiomatické vyjádření využito pouze tehdy, pokud je idiomatický výchozí text. Naopak pokud je ve výchozím textu klišé či novátorské užití jazyka, pak musí být zachováno i toto.

Významný, a do značné míry inovativní, je důraz, který Newmark klade na revizi. Ta podle něj (1988: 37) odpovídá 50–70 %⁶⁴ celého procesu a je možné ji provádět naráz nebo po částech. Revizi definuje (2005b: 57) obecně jako „jakýkoliv postup, při němž se kdykoliv při překládání reviduje, obměňuje či upravuje“.⁶⁵ Pod revizi Newmark zahrnuje jednak styl (především úspornost vyjadřování a jazykovou ekonomii, odstranění zbytečných parafrází), ale i přesnost (*accuracy*) vůči výchozímu textu s tím, že překladatel by neměl nahrazovat slova, která mají své přímé protějšky. Při revizi podle Newmarka je překladatel jako provazochodec, který balancuje mezi přirozeným vyjádřením a přesností (2005b: 57). Uvádí, že každé jednotlivé slovo výchozího textu musí být v překladu zohledněno (1988: 37). Hlavním měřítkem by měla být přirozenost vyjadřování, kterou Newmark doporučuje ověřit přečtením textu nahlas. Pokud je to možné, doporučuje rovněž druhou revizi, provedenou s odstupem v řádech dnů. Specifickou roli přikládá Newmark revizi i později (2005b: 57)⁶⁶ a uvádí, že se v translatické literatuře jedná o téměř nepokryté téma. Newmark rozlišuje dvě situace, kdy se provádí revize: jednak při profesionálním překladu, jednak při překladatelských zkouškách, pro něž Newmark vypracoval sérii konkrétních praktických doporučení (1988: 227–229; 2005b: 58). Rovněž Newmark rozeznává dva přístupy k revizi. První, tzv. *bottom-up approach*, spočívá v důkladném porovnání překladu s originálem s cílem identifikovat případné vynechávky a faktické či jazykové chyby. Druhý, tzv. *top-down approach*, spočívá v přečtení překladu nahlas s cílem se ujistit, že text dává smysl, je napsán dobrým stylem a dobře zní.

Zajímavé pojetí procesu překladu pak Newmark předkládá v jednom ze svých pozdějších článků (2004a: 63), kdy proces tvorby samotného cílového textu rozděluje do tří fází:

⁶⁴ Dříve většinou představuje 20–25 % času stráveného na překladu (1986: 45).

⁶⁵ „any procedure of review, alteration or modification performed at any time” (2005b: 57)

⁶⁶ Jedná se o článek v sérii *Translation Now*, který Newmark označuje jako částečnou aktualizaci příslušných částí o revizi v *Textbook of Translation* (2005b: 57).

- a) převedení výchozího textu do konceptuálně doslovného překladu;
- b) převedení doslovného překladu do syntakticky a lexikálně přijatelné srozumitelné podoby s tím, že význam doslovného překladu je v maximální možné míře zachován;
- c) převedení standardního překladu do elegantního a jedinečného textu při zohlednění zvukové stránky a důrazů výchozího textu a minimální ztrátě významu.

Domníváme se, že za rozpracování procesního modelu překladu je třeba Newmarka ocenit, protože práce jeho současníků a teorie překladu té doby na komunikační model, který má však dlouhou tradici, nijak neodkazovaly a v zásadě nezaváděly ani žádné jiné procesní modely. Zároveň je třeba modelu přiznat pedagogickou názornost.

4.7 Kritika překladu

Přestože kritika překladu nebyla ústředním předmětem Newmarkova zájmu, jeho pojetí tak, jak je představil v knize *Textbook of Translation*, kde kritice věnuje závěrečnou kapitolu, je dle našeho názoru velmi praktické, a to především svým analytickým pojetím.

Pokud jde o obecný Newmarkův pohled na kritiku překladu, i v této oblasti je zastáncem preskriptivního⁶⁷ přístupu s tím, že „není možné oddělit analytická fakta od kritického osobního názoru, který z nich vychází“ (1991a: 149). Domnívá se, že úkolem kritika, obzvláště pak hodnotí-li překlad z pozice učitele, je hodnotit a navrhnout lepší alternativní řešení. Stejně tak se domnívá (1992a: 23), že je možné od sebe odlišit kvalitní a nekvalitní překlady, přičemž rozdíl mezi nimi je nutné doložit příkladovým materiálem, a je možné vynášet „převážně, byť ne zcela, objektivní hodnocení překladu“. Připouští tedy, že každé hodnocení překladu je nutně subjektivní, což dle něj ale nijak nesnižuje význam a užitečnost kritiky překladu. Newmark uvádí (1992e: 174), že úkolem kritiky je nejen popisovat, ale i hodnotit, přičemž v konkrétní kritice by tyto dva aspekty měly být od sebe jasně odlišeny. Zároveň si však uvědomuje kontroverzní povahu

⁶⁷ Vymezuje se vůči Johnu Doddsovi a jeho tvrzení: „Kritika překladu je deskriptivní, nikoliv preskriptivní, analyzuje to, co překladatel udělal či neudělal, nikoliv to, co mohl či měl udělat“ (Dodds 1985).

hodnocení a kritiky překladu: „pakliže se ukázalo, že překlad je nejkontroverzněji ze všech oborů, pak hodnocení překladu je nejkontroverznějším ze všech postupů“.

Newmark (1988: 184) kritiku překladu považuje za spojnicí mezi teorií překladu a překladatelskou praxí, a proto by mělo být hodnocení a kritika překladu součástí výuky překladatelů, protože dle Newmarka přináší celou řadu výhod, např. zvyšuje překladatelskou kompetenci či cizeluje uvažování o překladu. Zároveň pomáhá (1988: 192) určovat požadavky kladené na překlady a napomáhá dosáhnout shody ohledně povahy překladu.

Podle Newmarka je při kritice překladu třeba vycházet z hodnot, které dělí na absolutní a relativní, přičemž i ty absolutní se dle něj mění s dobou. Dále musí kritik především určit zásady, o něž se opírá, a snažit se dedukcí určit zásady, kterých se držel překladatel. Newmark rovněž uvádí celou řadu účastníků překladatelského procesu, kteří mohou překlad hodnotit, přičemž každý z těchto případů má svá specifika (např. čtenář, zadavatel, pedagog atd.).

Nejvýznamnější je ale model hodnocení překladu, podle nějž by měl kritik postupovat. Newmark (1988: 189) tento model považuje částečně za funkční a částečně za analytický, přičemž funkční přístup považuje za obecný, kdy jde o to posoudit, zda se překladateli povedlo dosáhnout vytyčeného cíle. Analytický přístup je pak podrobný a dle Newmarka je založen na premise, že je snazší vyhodnotit, kde je v překladu chyba než označit kvalitně přeložený úsek. Za správnou kritiku považuje Newmark pouze tu, která je založena na srovnávací analýze výchozího a cílového textu, a odmítá tak kritiku založenou pouze na znalosti překladu. Celý proces kritiky pak dělí do pěti fází, které následně představíme:

1) Analýza výchozího textu s důrazem na jeho záměr a funkci

V této fázi Newmark doporučuje v podstatě standardní překladatelskou analýzu (viz podkapitola o procesu překladu) s uvedením záměru autora, jeho přístupu k tématu, charakteristiky příjemců a jejich zařazení, tématu textu. Dále doporučuje posouzení jazykové stránky, protože od ní se následně musí odvíjet překladatelova metoda, a zařazení textu podle autorovy klasifikace, tedy zda se jedná o text informativní, autoritativní atd. V zásadě kritikům překladu doporučuje

(1988: 18) si rovněž podtrhávat potenciální překladatelské problémy, protože ty pak může využít pro podrobnou srovnávací analýzu výchozího a cílového textu.

2) Interpretace účelu originálu překladatelem, zvolená metoda a předpokládání příjemci překladu

Tato fáze kritiky spočívá v nahlédnutí textu z pozice překladatele. Podle Newmarka (1988: 186) se jedná o fázi, která bývá nejčastěji opomíjena. Právě v této fázi se posuzuje případná podinterpretace či přeinterpretace textu, implicitace či explicitace. Newmark zdůrazňuje, že cílem této fáze není překladatelovu metodu či postupy kritizovat, nýbrž snažit se porozumět důvodům, které jej vedly k jejich použití. Zároveň varuje před pouhým výčtem chyb či nepřesností v překladu. Zdůrazňuje, že v této fázi jde o to se do překladatele vcítit a snažit se rozlišit mezi jeho případnou neschopností (a chybami pramenícími z nedostatečné znalosti výchozího textu či tématu) a konzistentně uplatňovanou strategií, která sice může kritikovi připadat například příliš akademická či idiomatická, a tudíž zvolena neopodstatněně, avšak vědomě. Zajímavý je postřeh, že tato fáze by byla do značné míry zbytečná, pokud by překlady obsahovaly předmluvu překladatele, v níž by mělo být překladatelovo rozhodování objasněno.

3) Selektivní, avšak reprezentativní podrobné srovnání překladu a originálu

Teprve v této části se přistupuje k samotné srovnávací analýze, která je pro Newmarka jádrem kritiky. Analýza by dle Newmarka neměla být založena na pořadí jednotlivých problémů v textu, nýbrž by problémy měly být seskupeny tematicky, např. struktura, metafory, kulturně vázané výrazy. Zároveň upozorňuje (1988: 188), že by se mělo jednat o rozbor problematických míst, nikoliv „rychlé řešení či návrh lepšího překladu“. Dále zdůrazňuje, že analýza musí být logicky selektivní, jelikož v podstatě každé místo, kde se překladatel odchýlí od doslovného překladu, je problematické.

4) Zhodnocení překladu stran překladatele a stran kritika

V této části se posuzuje referenční a pragmatická přesnost překladu měřítky překladatele, tedy to, zda došlo k převodu invariantu⁶⁸, ať už jsou jím fakta, či funkce textu (např. u reklamy prodat, u návodu instruovat atd.). Následně

⁶⁸ Newmarkovo pojetí invariantu je velmi široké, a proto také odmítá (1988: 188) všeobecnou teorii invariantu. Zároveň se domníváme, že v pozdějších textech (např. 1992a: 23) invariant nahradil přesností (*accuracy*), kterou považuje za základní kritérium kvality překladu. Přičemž opět za přesný považuje i překlad, který dosahuje zamýšleného účinku.

kritik provede stejné zhodnocení ze svého pohledu, tedy to, zda se překladateli podařilo referenční a pragmatické shody dosáhnout. Newmark zároveň upozorňuje (1988: 188), že by překladateli nemělo být vytýkáno nedodržení zásad, které nebyly v době, kdy překlad pořizoval, zavedeny. Za ústřední předmět hodnocení považuje tzv. sémantický deficit překladu a určení, zda je tento deficit nevyhnutelný, nebo se jedná o chybu překladatele. Součástí této fáze je i posouzení překladu jakožto autentického textu, přičemž toto posouzení se dle Newmarka opět liší podle funkce textu; u informativních a persvazivních textů je zásadní přirozenost vyjadřování, zatímco u textu autoritativních pak zachycení autorova idiolektu, ať už ten je přirozený, plný klišé, či inovativní.

5) Případné posouzení místa překladu v cílové kultuře či oboru

Tuto fázi Newmark doporučuje pouze u významných textů, především literárních. Kritik by si zde měl klást otázky, zda stálo za to text vůbec překládat, či jaký vliv bude mít na cílový jazyk nebo kulturu. Jde tedy o to, aby kritik našel místo překladu v jeho novém prostředí. Opět na tomto místě Newmark (1988: 189) zmiňuje, že by tyto informace měly být ideálně obsaženy v předmluvě překladatele. Newmark je však proti studiím, které zkoumají pouze recepci díla (1992: 72), jelikož se při tom zapomíná na kvality originálu.

Kromě výše popsaného modelu je druhou významnou oblastí autorova přístupu ke kritice překladu rovněž opravování chyb v konkrétních překladech. Předpokladem této činnosti je Newmarkova premisa, že je možné rozlišovat mezi kvalitními a nekvalitními překlady, kterou často obhajuje (např. 1996c: 184) a nesouhlasí například s Bakerovou, která se domnívá, že toto je možné pouze v extrémních případech (1992: 7). Newmark toto rozlišení považuje za předpoklad profesionálního ukotvení překladatelů (1993a: 30).

I k této problematice přistupuje Newmark analyticky a představuje různá pojetí překladu, z nichž u některých dochází z jejich podstaty k hodnocení negativnímu, zatímco u jiných k hodnocení pozitivnímu.

1) Překlad jako věda (*science*): Toto pojetí je založeno spíše na identifikaci chyb, přičemž do této kategorie patří dva druhy chyb: věcné a jazykové. Newmark se domnívá, že věcné chyby jsou v reálném světě podstatnější a závažnější než jazykové, čemuž ale dle něj vždy neodpovídá přístup při přípravě překladatelů. Rovněž se domnívá, že překladatel nese odpovědnost i za ty věcné chyby, které se

vyskytovaly již v originále, pokud by měl být schopen je opravit (1988: 190).⁶⁹ Za tyto chyby doporučuje strhávat při známkování body. Později (1990a: 8) tyto dva druhy chyb označuje za chyby zavádějící (*misleading mistakes*).

2) Překlad jako řemeslo či dovednost (*craft or skill*): Chyby v této oblasti spočívají především v nedodržení jazykového úzu cílového jazyka či v nepřirozeném vyjadřování. Newmark sice tvrdí, že chyby z první kategorie jsou závažnější, přesto je to právě „dobrý styl, který je zárukou úspěšného převodu“ (1988: 191). Zdůrazňuje, že dobrý styl je někdy opomíjen u překladu neliterárních textů, přestože i v této oblasti je mimořádně důležitý. Na druhou stranu varuje, že dobrý styl nutně neztotožňuje s estetikou, nýbrž pouze bojuje proti klišovitému vyjadřování. Newmark rovněž představuje výčet důvodů pro tento typ chyb, mezi něž patří: neschopnost dosáhnout dobrého stylu, nevhodné používání slovníku, nezohlednění falešných přátel, neustálá snaha o přímé ekvivalenty a především chybějící racionální uvažování. Později tyto chyby označuje jako nuanční (*nuanced mistakes*), přičemž do této kategorie ještě řadí tzv. lexikální chyby spočívající v neopodstatněném nadužívání synonym (1990a: 8).

3) Překlad jako umění (*art*): Toto pojetí překladu nespočívá v identifikaci chyb, nýbrž v upozornění na dobrá překladatelská řešení. Jedná se o případy tzv. tvůrčího překladu, který si vyžádají tři důvody: není možný překlad na „povrchové“ rovině, existuje celá řada stejně dobrých řešení a překlad vystihuje úmysl, ne slova autora. Newmark uvádí i příklady konkrétních situací, kdy se tento tvůrčí přístup uplatní, například v případě kulturních výrazů, chybějících valenčních doplňků, vhodných kompenzací zvukových efektů apod.

4) Překlad jako vkus (*taste*): Toto pojetí překladu je dle Newmarka čistě subjektivní a jedná se o případy volby mezi synonymy či obecně takové případy, kdy si jsou možnosti rovné, a je čistě otázkou preferencí překladatele, pro které řešení se rozhodne. Možný související problém nastává, když se vkus překladatele neshoduje se vkusem hodnotitele překladu, protože v takových případech mohou být vytýkány záležitosti, které chybami nejsou. Zajímavé je, že se Newmark dokonce pokouší i o kvantifikaci míry vkusu při hodnocení překladu a odhaduje ji na 2–3 % (2002b: 95). Kvantifikace takto neurčitých pojmů je pochopitelně značně problematická.

⁶⁹ Srov. pojetí faktické pravdy jakožto středového faktoru v kapitole 4.2.3 a obecně Newmarkem prosazované zásahy do překladu, ať už vnitrotextově, či vnětextově.

Domníváme se, že toto odlišení různých pohledů na překlad při jeho hodnocení je velmi užitečné a mělo by být základem přípravy korektorů, protože nezřídka se jejich zásahy do textu zaměřují převážně na rovinu vkusu, která je však marginální a v podstatě opravu vůbec nevyžaduje.

Newmark (1988: 191) upozorňuje, že v jeho modelu hodnocení překladu mají větší váhu záporné body za věcné, jazykové či stylové chyby než pozitivní hodnocení tvořivých řešení. Jako alternativu tak navrhuje tzv. pozitivní hodnocení, u něhož však varuje před zajímavým paradoxem, kdy tento přístup fakticky neumožňuje zohlednění nadstandardních tvůrčích řešení, protože plný počet bodů musí získat každý správný překlad. Newmark (1996c: 184) se domnívá, že hodnocení chybných a správných míst si vyžaduje odlišný přístup hodnotitele. Pro hodnocení chyb doporučuje přístup analytický, zatímco dobrá překladatelská řešení je třeba hodnotit v rámci celého textu, tedy holisticky.

V této souvislosti je dále zajímavé zmínit Newmarkovo rozlišování chyb a odchylek (*deviations*), přičemž hlavním kritériem je vědomost na straně překladatele (1999b: 126). Zatímco chyby se překladatel dopouští z nevědomosti, nedbalosti nebo zmatenosti, odchylky jsou rozhodnutí vědomá. Newmark uvádí tři příklady: překladatel se záměrně vyhýbá použití slova stejného etymologického základu, přestože je významově nejbližší, dopouští se neopodstatněné přeinterpretace nebo se snaží vylepšovat výchozí text, přestože byl přijatelný. Newmark sám připouští, že hranice mezi chybami a odchylkami jsou neostré. Odchylky dále dělí na běžné a tvořivé, mezi něž řadí:

- nahrazení špatného stylu v informativních textech; v těchto případech považuje odchylku za obligatorní;
- odchylky dobrého básníka, který překládá průměrnou báseň, dle Newmarka jsou nevyhnutelné;
- obecně odchylky vynucené specifiky překladu poezie.

Newmark (2001c: 190) rovněž upozorňuje na rozdíl mezi hodnocením literárních a neliterárních textů, u nichž je hodnocení komplikováno estetickou pravdou. Proto pro obě skupiny textů zavádí odlišnou klasifikaci chyb (1996c: 184).

Za hlavní kritéria kvalitního překladu považuje přesnost a dobrý styl, pod něž podřazuje i úspornost vyjadřování (1992b: 59), protože se domnívá, že překladatel by měl v konečné fázi vypracovávání překladu odstranit veškeré

redundance, klišé a jiné výrazy tak, aby byl výsledný text významově nasycený (1993a: 29).

V souladu se svým důrazem na příkladový materiál Newmark prosazuje, aby kritici překladu doplňovali svá díla vlastními překlady úseků textů, které citují, a to s cílem uvést konkrétní a jednoznačné důkazy ve prospěch své argumentace (1997b: 56).

4.8 Didaktika překladu

Newmark byl zastáncem formální přípravy překladatelů, přestože uznával, že mohou existovat i překladatelé s přirozeným nadáním. Připouští však, že i taková výuka má své limity, když píše, že „není možné ze špatného překladatele udělat dobrého, ale vždy je možné pomoci jim se zlepšit“ (1991a: 144). Newmark má za to, že kvalitního překladatele je možné identifikovat poměrně brzy podle jeho jazykového citu a tím, že se bude snažit na běžné informativní texty uplatnit svůj styl. Domnívá se, že výuka překladu není vyloženě akademická disciplína a mnohem více se blíží výuce řemesla (1991a: 137). Pokud jde o obsah takového přípravy, má za to, že by se měla skládat ze tří komponentů (1991).

Prvním jsou praktické hodiny překladu ve vybraných oblastech. S tím souvisí i důraz na věcné znalosti. Newmark (1991a: 63) totiž navrhuje, že do studijních programů překladatelství by měly být zařazeny i předměty týkající se jednak reálií, jednak jednotlivých odborných předmětů. Na tomto místě je vhodné zmínit, že Newmark je velkým zastáncem specializace překladatelů, kterou považuje za nezbytnost pro uplatnění na pracovním trhu. Pokud jde o podíl těchto částí v předmětové skladbě, doporučuje, aby více než polovina předmětů spočívala právě v praktických překladatelských seminářích a zhruba čtvrtinu by měly představovat věcně zaměřené předměty.

Druhým komponentem je stylizace v cílovém jazyce, a to v různých rejstřících, např. tedy formální i neformální vrstva jazyka, akademický či odborný jazyk, vždy v závislosti na tématu a situaci (Newmark, 1991a: 62). Význam tohoto komponentu úzce souvisí s Newmarkovým důrazem na tzv. dobrý styl.

Třetí složkou je pak modul nazvaný „zásady a metody překladu“, který v zásadě odpovídá teorii překladu u jiných autorů. Sám Newmark nicméně zdůrazňuje, že by se nemělo jednat o dějiny překladu, ale o praktickou aplikaci

teorie. Kvantitativně udává, že tento teoretický komponent by měl tvořit zhruba 10 % obsahu překladatelských studijních programů a měl by se zaměřovat na „metody překladu textu, syntaktické struktury, metafory, neologismy, vlastní jména a institucionální a kulturní termíny a další“ (1991a: 63). Z této definice jasně vyplývá, že se obsah tohoto teoretického komponentu neomezuje pouze na teorii překladu v užším slova smyslu, ale zahrnuje i lingvistické disciplíny nezbytné pro překlad či s překladem související. Domníváme se, že trefným popisem obsahu takového kurzu může být Newmarkova věta: „[V]še, co jste kdy chtěli vědět o překladu a mrzí vás, že jste se na to nezeptali“ (1991a: 141).

Newmark (1991a: 129) vyjadřuje politování nad skutečností, že je výuce překladu věnována poměrně malá pozornost,⁷⁰ a proto na přednášce v Aarhusu nastínil požadavky na výuku překladu, včetně požadavků na učitele překladu. Jedná se často o poměrně obecná konstatování typu, že učitel by měl do hodiny chodit včas, a proto je zde nebudeme rozebírat do podrobností. Některá z jeho doporučení jsou nicméně zajímavá, přesto však v praxi nepříliš rozšířená, a na ty bychom zde rádi upozornili.

Za velmi užitečný považujeme Newmarkův návrh, aby si studenti při rozboru překladů nedělali poznámky přímo do textu, ale namísto toho si vedli zvláštní sešit, do nějž si budou jednotlivá doporučená řešení zapisovat dle konkrétních kategorií, např. transpozice, synonyma, vlastní jména. Newmark tvrdí, že pokud si studenti nezapisují opravy tímto způsobem neboli je vpisují přímo do konkrétních překladů, už se k nim nikdy nevrátí a zapomenou je. S tím souvisí i Newmarkovo doporučení snažit se každý konkrétní překladatelský problém zevšeobecnit (1991a: 135). Vyskytne-li se v textu příklad časté transpozice mezi daným jazykovým párem, neměl by se dle něj učitel omezit výhradně na příklad z textu, ale měl by uvést i další příklady, byť by byly umělé.

Dalším zajímavým doporučením je zapojení aktivit, kdy nejde o překlad celého textu, ale pouze o tzv. částečný překlad, např. o sumarizaci, identifikaci hlavní myšlenky, tlumočení z listu, vytváření abstraktů či překlad pro přesně specifikovanou funkci.

Newmark rovněž uvádí celou řadu doporučení pro výběr textů k překladu. Doporučuje, aby při přípravě překladatelů byly vyváženy texty informativní

⁷⁰ Domníváme se, že dnes už toto tvrzení neplatí a didaktice překladu se věnuje jak celá řada konferencí, tak mnohé publikace.

a texty autoritativní. Tvrdí, že zvolené texty by měly být náročné jak po jazykové, tak po věcné stránce a měly by obsahovat případy, kdy nebude možné použít jako postup doslovný překlad a student bude muset uplatnit tvůrčí přístup (1991a: 136). Dále uvádí, že by texty měly být aktuální jak věcně, tak jazykově. Newmark rovněž prosazuje zapojení textů z humanitních věd, v nichž se podle něj mísí inovativně použitý jazyk s odbornými termíny (1991a: 136). Na druhou stranu varuje před využíváním pouze jazykově náročných textů, protože ty dle Newmarka svádí k řešení nepřítis častých složitých překladatelských problémů, čímž vedou k opomenutí problémů běžných, často se vyskytujících v praxi.

Zajímavé je Newmarkovo doporučení, aby byl učitel překladu jasným zastáncem některé z teorií a vyhranil se tedy ve smyslu, zda je spíše orientován na výchozí, nebo cílový text. Přitom by však měl studenty upozorňovat na možná úskalí obou přístupů a na jejich silné a slabé stránky (Newmark, 1991a: 141). S tím souvisí i další Newmarkův postřeh, že rozdílné přístupy jednotlivých vyučujících k překladu, z nichž každý se nachází někde na ose mezi doslovným a volným překladem, mohou být pro studenty matoucí. Na základě studentských výtek Newmark doporučuje, aby se učitelé v rámci daného programu alespoň jednou za semestr scházeli a snažili se přinejmenším částečně sladit své osobní přístupy. Zdůrazňuje však, že není nutné přijmout jeden jediný přístup (1991a: 143).

4.9 Překlad a výuka jazyků

Přestože toto téma je spíše předmětem didaktiky cizích jazyků než translologie, Newmark se mu v rámci svých prací několikrát věnoval, a proto se domníváme, že si krátké představení zaslouží i zde. Přínosné je především jasné popsání překladových cvičení v jednotlivých fázích studia cizích jazyků. Úvodem je třeba konstatovat, že využívání překladových cvičení při výuce cizích jazyků je věc problematická (Hendrich, 1988: 254) a názory odborníků na ně se různí. Úvodem lze říci, že Newmark považuje vztah mezi překladem a výukou jazyků za křehký (1991e: 108) s tím, že dříve překlad představoval příliš velkou část výuky, zatímco nyní představuje naopak část příliš malou.

Newmark (1991a: 50) uvádí, že role překladu při výuce jazyků je závislá na postavení rodného jazyka v rámci jazykové výuky. Rozlišuje dva extrémní pří-

stupy k výuce, tzv. bilingvní metodu⁷¹, která je na překladu založena, a na druhé straně tzv. metodu přímou či komunikativní⁷², která používání rodného jazyka zapovídá. Té však vyčítá přílišnou dogmaticčnost, když například lpí na odhadování významu všech slov z kontextu a neumožňuje jejich překlad (1990d: 154). S tím Newmark nesouhlasí a tvrdí, že přeložení malého počtu neznámých výrazů nemůže být ničemu na újmu. Doslova uvádí, že je „nepřirozené zakazovat užívání rodného jazyka při výuce, když v něm většina studentů stejně uvažuje a snaží se zoufale pochopit, co se to v tom ‚cizím jazyce‘ říká“ (2007: 32). Svůj rodný jazyk tak studenti užívají k porovnávání, ať už na úrovni fonetické, lexikální, či syntaktické. To je i obecný poznatek didaktiky cizích jazyků, který bývá nejčastěji vyjadřován tzv. zásadou opory o mateřský jazyk. Například Choděra (2008: 122) uvádí, že „mateřský jazyk z hlediska žáka vystupuje v cizojazyčném vyučování permanentně a na vůli člověka nezávisle“.

Překvapivě smířlivě Newmark nezpochybňuje ani jednu z metod, pokud je správně a kvalifikovaně užívána.⁷³ Je zastáncem plurality výukových metod, kdy si učitelé mohou vybrat metodu, jež je jim nejbližší, a té se přizpůsobit (2007: 32). Newmark se domnívá, že je možné užívání cizího a rodného jazyka při výuce střídat a že například gramatika by měla být vysvětlena v jazyce cizím, avšak základní termíny by měly být přeloženy do rodného jazyka (1990d: 154). To je v souladu například i s názorem Hendricha (1988: 322), který se domnívá, že „přiměřené a striktně účelové využívání mateřštiny působí pozitivně“.

Zároveň Newmark liší mezi překladem do rodného jazyka, o němž se domnívá, že „je příliš zdlouhavý a brzdí pokrok studenta“, pročež doporučuje jeho využívání pouze pro ověření náročnosti cizojazyčného textu (1991a: 50). Za užitečnější pak považuje překlad, ať už slovních spojení, či celých vět, do jazyka

⁷¹ Zde Newmark používá termín, který není příliš zaveden; didaktika tyto metody označuje jako metody nepřímé či tradičně gramaticko-překladové. Označení bilingvní metoda může být navíc mylně zaměněno s přístupem představeným v monografii *The Bilingual Reform* Wolfganga Butzkamma.

⁷² Nutno však upozornit, že ani v rámci didaktiky cizích jazyků nepanuje shoda na označení jednotlivých metod a mnoho teoretiků chápe pod stejným názvem odlišné metody. U Newmarka můžeme předpokládat, že přímou metodu chápe v souladu s její většinovou definicí, která je založena na absenci překládání a teoretizování (Choděra, 1998: 94). Stejně tak metoda komunikativní není synonymem metody přímé, ale spíše jejím typem, podle Choděry (1998: 95) „značně zmírněnou metodou přímou“.

⁷³ Přesto se místy Newmark nevyhne kritice přímé metody. Například jí vyčítá, že staví synonymií nad přesnost nebo že klade nedostatečný důraz na psaný projev (2007: 32). Kritiku je možno vydedukovat i nepřímo z tvrzení, že rodný jazyk je při této metodě často „opomíjen a nedoceněn“.

cizího jakožto prostředek ověření znalostí a jejich konsolidace. Z premisy, že při jazykové výuce je aktivní znalost podmíněna spontánní a automatickou produkcí, pak Newmark (1991a: 51) dovozuje, že testování prostřednictvím překladu je vhodným doplněním mluveného projevu. Dokonce jej označuje za „nejrychlejší, nejefektivnější a nejobjektivnější způsob testování“ (1990d: 154).

Newmark rozlišuje použití překladu do cizího jazyka při výuce podle jednotlivých fází studia. U začátečníků se domnívá (1991a: 61), že by taková cvičení měla být pravidelná, avšak nepříliš častá a měla by sloužit především k ověřování a konsolidaci jazykových struktur. Zároveň by se při nich neměla objevovat nová slovní zásoba a neměla by převažovat ve výuce, která je zaměřena na produkci v cizím jazyce. U středně pokročilých studentů naopak Newmark doporučuje přistoupit k překladu z cizího jazyka do mateřského (1991a: 61). Navrhuje především překládat jednotlivá slova a věty, ne texty, a to s cílem vysvětlit případné chyby a interference⁷⁴ (případně i s využitím zpětného překladu) nebo s cílem rozšířit slovní zásobu. U pokročilých studentů pak Newmark (1991a: 62) doporučuje zapojit již překlad oběma směry s tím, že překládání označuje za pátou dovednost (kromě čtení, psaní, mluvení a poslechu)⁷⁵. Konkrétně ji označuje za dovednost sociální, která napomáhá dorozumívání mezi cizími lidmi (Newmark, 1991a: 62). Ve vztahu k ostatním zmíněným dovednostem, jež se všechny zaměřují výhradně na cizí jazyk, přiznává Newmark překladu pouze podpůrnou roli (1990d: 154). Za jednu z dovedností je dnes překlad považován i v Společném evropském referenčním rámci (2001): „[P]ísemné a/nebo ústní zprostředkování umožňuje komunikaci mezi osobami, které nejsou z nějakého důvodu spolu schopny komunikovat přímo. Překlad nebo tlumočení, parafráze, shrnutí nebo záznam [...]. Mediační (zprostředkovávací) jazykové činnosti, jejichž náplní je zpracování, eventuálně přepracování původního textu, zauímají důležité místo v běžném jazykovém fungování naší společnosti“.

Newmark (1991a: 51) na výuku jazyků aplikuje i své dichotomické pojetí překladu s tím, že komunikativní překlad má ve výuce místo tam, kde jde

⁷⁴ V teorii didaktiky cizích jazyků se takovéto využití překladu označuje jako kontrainterferenční cvičení (Hendrich, 1988: 323).

⁷⁵ Tento termín však nevytvořil Newmark, ale pracuje s ním celá řada autorů (např. Northfield), přičemž častěji než jako překlad bývá tato dovednost definována jako schopnost přecházet z jednoho jazyka do druhého (např. Baker, 2012).

o dosažení a upevnění přirozeného vyjadřování, kdy je cílem jak přesnost, tak idiomaticnost (1990d: 154). Naopak překlad sémantický se použije tehdy (1991a: 62), je-li třeba osvětlit fungování a strukturu cizího jazyka, případně jeho konkrétní použití, nebo nové slovo, idiom či gramatickou strukturu.

Podle našeho názoru Newmark správně poznamenává, že překlad má rovněž význam při výuce v podobě „hrubého“ tlumočení z listu, protože se dá očekávat, že právě o tuto činnost budou studenti často v budoucnu žádáni kolegy, přáteli či turisty (2007: 31). Oproti tomu dokonalé psané překlady by měly zůstat doménou profesionálních překladatelů.

Závěrem této části dodejme, že překladová cvičení považuje Newmark rovněž za cvičení úsporného, přesného a elegantního vyjadřování (1991: 62), na něž vždy kladl důraz.

4.10 Překlad do cizího jazyka

Problematicke překlada do cizího jazyka se Newmark příliš nevěnuje, za což byl dle svých slov v jednom rozhovoru (Newmark & Greer, 1995d) často i kritizován. Svůj přístup však zdůvodňuje hned v úvodu jedné ze svých učebnic (1988: 3), když uvádí, že bude vycházet z premisy, že překladatel pracuje do jazyka, který obvykle používá (*language of habitual use*), jelikož pouze tak může dosáhnout „přirozeného, přesného a v maximální míře efektivního“ překladu. Jedná se v zásadě o tradiční pojetí v rámci translatologie, které lze dle Pokornové (2011: 26) sledovat už u Luthera či Humboldta. Hned nato však Newmark dodává, že si je plně vědom skutečnosti, že v reálné praxi směrem do cizího jazyka překládá velké množství překladatelů, což je dnes doloženo celou řadou studií (např. pro český trh Svoboda 2011). Ve své monografii je Newmark v hodnocení překladů od nerodilých mluvčích ještě příkřejší a domnívá se, že cizinci se dopouštějí chyb v kolokacích bez ohledu na délku svého pobytu v cizí zemi, což uvádí jako podpůrný argument pro překlad pouze do rodného jazyka (1981: 180). Stejně tak se domnívá, že učitelé cizích jazyků a studenti jazyků jsou obvykle pro překladatelství nevhodní (1981: 180). Styl takových překladatelů pak Newmark označuje za nepřirozený a plný „nepřijatelných či nepravděpodobných kolo-

kací“⁷⁶. Pokornová ve své monografii (2001: 39), v níž se snaží prokázat, že tyto předpoklady nejsou nijak prokázané, uvádí, že mezi teoretiky překladu je ale odmítavý přístup k překladu do cizího jazyka běžný a většinou se mu vyhýbají. Zároveň uvádí, že vzhledem k popularitě Newmarkových prací měl tento jeho názor poměrně dalekosáhlý dopad. Dále Pokornová (2011: 107) pracuje s Newmarkovým tvrzením (1981: 180), že rodilý mluvčí nerodilého vždy „nachytá“. Výsledky jejího dotazníkového výzkumu však tuto hypotézu o jazykové intuici rodilých mluvčích nepotvrdily.

Prvně je zajímavé zmínit, že překlad do cizího jazyka označuje Newmark jako servisní překlad (*service translation*)⁷⁷. Přestože je s tímto termínem spojován především Newmark (např. Shuttleworth, Cowie 1997: 152), ten sám přiznává, že jeho autorem je Anthony Crane⁷⁸. Už tento termín implikuje určitý nižší status takového překladu ve srovnání s překladem do jazyka rodného. Newmark sice přiznává, že se nejedná o příliš rozšířený termín, ale domnívá se, že je vzhledem k praktické potřebě této činnosti nějaké označení záhodné (1988: 51). Malá rozšířenost termínu se přiznává i v ostatní literatuře (Mason, 2009: 84). I očekávání, která s takovým překladem Newmark spojuje, jsou poměrně nízká, když hovoří pouze o určité „parafrázi“ či o překladu, který se snaží být maximálně srozumitelný, ale nemůže při něm být dosaženo takové přesnosti (*accuracy*) jako při *normálním překladu*, což je jeho idiosynkratický termín pro překlad do běžně užívaného jazyka. Dále uvádí, že v takovém překladu není možné správně převést idiomy či určité rysy jazyka. Obecně má Newmark s překladem do cizího jazyka spojeno poměrně špatné mínění, protože jej automaticky ztotožňuje s překladem neidiomatickým a neuzuálním⁷⁹ (1990a: 121). Domníváme se, že se jedná o příliš zobecňující tvrzení, které nemusí být u všech typů textů nutně pravdivé.

Zároveň je možné pozorovat i určitý vývoj názorů na tuto problematiku v čase. Například na začátku devadesátých let Newmark zdůrazňuje, že i veřejnost by měla být upozorněna na skutečnost, že překladatelé v Británii pracují pouze do

⁷⁶ Pokornová při výzkumu překladů nerodilých mluvčích ze slovinštiny do angličtiny zjistila, že revize v překladech spadají v naprosté většině do oblasti kolokací, což považuje za určité potvrzení Newmarkova tvrzení (2011: 98).

⁷⁷ Překladatele, který se tomuto typu překladu věnuje, pak Newmark označuje jako *service translator*.

⁷⁸ Vzhledem k tomu, že Anthony Crane v oblasti translatologie prakticky nepublikoval, nepodařilo se nám toto tvrzení ověřit přímým odkazem na Cranovo dílo. Dá se tedy předpokládat, že Newmark termín převzal v rámci spolupráce s Cranem na *Polytechnic of London*, kde byli kolegy.

⁷⁹ Uvádí, že neidiomatický překlad je stejně snadné rozeznat jako cizí přízvuk.

svého rodného jazyka (1990a: 121), zatímco v jednom z pozdějších článků uvádí, že s „neuvěřitelným rozšířením angličtiny jakožto mezinárodního jazyka existuje drtivá poptávka po nerodilých překladatelích do angličtiny“ (2002a: 30). V této souvislosti definuje kritéria, která by měl takovýto překlad splňovat: neměly by se v něm vyskytovat stopy „překladatelštiny“, úroveň lexika, gramatiky a slovosledu by měla odpovídat úrovni slovníků nakladatelství Cobuild, mělo by se v něm vyskytovat minimum metafor a idiomů a žádné stopy idiolektu či idiosynkracie. V rámci smířlivějšího přístupu dokonce přichází s určitými pravidly, která vystihují podstatu překladu do cizího jazyka (Newmark, 1997b: 55):

- Vzhledem k narůstající potřebě překladu v méně rozvinutých zemích je překlad do cizího jazyka jediným dostupným řešením.
- Při překladu informativních textů je lepší nekvalitní překlad plný „překladatelštiny“ než překlad žádný.
- Vždy je pravděpodobnější, že inteligentní a citlivý „nerodilý překladatel“ vytvoří lepší překlad než hloupý a necitlivý „rodilý překladatel“.
- Je pravděpodobné, že texty s prvky neformálnosti a hovorovosti převede „nerodilý překladatel“ neadekvátně.
- V zásadě platí, že překlad informativního textu od zkušeného „nerodilého překladatele“ by měl být revidován „rodilým mluvčím“. Literární texty by měli překládat pouze rodilí mluvčí.

Domníváme se, že tyto Newmarkovy poznámky velmi přesně vystihují podstatu překladu do cizího jazyka a zároveň jsou dobrým důkazem toho, jak autor na určitý aspekt překladu změnil názor pod dojmem měnící se situace.

5 Recepce

Vzhledem k polemickému pojetí, s nímž Newmark k překladu přistupoval, nepřekvapí, že polemická je i recepce jeho díla. Pokud jde o Newmarkovu polemičnost, podle Pyma (1992: 308) je jeho přístup reakcionistický, v rámci něhož se cíleně snaží vymezovat vůči většinovým názorům své doby, kterou považuje za svět v úpadku. Pym to ilustruje na celé řadě příkladů, kdy se Newmark vymezuje například vůči teorii diskurzu, behaviorismu a dalším směrům.

Navázání můžeme v zásadě rozdělit na souhlasná, která lze v Newmarkově případě nalézt především v textech orientovaných na praxi, a na nesouhlasná, především od těch teoretiků překladu, kteří se snažili dát disciplíně pevnější akademické základy a přísnější metodologii (např. Toury, Pym, Chesterman). Někde uprostřed je pochopitelně možné nalézt i selektivní přístupy, které se snažily z Newmarkových názorů a přístupů eklekticky vybírat, tedy některé z nich převzít a jiné podrobit kritice. Obecně bývá Newmark v rámci translatologie řazen k preskriptivní tradici (např. Chesterman 1999, Seguinot 2000: 143), případně k tradici normativní (např. Wadensjö 2011: 17), což však, jak jsme již ukázali, není nutně přesné, jelikož pojem normativní není vzhledem ke svému dvojímu významu interpretačně jednoznačný (viz úvod do Newmarkovy teorie). Palumbo (2009: 168), dle našeho názoru správně, zdůrazňuje, že Newmarkovo dílo musí být interpretováno ve světle toho, že jeho pojetí teorie je utilitaristické a překlad považuje především za dovednost a umění. Podle Palumby je právě toto důvodem pro jisté preskriptivistické pojetí jeho prací, jemuž se snažili translatologové nadcházejících generací vyhnout.

V této kapitole se zaměříme především na navázání nesouhlasná a polemická, která nějakým způsobem posunují vnímání Newmarkových myšlenek. Dále představíme některé recenze, které na jeho monografii či sbírky studií vyšly.

Přijetí Newmarkova díla se liší i geograficky, velmi velký vliv mělo například ve Španělsku, což dokládá i překlad knihy *Textbook of Translation* do španělštiny, pořizený v roce 1992. Autor této práce může tuto skutečnost potvrdit z osobní zkušenosti, kterou získal během pobytu na Fakultě překladatelství a tlumočnictví v Granadě, kde se na Newmarka v překladatelských seminářích

často odkazovalo. Pym (1992: 305) k tomu dodává, že především z důvodu absence jiných učebnicových textů v anglickém jazyce v osmdesátých letech⁸⁰ „bývá ve Španělsku Newmarkovi přisuzován větší význam, než si zaslouží“. Například Muñoz Sanchez (2007) na svém blogu vzpomíná, že Newmarkova učebnice byla první či druhou knihou o překladu, kterou četl. Ve své recenzi je ale velmi kritický a nedomnívá se, že je kniha doporučeníhodná pro studenty překladatelství, naopak zdůrazňuje, že její četba musí být velmi kritická. V té souvislosti Pym poukazuje na „až nekritické“ používání Newmarkových principů, jako by se jednalo o „definitivní normy a pravidla“ (1992: 305).

Další zemí, kde jsou Newmarkova díla hojně citována, je Itálie, obzvláště pak v pracích tzv. terstské školy⁸¹. Například Dodds (1994) na Newmarkově teorii z velké míry staví část své knihy o kritice překladu (cca 30 citací). Stejně tak Katan (2014) ve své monografii o překladu a kultuře na Newmarka hojně odkazuje. A Newmarkova první učebnice *Approaches to Translation* byla v roce 1988 přeložena do italštiny.

S Newmarkovými myšlenkami rozsáhle pracují i čínští a východoasijsí teoretici překladu, kteří se snaží Newmarkovy myšlenky aplikovat na jazykový pár čínština a angličtina. Například Lu Fang (2012) se takto snaží revidovat jeho teorii doslovného překladu.

Zajímavé by bylo zamyšlení nad tím, co mají země, kde je Newmark takto uznáván, společného. Je totiž možné dojít k závěru, že se jedná o země, kde se začalo překladatelství a tlumočnictví na akademické půdě rozvíjet až poněkud opožděně, a je tedy možné předpokládat, že Newmarkovy syntetizující učebnice svým způsobem umožňovaly toto zpoždění dorovnat. Newmarkovým dvěma učebnicím je obecně přiznávána velká popularita. Například Fawcett (1997: 40) je společně s *Theory and Practice of Translation* Nidy a Tabera řadí mezi nejčtenější texty z teorie překladu v anglo-americké oblasti. Stejně tak Kuhiwczak (2007) ji dokonce ve své době označuje za „kánon“, Dollerup (2005: 161) ji zase označuje za text „širokého záběru“.

Podle databáze BITRA, která uvádí i citace a odkazy na jednotlivé záznamy, jsou Newmarkovy hlavní monografie velmi často citovány (např.

⁸⁰ O vyplnění určité mezery po Nidových pracích ze 60. a 70. let píše i Dodds (2012).

⁸¹ Newmark měl k Fakultě překladatelství v Terstu osobní vztah, ostatně tam získal i čestný doktorát.

Textbook of Translation – 224 citací⁸²). Vzhledem k širokému záběru témat, kterým se Newmark věnoval, je jen málo aspektů překládání, jimž se napříč svým dílem vyhnul, což je pochopitelně výhodné pro autory, kteří hledají nějaké tvrzení ke svému tématu. Na jednom konkrétním případě si však dovolíme poukázat na jistou problematičnost některých odkazů, především z metodologického hlediska. Byrne (2006: 3) se ve své monografii o technickém překladu věnuje častým omylům týkajícím se odborného překladu a za jeden z nich označuje i omyl, že „technický překlad je především o terminologii“. Aby doložil tento omyl, cituje i Newmarka, který (1988) dokonce třikrát (1988: 151, 160, 193) v různých souvislostech uvádí, že terminologie představuje pouze 5–10 % odborného textu. Dle našeho názoru je na takovýchto tvrzeních problematický fakt, že je Newmark nedokládá odkazem na žádný konkrétní výzkum, který by tuto kvantitativní hypotézu potvrdil. Byrne tím pádem v podstatě odkazuje na nedokázaný údaj, což dle našeho názoru do jisté míry snižuje jeho argumentační sílu, a může se tedy stát, že odkaz je spíše odkazem na Newmarkovu autoritu.

5.1 Nejčastěji citované aspekty Newmarkovy teorie

V přehledových publikacích nachází odezvu především Newmarkova dichotomie sémantického a komunikativního překladu (Munday 2008: 44; Pym 2010: 33, Venuti 2000: 122, Kuhlweck 2007: 56, Palumbo 2009), jeho klasifikace funkcí textu (Palumbo 2009), případně jeho rozpracování překladu metafor (Snell-Hornby 2006: 43; Oliynyk 2014, Schäffner 2012). Ve slovníku translatologických termínů od Shuttlewortha a Cowieho je pak Newmark uveden u hesel *undertranslation* a *overtranslation*, těsný překlad, komunikativní a sémantický překlad a servisní překlad.⁸³ Dále je pak uveden například v translatologické encyklopedii (Baker & Saldanha, 2009) v souvislosti s překladem kulturně vázaných termínů, metaforami, procesním modelem překladu a dichotomií sémantického a komunikativního překladu. Vzhledem k Newmarkově místu v rámci vývoje translatologie pak považujeme za nešťastné, že žádný z jeho textů nebyl zařazen do reprezentativní publikace *The Translation Studies Reader* (Venuti, 2000).

⁸² Ke dni 12. 6. 2014.

⁸³ K jednotlivým pojmům blíže v příslušných oddílech této práce.

Pozitivně pak hodnotíme, že Munday (2008: 44) upozorňuje i na pozdější Newmarkovy texty, které bývají jeho kritiky často opomíjeny, a vyzdvihuje Newmarkův důraz na hledání pravdy, dobrý styl a etické aspekty. Přestože mu vytýká rovněž preskriptivistické pojetí, uznává, že rozsáhlý příkladový materiál je pro studenty překladatelství velmi názorný a problémy, na něž Newmark upozorňuje, mají praktické dopady i dnes. Munday (2008: 44) kritizuje Newmarka za to, že používá termíny, které sám řadí do předlingvistického období teorie překladu, například plynulý či neobratný překlad (*smooth, awkward*), překlad jako umění nebo jako řemeslo (*art, craft*).

Další část Newmarkova díla, která je poměrně často citována, jsou jeho překladatelské postupy (např. Molino & Hurtado-Abril, 2002), a to jak postupy všeobecné, tak ty určené pro specifické oblasti pojmenování, např. kulturně ukotvené termíny (Dollreup, 2005: 150; Leppihalme 1997; Pedersen 2011, Katan 2014).

Dále je Newmark velmi často citován jakožto zastánce doslovného překladu. V této souvislosti jej zmiňuje Nordová (1997: 8), která řadí Newmarka mezi translology, kteří „vychvalují doslovný překlad jako optimální překladatelský postup“, nebo Palumbo (2009: 49), který jej uvádí jako příklad translologa, který zdůrazňuje výhody doslovného překladu.

5.2 Kritika Newmarka pro vady v metodologii

Do této kategorie řadíme kritiku autorů, kteří Newmarkovi vytýkali nevědeckou či defektní metodologii, konkrétně Pyma, Touryho a Chestermana.

Kriticky až ironicky rozebírá Newmarkův přínos Pym (1992: 306), když se snaží o syntézu hlavních metodologických rysů Newmarkovy teorie, které by se měly odrazit na jejím pedagogickém využití, a vyplývají mu z ní tři hlavní body:

- Skutečně užitečné je na Newmarkově přínosu shromáždění poměrně neoriginálních názvů pro ty nejobyčejnější postupy.
- Navzdory četným rozporům a úvahám je jeho teorie dostatečně koherentní, přitom však neprezentovatelná z ideologických důvodů.
- Některé z Newmarkových závěrů, stejně jako východiska jeho teorie, se ani netýkají překladu v užším slova smyslu.

Společným jmenovatelem těchto tří aspektů je pak podle Pyma autoritativnost. Pym nejprve kritizuje Newmarkovo odmítání teorie překladu

jakožto teorie (podle Newmarka je pouhým souhrnem poznatků o překladu) a domnívá se, že ji odmítá proto, aby se vyhnul aplikaci přísných vědeckých měřítek. Podle Pyma není správné, pokud je autoritativnost teorie překladu odvozena pouze od učitele, slovníku či gramatiky. Pym (1992: 6) dále uvádí, že „Newmark není schopen napsat dvě strany, aniž by si protirečil“⁸⁴.

Za největší problém Newmarkovy teorie považuje Pym (1992: 313) nejasný původ pravidel, která Newmark postuluje. Podle Pyma „všechny Newmarkovy normy a pravidla padají přímo z nebe“. Newmarka kritizuje za to, že neuznává překladatele jako určitý historický subjekt, který je schopen samostatného myšlení a volby. Podle Pyma najdeme v celém Newmarkově díle jen jedno kritérium, jímž se mají překladatelé řídit, a tím je Newmark sám, což je v rozporu s tím, že překlad je rozhodovací činností. Na konkrétním příkladu projevu generála de Gaulla a jeho překladu do angličtiny Pym ilustruje nedostatek Newmarkovy teorie, a to neschopnost vysvětlit, proč se překladatel rozhodl pro dané řešení, tj. nedostatečnou explanační funkci. Pym se pak domnívá, že „není-li teorie schopna vysvětlit, proč může překladatel učinit chybné rozhodnutí, není ani schopna ospravedlnit řešení dobrá“ (1992: 313). Svou kritiku končí Pym tím, že by po žádném studentovi překladatelství nemělo být vyžadováno slepé dodržování požadavků teorií, jako je ta Newmarkova (1992: 315).

Mnohem střízlivější ve své kritice je však Pym ve své monografii z roku 2012, v níž věnuje celou kapitolu translatoLOGŮM, kteří v uplynulých letech zemřeli. Uznává v ní (2012: 169) Newmarka jako jednu ze čtyř nejvýznamnějších osobností translologie a přiznává mu podíl na rozšíření vnímání překladu. Zároveň uvádí (2012: 171), že Newmarka vždy považoval za vynikajícího překladatele a důkladného kritika překladu s tím, že nejvíce mu porozuměl, když pomáhal s překladem Newmarkovy učebnice do španělštiny. Podobně jako na jiných místech i Viaggio (1991, 1995) také Pym uvádí, že jejich neshody se týkaly teorií, případně jejich nepochopení, ale v praktickém překladu by našli shodu.

Jednou z nejčastějších výtek, jimž musel Newmark čelit a jimž se na druhou stranu nijak nebránil, bylo označení jeho soudů za preskriptivní, a to v době, kdy pod vlivem neopozitivismu usilovala translologie o důraz na deskripci a explanaci. V tomto smyslu je zajímavý přístup Chestermana, který se

⁸⁴ Na rozporuplná doporučení jsme narazili i při zpracovávání této práce a vždy na ně bylo v příslušných oddílech upozorněno.

jako zastávce normativní teorie domnívá, že preskriptivní výroky v zásadě mají své místo i v tomto přístupu. Newmarkova doporučení jsou podle něj „preskriptivní doporučení založená na selském rozumu“.⁸⁵ Chápe je totiž jako svého druhu prediktivní hypotézu o účinku překladu a ilustruje ji právě na příkladu výroků Newmarkových:

Tvrzení jako „V autoritativních a expresivních textech by měly být metafory v zásadě překládány pomocí doslovného překladu“ (Newmark, 1988: 112), je možné dle Chestermana (1999: 5) přeformulovat následovně: *Předpokládám, že pokud překladatelé nebudou překládat tímto způsobem, bude to mít za následek odmítnutí textu ze strany čtenářů/vydavatelů*. Problematičnost těchto výroků tedy dle Chestermana nespočívá v jejich preskriptivním charakteru, nýbrž v tom, že jakožto hypotéza by měly být empiricky ověřeny⁸⁶. Namísto toho Newmark jejich platnost předpokládá na základě zdravého rozumu a logiky (Chesterman, 1999). Z vědeckého hlediska jsou však taková tvrzení neúplná, a pokud nejsou ověřena, jsou pouze spekulacemi, a to bez ohledu na jejich případnou přijatelnost. Z metodologického hlediska je Chestermanova argumentace nepochybná. Přesto se domníváme, že tyto argumenty opomíjí skutečnost, že Newmark v zásadě nepsal vědecké práce, ale spíše učebnice, kde by důsledná vědecká zdůvodnění mohla být v rozporu s funkcí textu.

Chesterman (2002: 15) se domnívá, že předmětem studia translatologie by měl být i vztah mezi příčinami a účinky nějakého překladatelského jednání, tedy např. *pokud opravím chybu ve výchozím textu, je pravděpodobné, že to bude mít za daných okolností takové a takové účinky*. Podle Chestermana se jedná přesně o ten typ doporučení, která očekávají od teorie překladu profesionální překladatelé. Problematické je však podle něj to, že jsou často vyjadřována jako preskriptivní soudy a má se za to, že pokud budou tato doporučení dodržena, povede to k pozitivním následkům a naopak. Tak podle Chestermana vznikly normy překladu, jimž ale byla připisována univerzální platnost, a přitom byly často protichůdné. Pokud ale taková konstatování, která mají většinou původ v myšlení nějakého konkrétního translatologa, který k nim dospěl zevšeobecněním konkrétních

⁸⁵ „Newmark continues to hand down prescriptive common sense“. (Chesterman, 1999: 13)

⁸⁶ K uvedenému příkladu uvádí Chesterman (1999: 14) následující možné výzkumné otázky. Překládají profesionální překladatelé metafory opravdu Newmarkem navrhovaným způsobem? Překládají tak všechny metafory, či jen některé? Následovat by pak měla empirická studie účinků porušení doporučení, tj. reakce čtenářů, zákazníků apod.

překladů, nahradíme testovatelnými hypotézami, může to mít větší přínos pro praxi, jelikož to může vyjevit i nové hypotézy o příčinách a následcích. Chesterman doslova uvádí, že „je naivní se domnívat, že by v hlavě nějakého teoretika existovala paušální doporučení, která by měla univerzální platnost a mohla by se jako taková tesat do kamene“ (2002: 6).

Poměrně vyostřené byly i spory mezi Newmarkem a zastánci deskriptivních přístupů k překladu. Podle Hermanse (1997: 151) šlo především o naprosto obrácené priority teorie překladu. Zatímco Newmark kladl prvořadý důraz na to, aby teorie překladu sloužila praxi a přípravě překladatelů (Newmark, 1981: 1–2), deskriptivní přístupy, zejména pak manipulační škola, usilují podle něj o takovou teorii překladu, která „není prvoplánově užitná (Holmes)“. To následně vede k rozdílným přístupům k hodnotovým soudům, jimž se deskriptivní teoretikové snaží vyhýbat, zatímco pro Newmarka (1991a: 54) jsou základem. Podle Hermanse (1997: 152) jsou názorové rozpory s Newmarkem v zásadě nepřekonatelné.

Dalším deskriptivním translatoilem, který se vymezil vůči Newmarkovi, byl Gideon Toury.⁸⁷ Konkrétně se zabývá Newmarkovými poučkami (*directives*), které se týkají překladu metafor, a vysvětluje, proč taková tvrzení nemají povahu zákonů, které popisují chování překladatele (Toury 1995: 261); například u tvrzení, že „obraz původní metafory, na rozdíl od lexikalizované, by měl být při překladu obvykle převeden“ (Newmark 1981: 93) se podle Touryho jedná o paušalizující dogmatické preskriptivní tvrzení (1995: 261). Takovýmto tvrzením Toury vyčítá užívání modálních sloves, byť uznává, že je v translatoilem takových tvrzení velká řada, a domnívá se, že takovéto poučky jsou pouhým doporučením, jímž se jejich autor snaží prosadit určitý způsob překládání, ale že takovéto způsob může být vždy buď odmítnut, nebo přijat. Dále upozorňuje na to, že tato tvrzení často nijak neodráží chování, které by bylo běžné v dané kultuře, a jejich porušení s sebou navíc často nenese žádnou sankci.⁸⁸

Podle Touryho se rozpor mezi doporučením a skutečnou praxí nejlépe vyjeví, když je příkaz reformulován pomocí kladné věty. Příklad Newmarkova

⁸⁷ Je spravedlivé na tomto místě uvést, že Newmark není jediný, kdo je předmětem Touryho kritiky. Rozebírá i tvrzení Snell-Hornbyové.

⁸⁸ Jediná výjimka, kdy jsou podle Touryho (1995: 262) tvrzení tohoto typu přípustná, je výuka překladatelů. Tuto situaci však považuje za marginální.

tvrzení Toury označuje za dogma a ptá se: „Co znamená obvykle?⁸⁹ Znamená to ve většině případů (obtěžoval se snad někdo to spočítat), nebo jen ty případy, které by pozitivně hodnotil Newmark a ti, kteří přijímají jeho normy?“

Pokud jde o použití výrazu „obvykle“, je třeba na Newmarkovu obhajobu uvést, že sám uvádí, že v teorii překladu neexistují žádná absolutní tvrzení a obvyklost je předpokladem všech doporučení (1988: 21). Podle Newmarka totiž výrazy jako „nikdy“ či „vždy“ nemají v teorii překladu místo.

Krom výše uvedeného, kdy Toury kritizuje Newmarkův způsob formulací, se kriticky vyjadřuje i k jeho systému překladu metafor. Označuje jej za retrospektivní, tj. zaměřený na výchozí text (1995: 81). Newmarkovi a dalším autorům (Dagut, van den Broeck) vytýká, že k jednotlivým metaforám přistupují jako k izolovaným příkladům, a ne jako k organizovanému celku. Kritizuje, že k překladatelským řešením je přistupováno a priori jako k dobrým či špatným a že se autoři uchylují ke generalizacím, jimž přiznávají všeobecnou platnost, kterou si však dle Touryho nezasluhují. Zároveň mu v těchto přístupech chybí zohlednění možnosti, kdy metafora ve výchozím textu není vůbec přeložena, a případy, kdy je metafora použita v cílovém textu, aniž by byla v textu výchozím, což je právě důsledkem retrospektivního přístupu, vůči němuž se Toury vymezuje prospektivně.

Další kritičkou Newmarkova preskriptivismu je i autorka hermeneutického přístupu k překládání Stolzeová. V rámci rozboru rozdílů mezi preskriptivními a deskriptivními pravidly pro překlad uvádí (2011: 25), že Newmark je autorem velkého počtu takovýchto pravidel, které vyvozuje na základě konkrétních příkladů. Newmarkovým pravidlům a doporučením vytýká, že jsou založena vždy na konkrétních případech, a tudíž postrádají obecnou použitelnost. Podle ní je jeho přístup mikrostylistický a jeho pravidla pak označuje za „subjektivní a protoakademická“ (2011: 26). Většina jeho pravidel podle ní představuje tautologické komentáře, které učitel překladu preskriptivně předává svým studentům pro konkrétní texty. Proto podle ní nemohou fungovat jako obecné zásady; pro jejich stanovení upřednostňuje Chestermanův kauzální model, který zohledňuje příčiny a účinky překladu.

⁸⁹ Nutno poznamenat, že modifikátorů tohoto typu používá Newmark hojně a jejich překlad působil v některých případech problém i při zpracování této práce. Např. srovnání překladu do cizího jazyka s tzv. *normal translation*, na jiných místech pak *usual*.

5.3 Sémantický a komunikativní překlad v ohlasech

Dichotomii sémantického a komunikativního překladu se dostalo v zásadě především souhlasných navázání (např. Dodds 1994), přesto někteří autoři upozorňují na určité problémy tohoto dělení. Například Pym (1992) poukazuje na značný nepoměr, kdy se Newmark v mnohem větším rozsahu věnuje překladu sémantickému, přestože ten je v praxi méně využívaný.

Neubert se ve svém článku z roku 2003 věnuje kritickému přehodnocení některých Newmarkových pojmů. Nesouhlasí s tím, že by existovaly takovéto dva typy překladu, ale domnívá se, že se jedná o stejný typ překladu, který si však vyžaduje odlišnou metodu, tj. přenesení úplného sémantického významu při překladu sémantickém, a oproti tomu přenos sdělení, tj. dosažení komunikačního účinku, u překladu komunikativního (Neubert, 2003: 70). Neubert (2003) přiznává, že tyto pojmy používá jak ve svých vědeckých pracích, tak ve výuce, ale nepovažuje je za metodologicky čisté, jelikož odkazují na dvě různé úrovně. Sémantický překlad dle Neuberta spočívá ve snaze překladatele porozumět úplnému významu obsaženému ve výchozím textu a v jeho převedení do jazyka cílového. Neubert v této souvislosti ale upozorňuje na to, že jsou s tím spojeny nevyhnutelné ztráty významu. Sémantický překlad se dle Neuberta snaží o maximální možné vyjádření významu obsaženého ve výchozím textu cílovému jazyku a za účelem minimalizace ztrát významu se při něm využívají překladatelské postupy (2003: 71).

Aspektem, který podle Neuberta odlišuje sémantický překlad od komunikativního, je jejich použití (2003: 71). Podle Neuberta totiž komunikativní překlad není založen na překladatelských postupech, ale dochází k němu na mnohem vyšší úrovni abstrakce. Neubert uvádí, že každý překlad je vlastně komunikační akt, a proto terminologicky vzato označuje spojení *komunikativní překlad* za tautologii. Ihned však uznává, že Newmark měl zřejmě na mysli něco jiného a šlo mu o to, aby byl překlad po komunikativní stránce stejně bezproblémový jako originál a vytvářel zdání, že je součástí původní komunikace vzniklé v cílovém jazyce. Svůj rozbor Newmarkových termínů uzavírá Neubert s tím, že obě adjektiva označují určité rysy překladu a sémiotické vztahy, které souvisí s texty a buď s jejich významem (sémantický překlad), nebo s jejich

uživateli (komunikativní překlad). Neubert pro stejnou dichotomii pak zavádí označení sémantický a pragmatický překlad, které podle něj vzhledem ke svému významu v sémiotice lépe vystihují funkci překladů, přesto však nejsou podle Neuberta v opozici, ale doplňují se, jelikož sémantické rozhodování prochází komunikativním neboli pragmatickým filtrem (1968: 21). Na Neubertově (2003) kritice je ovšem zajímavé to, že reaguje na Newmarka tvrzením, vůči němuž se ten vymezil už při zavádění pojmu komunikativní překlad. Newmark (1981: 43) totiž uvádí, že záměrně nepoužívá označení pragmatický překlad, který zavedla lipská škola, protože pragmatika se v tradičním sémiotickém pojetí zabývá vztahem znaků a jejich uživatelů (tj. jak vysilatele, tak příjemce). Na uživatele je však zaměřen jak překlad komunikativní (příjemci), tak překlad sémantický (vysílatel). Dále Newmarkovi vadí polysémie termínu pragmatický jak v lingvistice, tak i ve filozofii.

S velmi podobnou kritikou přichází i Viaggio (1992: 6), který totiž nepovažuje tyto dva přístupy za metody, nýbrž za „rozdílná rozhodnutí učiněná v konkrétních fázích překladatelského procesu“.

Jiné navázání lze nalézt u Motta (2011: 23), který Newmarkovy termíny přebírá ve své učebnice pro studenty překladatelství, nicméně je do určité míry překrucuje. Komunikativní překlad ztotožňuje s volným překladem, čímž nezhledňuje Newmarkovu preciznější diferenciaci (viz kapitola 4.1). Dále komunikativní překlad označuje za „nejlepší a nejprofesionálnější produkt překladu“. Toto konstatování je problematické ze dvou důvodů. Zaprvé Newmark chápe komunikativní překlad jakožto metodu, ne jako produkt překladu. Zadruhé opět vyjevuje nepochopení Newmarka, který by zajisté polemizoval s tím, že se jedná o nejprofesionálnější možný přístup. Takto obecně formulované tvrzení totiž nezhledňuje, že v určitých typech textů (které ostatně Mott dále uvádí) je vhodnější, tzn. nejprofesionálnější, překlad sémantický.

5.4 Morální odpovědnost překladatele v ohlasech

Tomuto aspektu Newmarkova díla se, dle našeho názoru, bohužel nedostalo takové odezvy, jakou by si zasluhoval, přestože o etických aspektech psal dříve, než se toto téma dostalo v translatoologii do popředí.

Neubert (1992: 150) nesouhlasí s Newmarkovým pojetím univerzální pravdy, k níž by měli být překladatelé loajální. Za problém totiž považuje určení takové jednotné pravdy s tím, že není jisté, kdo ji určí. Univerzální pravdu a práva pak považuje za neurčité pojmy a tento přístup se mu jeví jako dogmatický, přestože je to právě Newmark, kdo dogmatické přístupy k teorii překladu kritizuje (1991). Podle Neuberta (1992: 150) by empirická pravda měla být vyvozena na základě pozorování praxe.

Zajímavé zpochybnění doporučení, že by měl být překladatel šířitelem nejen faktické, ale i morální pravdy, nabízí Dargovic-Drouet (2007: 31) ve svém článku o tlumočení a překladu během válek v Jugoslávii, kde na konkrétních příkladech ukazuje, že v praxi je tato role často nerealizovatelná, jelikož tlumočníci a překladatelé „nemají příležitost ovlivnit veřejné mínění, kterou mají jejich zaměstnavatelé a zadavatelé“.

Newmarkovy úvahy o etice a roli překladatele kritizuje i Viaggio (1992: 14), který zpochybňuje Newmarkovu autoritu činit kategorická doporučení, že překladatelé by měli být loajální výhradně morálce.⁹⁰ Zároveň se nedomnívá, že by překladatelé měli opatřovat poznámkami případy, kdy jsou v textu vyjádřeny morální předsudky. Rovněž upozorňuje (Viaggio, 1998: 76) na hranice zásahů překladatele do textu v reálném světě. Uvádí, že je v praxi v zásadě nemyslitelné, že by se překladatel mohl postavit zadavateli překladu a že by takovýto vzdor měl nějaký dopad. Přestože Viaggio sám takovou situaci nikterak nevíta, je podle něj realitou, s níž se musí překladatel smířit a na niž se musí studenti připravit. Podle Viaggia (2000: 76) není možné vymezovat speciální morální odpovědnost překladatelů, ta je podle něj všeobecná a platí pro všechny bez výjimky.

Chesterman (1997: 152) pak komentuje Newmarkova doporučení, aby překladatelé opravovali a neutralizovali případy sexistického užití jazyka. Podle Chestermana se s tímto doporučením sice v zásadě souhlasit dá, ale pokud klient na sexistických vyjádřeních trvá, pak „to překladatel musí buď akceptovat, nebo danou zakázku odmítnout“.

Svůj přístup k etice překladu, obzvláště pak význam univerzálních hodnot a středové faktory, nastínil Newmark i na konferenci profesní organizace *Institute of Translation and Interpreting*. Sám však uvádí, že jeho návrhy byly odmítnuty

⁹⁰ Newmark (1995) na to reaguje argumentem *ad personam* a pozastavuje se nad tím, že Viaggio jakožto stálý tlumočník OSN nebere Všeobecnou deklaraci vážně.

„drtivou většinou“ a padaly v souvislosti s nimi výrazy jako „myšlenková policie“ či „politická korektnost“. Na to Newmark (1994) reaguje tím, že se jedná o návrhy, které by měly platit do budoucna, a jejich detailní aspekty jsou spíše obecné. Závěrem k tomu dodává, že „vzdor demokracii se někdy ukáže, že menšina měla pravdu“.

5.5 Funkce textu v ohlasech

Palumbo (2009: 69) v souvislosti s funkcemi jazyka srovnává pojetí Reissové a Newmarka, kteří oba využívají pro svou klasifikaci stejná východiska. Palumbo však upozorňuje na rozdílný účel jejich klasifikací. Podle něj je klasifikace Reissové převážně evaluativní a retrospektivní, u Newmarka ji považuje převážně za procesní, využívanou Newmarkem k vytvoření doporučení pro řešení problémů, které se nejčastěji vyskytují v daném identifikovaném textovém typu.

V kapitole věnované funkcím textu jsme upozornili na určitou nekonzistenci a problematičnost Newmarkových tvrzení o autoritativních textech na příkladu textů právních. K podobnému závěru dospěla i Reissová, která kritizuje Newmarkovo řazení právních textů mezi texty vokativní, u nichž je důležitá i persvazivní funkce. Reissová s touto kategorizací nesouhlasí a uvádí, že u právních textů je významná čistě funkce informativní a není jejich účelem „přesvědčit, přimět či apelovat na příjemce, aby zákon dodržovali, nýbrž je upozornit na obsah zákona“ (1984, 2013: 143). Nutno však konstatovat, že Newmark není u právních textů rovněž nikterak konzistentní, protože na některých místech (1981: 163) u nich vyzdvihuje účinek na čtenáře, zatímco na jiném místě (1981: 160) je považuje za „čistě informativní“.

Pym (1992: 311) pak kritizuje Newmarkem zavedený termín „authoritative text“ a upozorňuje na jeho možný dvojitý význam, kdy může označovat jak text autorský, tak text autoritativní. Domníváme se (a rovněž tak používáme v této práci), že přesnější je interpretace jako text autoritativní, protože Newmark mezi tyto texty řadí např. i zákony a právní předpisy, pro něž není značení autorský text vhodný. Pym rovněž poukazuje na výběr osobností, jejichž texty Newmark řadí mezi autoritativní (např. de Gaulle, Churchill, Lincoln) a na několika příkladech upozorňuje na rozpornost doporučení k překladu těchto textů. Například

Newmark (1981: 98) uvádí, že tyto texty jsou „posvátné“, protože pro ně doporučuje sémantický překlad, zatímco později texty stejných autorů označuje za texty určené veřejnosti, které mají více čtenářů než jednoho, mají univerzální dopad a vyžadují si tedy zachování ekvivalence účinku, která je podle něj spíše typická pro překlad komunikativní (1988: 49). Jedná se tedy o skutečný rozpor v rámci Newmarkových prací, z čehož Pym (1992: 312) vyvozuje, že jsou pro Newmarka „zřejmě důležitější samotná jména než nějaká teorie překladu“. Pym (1992: 311) si rovněž všímá vojenské minulosti jako společného znaku všech těchto osobností a klade si otázku, zda při překladu jejich textů nevidí Newmark „překladaatele jako submisivního a mechanického vojáka“.⁹¹

5.7 Model kritiky překladu v ohlasech

Souhlasných navázání se dostalo Newmarkovu modelu kritiky překladu. Například Gürçağlar (2009: 238) zdůrazňuje kontrastivní fázi, která je podle ní jádrem Newmarkova modelu. Zehnalová (2013: 46) pak považuje Newmarkův přístup v rámci vývoje hodnocení kvality překladu inovativní ze dvou důvodů. Zaprvé oceňuje propojení tří aspektů v rámci kritiky překladu, a to pohledu akademického, pedagogického a profesního. Za další významný přínos považuje zaměření kritika na pohled překladaatele a zdůraznění snahy pochopit jeho záměr, což má do jisté míry eliminovat subjektivnost celého procesu.

5.8 Polemika Newmarka s Viaggiem⁹²

Poměrně obsáhlé kritické texty věnoval Newmarkovi tlumočnická a příležitostný autor článků z oblasti teorie překladu a tlumočení Sergio Viaggio (1992), který uznává Newmarka jakožto myslitele a překladaatele, ale má výhrady k jeho teorii, kterou považuje doslova za chybnou a z didaktického hlediska dokonce za nebezpečnou, což následně podrobněji rozvádí. Zároveň se vymezuje vůči samotnému Newmarkovi, který odmítá možnost integrální teorie o překladu; podle Viaggia (1992: 1) by však právě Newmarkovy úvahy bylo možné označit za

⁹¹ Zajímavé v tomto kontextu je pak Doddsův (2012) popis Newmarkovy povahy, kdy jej označuje za vojáka.

⁹² Dodds (2012) Viaggia označuje za Newmarkova „debatního partnera *par excellence*“.

koherentní teorii překladu. Zároveň uznává (1992: 29), že s většinou Newmarkových názorů a postřehů souhlasí, byť z počátku často neochotně. Viaggio své články publikoval v roce 1992 a 1995 v terstském časopise *Rivista internazionale di tecnica della traduzione* a Newmark na ně ve stejném časopise několikrát reagoval, z čehož se společně s jejich osobním setkáním stala poměrně dlouhá výměna názorů, v jejímž rámci vznikaly texty jako „Reply to the Reply“ (1995), „Notes on Sergio Viaggio“ (1995) a další. Zde se omezíme na vysvětlení hlavních výtek, které Viaggio prezentoval a z nichž některé již byly představeny výše.⁹³ Newmark pak v zásadě na všechny výtky, více či méně úspěšně, reagoval. O šest let později Viaggio (1998) reagoval na další konkrétní Newmarkův článek. Tato reakce je již však mnohem smířlivější a autor v něm konstatuje, že v základních morálních hodnotách si s Newmarkem rozumí.

První Viaggiova výtka (Viaggio, 1992: 13) směřuje k tomu, že Newmark nerozlišuje mezi jazykovým významem a mimojazykovým smyslem, což se projevuje například i tím, že odmítá teorii smyslu pařížské školy. Viaggio (1992: 3) kritiku dokládá rozбором Newmarkova příkladu, kdy sémantický překlad ilustruje větou *I love you* a předpokládá, že bez ohledu na záměr a situaci je tato věta vždy úspěšně přeložena pomocí sémantického překladu. Podle Viaggia zde chybí kontext, a není tak možné sémantický překlad jednoznačně doporučit. Další příklady pak Viaggio (1992: 8) vztahuje spíše na tlumočení a uvádí, že tam by byl převod bez zohlednění smyslu často prakticky nemožný. Zároveň uvádí, že některá Newmarkova tvrzení (např. překlad by se měl číst jako originál) v zásadě deverbilizaci předpokládají. Podle Viaggia (1992: 34) je nezohlednění této distinkce nejen „politováníhodné, nýbrž vyloženě nebezpečné“. Z představeného Newmarkova procesního modelu ale vyplývá, že se jedná spíše o nepochopení ze strany Viaggia, protože Newmark (1991: 106) rozlišuje mezi tlumočením a překladem s tím, že na rozdíl od tlumočení překladatel jazyk nikdy neopouští. Newmark (1995) na to reaguje s tím, že pro smysl v zásadě používá označení referenční význam, případně to odpovídá jeho rozlišení mezi slovníkovým a encyklopedickým významem. Dále i ve svém procesním modelu zohledňuje referenční rovinu, k níž se překladatel odchyluje, pokud práce na rovině jazykové nedostačuje.

⁹³ Není možná dílem náhody, že to byl v roce 2012 právě Sergio Viaggio, kdo napsal pro stejný časopis Newmarkův nekrolog.

Velký prostor pak Viaggio (1992) věnuje doslovnému překladu jakožto Newmarkem prosazované technice překladu. Předpokládá, že by se s Newmarkem pravděpodobně shodl na tom, jak překládat každý jednotlivý text, ať už báseň, nebo veřejné oznámení, ale z didaktického pohledu kritizuje to, že Newmark považuje doslovný překlad za postup, u něhož je třeba začít. Upozorňuje rovněž na jistou nelogičnost v Newmarkových soudech: Například doporučení, že „doslovný překlad na vyšší než lexikální rovině je jediným správným postupem, pokud si odpovídá význam výchozího a cílového textu nebo si odpovídají více než při použití jiného postupu“ (Newmark, 1988: 70). Prázdnot tohoto doporučení dle Viaggia (1992: 22) spočívá v tom, že by šlo prakticky vyslovit o jakémkoliv překladatelském postupu. Stejně tak polemizuje s názorem, že by příliš volné překlady, které jsou obecně předmětem Newmarkovy kritiky, byly velkým problémem. Z vlastní zkušenosti Viaggio uvádí (1992: 28), že na každý jeden příliš volný překlad se spíše setkal s tisíci příliš doslovných, tzn. Newmarkovy obavy jsou v zásadě liché. Viaggio (1992: 29) se totiž domnívá, že při výuce překladatelů je třeba je nejprve naučit právě deverbalizaci a vzdálení se od slov originálu, a teprve pokud jsou studenti schopni se oprostit od jazyka výchozího textu, přijmout jakožto možný postup doslovný překlad. Obrácené pořadí, tzn. považovat doslovný překlad za východisko, považuje za „pedagogickou sebevraždu“. Newmark reaguje tím, že jeho práce se z velké části zabývají právě tím, co dělat, když doslovný překlad není možný (1995c: 2).

5.9 Newmark v recenzích

Newmarkovy monografie i sbírky studií byly předmětem celé řady recenzí, a to jak ve specializovaných translatologických časopisech, tak i v časopisech zaměřených na výuku jazyků obecně. Jak vyplývá z bibliografické databáze *Topical Bibliography of Translation and Interpretation: Chinese-English*, mnoho recenzí na Newmarkovy práce pak vyšlo v čínštině.⁹⁴

Příkladem recenze z první kategorie je recenze na publikaci *About Translation* z pera Schäffnerové (1993: 246), která si nejprve všimá určitého vývoje v Newmarkových úvahách, a to vzhledem k tomu, že se jedná o jeho

⁹⁴ Obsah těchto recenzí bohužel nemůžeme v této práci vzhledem k jejich jazyku zohlednit.

novější studie. Schäffnerová však Newmarkovi vytýká nesystematický výběr, který vede k nejasnému vymezení cílové skupiny, kdy texty většinou vznikaly primárně pro sborníky určené teoretikům překladu, v rámci publikace jsou však prezentovány i pro studenty překladu. Recenzentka oceňuje, že z jednotlivých studií je patrný určitý vývoj Newmarkových úvah, jež se stávají ve vztahu k jiným přístupům k překladu smířlivějšími. Newmarkovy základní myšlenky ze sedmdesátých let dvacátého století však považuje za konstantní. Schäffnerová si všímá použití korelací, jimiž se dle ní Newmark snaží smazat ostrou hranici mezi přístupy orientovanými primárně na výchozí či cílový text. Upozorňuje však na to, že není zcela jasný vztah korelací k dichotomii komunikativního a sémantického překladu, protože Newmark nadále rozpracovává obě linie. Autorka recenze se pak podrobněji věnuje Newmarkovu pojetí přenosu významu, kdy Newmark prosazuje relativní bezkontextovost většiny lexikálních jednotek a existenci jejich primárního významu. Schäffnerová uvádí (1993: 248), že tato existence zatím nebyla prokázána, a že se navíc jedná o předmět studia spíše kontrastivní lexikologie než translatologie.

Dále si Schäffnerová všímá toho, že Newmark (1991a: 106) tvrdí, že v překladu nedochází na rozdíl od simultánního tlumočení k deverbalizaci. Na příkladu jeho doporučení u překladu politických textů (např. nahrazovat německé *völklich* anglickám *racialist*) totiž dovozuje, že vzdor svým tvrzením Newmark deverbalizaci v podstatě u překladatelů předpokládá a spoléhá na jejich faktické a encyklopedické znalosti. Další bod, jehož se Schäffnerová ve své recenzi dotýká, je pak Newmarkův důraz na přesnost (*accuracy*) a loajalitu významu, což jsou podle něj předpoklady „dobrého“ překladu, přičemž si vůbec nevšímá účelu překladu, textového typu, situace a navrhuje pragmatické a textově orientované přístupy k překladu. Podle recenzentky z toho lze vyvodit, že jsou pro něj důležitější kreativní aspekty nežli pravidla, generalizace a normy pro jednotlivé textové typy a komunikační funkce. Newmarkovy formulace označuje Schäffnerová (1993: 249) za preskriptivní, mající podobu pouček o tom, jak překládat, případně nepřekládat. Od jejich přijetí a aplikace se pak dle autorky odvíjí i přínos publikace pro vzdělávání překladatelů, protože „zvýšení kvality a efektivity překladatelů lze dosáhnout pouze tehdy, nebudou-li Newmarkovy poměrně

normativní⁹⁵ a preskriptivní poučky považovány za neměnná pravidla a budou-li vhodným způsobem zohledněny funkční a sociokulturní aspekty“ (1993: 250).

Velmi pozitivní recenze z pera Sagera (1982) se dočkala monografie *Approaches to Translation*. Autor recenze oceňuje praktické zaměření a označuje Newmarka za „originálního myslitele a plodného autora o praxi překladu“. Knize sice vytýká nedostatečně koherentní přístup a špatnou provázanost, považuje ji však za přínosnou na dvou rovinách: (1) jako inspirativní text pro studenty a (2) jako osobní, mimořádně originální, někdy i idiosynkratické vyjádření názorů uznávaného odborníka na překlad. Sager oceňuje široký záběr knihy a za rozšíření standardní teorie překladu považuje důraz na záměr autora a překladatele, očekávání čtenářů a kvalitu a míru autoritativnosti překládaného textu. Za hlavní přínos pak označuje dvojici sémantického a komunikativního překladu, které však podle Sagera nejsou protichůdné, nýbrž se doplňují. Recenzentovi v knize chybí větší prostor věnovaný technickému překladu, neologismům či sumarizaci a vytváření abstraktů v cizím jazyce.⁹⁶ Závěrem pak Sager monografii doporučuje pro její stručnost a provokativní styl.

Další translatologické recenze pak vyšly v časopise *The Bible Translator*, které se snaží k Newmarkovým monografiím přistupovat z pohledu překladatele Bible. V recenzi na *Approaches to Translation* (Callow, Callow, 1982) nejdříve recenzenti upozorňují na určitou roztříštěnost textu, která je nicméně dána tím, že monografie je sbírkou dříve publikovaných článků. Rovněž upozorňují na to, že se Newmark omezuje pouze na evropské jazyky, nicméně pokrývá širokou škálu textů, od Shakespeara po reklamní texty. Autoři Newmarkovi vytýkají, že zatímco odmítá komunikativní přístup jako hlavní přístup k překladu (autoři uznávají, že v překladu Bible platí, že dosažení stejného účinku na čtenáře je obtížné vzhledem k časovému rozdílu), tak nenabízí žádnou komplexní teorii, jíž by se proti komunikativnímu přístupu postavil, jednoduše s tím, že integrální teorie překladu není možná. Dále autoři recenze rozebírají Newmarkovu kategorizaci funkcí textů a uvádí pro jednotlivé funkce příklady z Bible. Za stěžejní pak považují Newmarkovo jasné odlišení textů s funkcí estetickou, u níž nejde o dosažení ekvi-

⁹⁵ Viz komentář v úvodu do kapitoly 4.

⁹⁶ Na tomto místě je nutno uvést, že tento „dluh“ Newmark splatit v pozdějších pracích (např. Newmark 1988 věnuje celou kapitolu technickému překladu i oddíl neologismům a aplikaci složkové analýzy na jejich překlad). Stejně tak Newmark zdůrazňoval vytváření cizojazyčných shrnutí (viz kapitola 4.9).

valence účinku a jež je třeba překládat doslovně (1982: 336), resp. za využití sémantického překladu. Recenzenti však přiznávají, že jím není zcela jasné, co přesně má Newmark sémantickým překladem na mysli a proč jej nadřazuje překladu komunikativnímu. Podle nich při něm dochází k narušení konotativního významu, přestože Newmark vychází z předpokladu, že konkrétní jazyková forma po převedení do jiného jazyka vyjadřuje stejný konotativní význam. Tento předpoklad označují za mylný (1982: 337) a jako možný důvod udávají podobnost mezi jazyky, s nimiž Newmark pracuje. Rovněž příklady sémantického překladu do angličtiny považují za špatně zvolené, v jednom případě až nesrozumitelné. Autoři recenze pak uvádějí i další Newmarkova tvrzení, s nimiž nemohou ze své praxe překládání Bible souhlasit, např. překladatel by měl vylepšovat výchozí text. Hlavní výtka však směřuje na jistou nesourodost celé monografie, podle autorů v ní chybí jasná „myšlenková linie, která by celou monografií procházela“, a mnoho problémů je v ní naznačeno, přičemž jejich řešení zůstává „viset ve vzduchu“. Jinak ale oceňují celou řadu inspirativních a podnětných myšlenek, obzvláště si cení jeho pojednání o interpunkci.

Ve stejném časopise vyšla i recenze (Mojola, 1989) na Newmarkovu druhou monografii *A Textbook of Translation*, která se však více omezuje na popis knihy a jejího uspořádání. Autor opět upozorňuje na nemožnost obecně doporučovat doslovný překlad a zároveň zpochybňuje i Newmarkovo tvrzení o univerzálnosti některých slov, jako je např. snídaně, která jsou podle autora recenze kulturně vázána. Newmarkův přístup však opět přičítá omezení se na evropské jazyky, což zároveň podle něj knihu nejvíce limituje. Na druhou stranu však uvádí, že obecné zásady překladu jsou platné i pro překladatele mezi jinými jazyky. Závěrem recenzent knihu označuje za Newmarkův *magnus opus*.

Do druhé kategorie patří série recenzí z pera amerických, v Evropě v zásadě neznámých translatologů publikovaná v americkém časopise *Modern Language Journal*. První byla recenze na monografii *Approaches to Translation*. Autor v ní vyzdvihuje Newmarka (Tinsley, 1983: 210), jakožto „excelentního praktikujícího překladatele“ a práci označuje za „nejlepší pojednání o překladu z praktického úhlu pohledu, s nímž přišel do styku“. Druhá recenze ve stejném časopise vyšla v roce 1992 na sbírku studií *About Translation*. Autor (Prévos, 1992: 271) v publikaci oceňuje pestrost témat, která si však vyžaduje obět'

v podobě chybějícího tématu sjednocujícího. Zároveň oceňuje bohatý příkladový materiál i praktické rady pro učitele překladu. Podle Prévoise jsou obsah i Newmarkův styl jasným dokladem jeho erudice v předmětné látce. Recenzent se však staví kriticky k některým Newmarkovým příkrým soudům (např. Foucoultovu tvorbu označuje za „brak“ (*rubbish*); Newmark, 1991a: 166) či zjevným etnickým předsudkům, dle autora především vůči Francouzům. Dále se autor recenze pozastavuje nad skutečností, že Newmark v polovině kapitol zmiňuje Hitlerův *Mein Kampf*. Nejostřejší kritiku si pak Newmark vysloužil na sbírku článků *Paragraphs on Translation*, v níž autorka uvádí (Kraus, 1994: 269), že některé Newmarkovy příklady jsou jen důkazem nekompetentnosti, většinu jeho pojednání považuje za povrchní, recenze knih za příliš obecné. Některá témata v jeho pojetí, např. překlad náboženských textů, pak označuje vyložené jako „nesmysly“ (*nonsense*). Domnívá se, že největší slabinou je široký záběr čtenářů, od laické veřejnosti až po teoretiky překladu, což však nutně souvisí s tím, že jednotlivé *Paragraphs* vycházely jako časopisecké články. Podle Krausové to však vede k tomu, že v konečném důsledku je publikace jen málo přínosná pro kteroukoliv z těchto skupin. Recenzentka se pak rovněž vymezuje vůči Newmarkem doporučenému užití doslovného překladu ve výuce jazyků, jež je podle ní již překonané, což se domnívá i o využití překladu jako způsobu ověřování znalostí studentů cizích jazyků. Některé z Newmarkových myšlenek však – v jinak velmi záporné recenzi – oceňuje, a to např. výuku indoevropských jazykových kmenů či vztahů mezi samohláskami a souhláskami. Závěrem shrnuje, že zatímco pragmatice a translatoologii publikace nic nového nepřináší, didaktice cizích jazyků několik dobrých myšlenek nabízí. Newmarka považuje za arogantního a etnocentrického a pro jeho dílo je dle ní nejpříležitější označení „brak“ (*rubbish*), jímž sám Newmark (1993: 56) označuje poezii německých romantických básníků.

Závěrem této kapitoly je vhodné uvést, že Newmarkovi byla rovněž věnována sbírka studií *Word, Text, Translation* (Anderman a Rogers, 1999), jejíž jednotlivé příspěvky mají vždy jako východisko některou z Newmarkových myšlenek. Pravdou je, že každá z kapitol je uvedena citátem z některé z Newmarkových monografií či z některého jeho článku, jinak je ale jejich záběr velmi široký (někdy se jedná v podstatě o partikulárie) a navázání na našeho

autora je spíše symbolické. Jettmarová (2000) ve své recenzi uvádí, že „koherence je dosaženo za pomoci společné strategie, která spočívá v tom, že každá ze studií navazuje na jednu či více Newmarkových myšlenek“. Celkem sborník obsahuje dvacet studií, které jsou rozděleny do čtyř částí. První se věnuje „slovu“, k jehož ústřední úloze se Newmark mnohokrát provokativně vyjádřil. Druhá část se věnuje kontextu a jeho roli, třetí pak textu a poslední interdisciplinárním přístupům k translatologii. Editorovy pestrost témat zdůvodňují tím, že nejlépe reflektuje široký záběr Newmarkova zájmu (1999: 3). Dále bylo Newmarkovi po jeho úmrtí věnováno celé jedno číslo elektronického časopisu *The Journal of Specialized Translation* (č. 17, leden 2012), s nímž byl Newmark velmi úzce spojen. V tomto čísle jsou tři osobní vzpomínky a dále tři studie, které na Newmarka přímo odkazují (Rogers, Schäffner, Fulford). Zajímavá je obzvláště studie Rogersové, která se věnuje Newmarkovu vztahu ke slovníkům a ke korpusové lingvistice.

6 Závěr

Newmark, kterého Palumbo (2009) zařadil mezi hlavní myslitele translatologie, sehrál ve vývoji translatologie neoddiskutovatelnou roli, především ve druhé polovině sedmdesátých let a v osmdesátých letech, a to nejen jako autor pojednání o překladu, ale i jako jedna z klíčových postav akademizace disciplíny ve Velké Británii. Newmark se jak svým na praxi orientovaným přístupem, tak svou metodou vymykal hlavnímu proudu daného období, jemuž dominovala tzv. deskriptivní translatologie. Vůči té se Newmark vymezoval, protože jí vyčítal legitimizaci „průměrných“ překladů. Newmark měl vždy na paměti studenty překladu jako primární příjemce svých textů, a proto se nebál vyslovovat jasné hodnotové soudy a doporučení, jak konkrétně překládat, přestože si tím vysloužil značnou kritiku pro metodickou vadnost. Sám však uvádí, že jádrem jeho prací a pedagogické činnosti je nabídnout možnost volby, doplněnou o příslušné příklady, které jsou následovány odůvodněnými doporučeními, přičemž konečné rozhodnutí je na čtenářích či posluchačích (2001: 178). Podobně se ostatně vyjadřuje i Pym (2012: 171) s tím, že „Newmarkův přístup byl dostatečně liberální, aby uznal celou řadu dobrých překladatelských řešení, čímž uznával, že překladatelství je oblastí, v níž máme právo a povinnost volby“. V osmdesátých letech vyplnil Newmark svými učebnicemi v rámci tohoto žánru určité vakuum.

Ve svých úvahách o překládání se Newmark vždy snažil o co možná nejvíce intuitivní modely a koncepty, které budou okamžitě využitelné ať už v didaktice překladu, či v překladatelské praxi. Z metodického hlediska je však dokládal pouze svými zkušenostmi. Jak bylo ukázáno v příslušné kapitole, do moderních učebnic překladu se Newmark dostal především díky zavedení kategorií sémantický a komunikativní překlad, úvahami o funkcích textu, případně v souvislosti s překládáním metafor. Dále jsou často citovány jeho překladatelské postupy, obzvláště pro překlad vlastních jmen a kulturně vázaných pojmů. Stejně tak bude Newmark pravděpodobně navždy spojován s doslovným překladem. Pym (2012: 171) o tomto překladu hovoří jako o relativní doslovnosti a uvádí, že Newmark „obhajoval hodnoty těsného překladu, který nazýval překladem sémantickým, nejvhodnějším pro autoritativní texty“ (2012: 172). S politováním se domníváme, že Newmarkova recepce prakticky opomíjí jeho pozdější texty a například se jen velmi málo ví, že se sám snažil nahradit sémantický a komunikativní překlad svou korelační teorií. Rovněž se téměř nedají najít zmínky o tom, že svým pojetím pravdy v překladu, obzvláště pak pravdy

morální, v podstatě předznamenal etický obrat v překladu a zapojení axiologických témat, a to mnohem dříve, než se etika stala v translatologii tématem hlavního proudu.

Nesmíme zapomenout ani na významnou Newmarkovu činnost v oblasti pedagogické, protože vychoval několik generací překladatelů, a to nejen ve Velké Británii, ale při svých pobytech v zahraničí například i v Terstu či Hongkongu. Je rovněž autorem velkého množství článků a pronesl celou řadu přednášek.

Newmark si nikdy nedělal ambice na „velkou vědu“, což s sebou ale přináší i jisté problémy, které se projevily při zpracovávání této práce. Mezi problémy, na něž jsme při četbě jeho díla narazili a které jsme se snažili v příslušných částech této práce ilustrovat, patří nestálost definic jednotlivých pojmů, někdy rozporuplná tvrzení a především ne vždy úplná systémovost a metodologická důslednost, včetně chybějících či neúplných bibliografických odkazů.

Při četbě Newmarkových textů však čtenáře zaujme jeho široký rozhled a všeobecné znalosti, pro něž by bylo možné jej označit za polyhistora. Jako na takového na něj vzpomíná i jeho kolegyně Margaret Rogersová (2014). Domníváme se, že jako takového je Newmarka třeba i brát a takto by měl vyznít pro další generace studentů překladatelství; tedy jako člověk s obrovskými znalostmi a kulturním záběrem, který se snažil psát pro studenty překladatelství prakticky, aby jim pomohl v jejich práci a příliš je nezatěžoval metodickými postupy vědecké práce. Napříč svým dílem se dotkl snad všech oblastí překladatelství a vždy se snažil neopomíjet ani nejnovější trendy (např. lokalizace) a jeho učebnice i články jsou a nepochybně i zůstanou ideálním odrazovým můstkem pro studenty překladatelství, přestože je pravděpodobné, že po úvodní euforii z praktičnosti Newmarkových doporučení k nim začnou přistupovat kritičtěji. Ostatně to si Newmark vždy i přál, když uváděl, že jeho text nesplní svou funkci, pokud nevyvolá polemiku.

A přestože se vývoj translatologie ubírá novými cestami, často odlišnými od těch Newmarkových, v souladu s Palumbem (2009: 168) můžeme konstatovat, že „Newmarkovy myšlenky jsou i nadále relevantní pro celou řadu aspektů, o nichž se v současnosti vede mezi translatology vědecká debata“.

7 Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá analýzou díla Petera Newmarka a jeho role ve vývoji translatologie od přelomu sedmdesátých a osmdesátých let dvacátého století, kdy začal publikovat své první práce, až do jeho smrti v roce 2011. Hodnotí rovněž význam jeho odkazu pro další rozvoj disciplíny.

První kapitola nabízí krátký úvod shrnující zaměření a pojetí diplomové práce a zároveň osvětlující důvody pro volbu tohoto tématu.

Ve druhé kapitole jsou pak představeny základní informace o Newmarkově životě a shrnuje se v ní jeho publikační činnost i jeho pedagogické působení na britských univerzitách. Kromě akademických aktivit jsou zmíněny i ty neakademické, např. práce pro Amnesty International.

Třetí kapitola přináší přehled situace v oblasti teorie překladu a lingvistiky v sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století s ohledem na možná ovlivnění Newmarka. Zaměřuje se zejména na významné anglicky píšící translatology (John Catford, Eugene Nida) a lingvisty (M. A. K. Halliday, Jan Firbas), s jejichž dílem byl Newmark obeznámen a z nichž vycházel či jejichž dílo rozpracovával pro potřeby překladu. Po analýze dobového kontextu je učiněn závěr, že Newmarka není možné zařadit do žádného z tehdejších proudů.

Čtvrtá a nejobsáhlejší kapitola se nejprve zabývá obecnými charakteristikami Newmarkovy teorie překládání či překladu a v jednotlivých podkapitolách pak podrobně rozpracovává hlavní aspekty, mezi něž patří sémantický a komunikační překlad, korelativní teorie, funkce textu, etika v překladu, procesní model či kritika překladu. Všímá si i některých dílčích aspektů, jako je didaktika překladu, role překladu ve výuce cizích jazyků či překladu do cizího jazyka. Kapitola se snaží přistupovat k Newmarkovým myšlenkám tematicky a v rámci jednotlivých oblastí upozornit i na vývoj Newmarkových myšlenek v čase.

Pátá kapitola se zaměřuje na recepci Newmarkova díla a uvádí jak navázání souhlasná, tak polemická. Těm se věnuje podrobněji, jelikož se pomocí nich snaží přiblížit možná úskalí Newmarkovy teorie a poukázat na nejednoznačnou recepci

jeho díla. Zvláštní část kapitoly je pak věnována syntéze recenzí na Newmarkovy monografie.

Celkově práce ukazuje na zásadní význam, který měly zejména Newmarkovy monografie na vývoj překladatelství především v osmdesátých letech, kdy vyplnily jistou mezeru v oblasti učebnicových textů. Proto se jim dostalo značné popularity, která v určitých zemích přetrvává dodnes. Krom didaktického využití Newmarkova díla práce ale upozorňuje i na jiné aspekty s mnohem větším přesahem, např. na etiku v překladu. Newmark patřil mezi první autory, kteří se této problematice v souvislosti s překladem věnovali, přesto se mu nedostalo větších ohlasů. Podobným případem je pak důraz na fázi revize v rámci procesu překladu, na niž také kladl důraz jako jeden z prvních. Práce se však snaží představit i ty Newmarkovy myšlenky, které nebyly přijaty jednoznačně, a snaží se osvětlit autorovu argumentaci, pomocí níž je obhajoval. Nejvýznamnějším takovýmto příkladem je pak obhajoba doslovného překladu.

Práce tedy představuje šíří Newmarkových úvah o překládání, jeho důraz na jejich využitelnost v praxi i potenciál především pro didaktiku překladu.

8 Resumé

The present thesis analyses the work of Peter Newmark and his role in the development of Translation Studies from the turn of the 1970s, when his first papers appeared, to his death in 2011. Moreover, it provides an evaluation of his legacy for further development of the field.

The first chapter presents a short introduction summarizing the focus and nature of the thesis and explaining the reasons behind the choice of the topic. The second chapter provides an overview of Newmark's life as well as a summary of his published works and teaching at British universities. The chapter makes reference not only to his academic, but also to non-academic activities, such as his engagement with Amnesty International.

The third chapter gives an overview of the situation in the field of translation theory and linguistics in the 1970s and 1980s taking into account possible influences on Newmark. In particular, the chapter focuses on important English-speaking translation scholars (John Catford, Eugene, Nida) and linguists (M. A. K. Halliday, Jan Firbas), with the work of whom Newmark was familiar and whose work he used as a basis for his writing or developed for the purposes of translation. Having analysed the relevant context of the time, it is concluded that Newmark may not be subsumed under any schools of the time.

Being the most extensive one, the fourth chapter opens with general characteristics of Newmark's theory of translating and of translation; its individual subchapters go on to describe in detail the main areas of his work, such as the dichotomy of semantic and communicative translation, the correlative theory, text functions, ethics and translation, model of the process of translation or translation criticism. However, it does not leave aside partial aspects such as teaching translation, translation and language teaching or translation into L2. In the chapter, Newmark's ideas are grouped thematically and the gradual chronological development of Newmark's ideas is considered.

The fifth chapter focuses on the reception of Newmark's work including both affirmative and polemic responses. The latter are dealt with in more detail as the thesis aims at introducing potential drawbacks of Newmark's theory and highlighting how controversial the reception of his work was. A specific part of the chapter deals with a synthesis of reviews on Newmark's monographs.

In general, the thesis highlights the importance of not only Newmark's monographs for the development of Translation Studies especially in the 1980s, when they filled a certain niche in the area of translation textbooks. Therefore, they became, and in some countries still are, highly popular. Apart from the use of Newmark's work in translation teaching, the thesis highlights other aspects of much deeper importance, such as ethics in translation; with Newmark being one of the first scholars to deal with these issues in relation to translation, but receiving little response. Another case in point is the revision stage within a model of the process of translation which he was also one of the first to emphasize. However, the thesis also tries to present those of Newmark's ideas which did not meet with a uniform reception, and explain the author's way of arguing and defending them. The most important example of such an idea is the defence of literal translation.

The thesis presents the whole range of Newmark's thinking on translation, his emphasis on its usability in translation practice and its potential, especially for translation teaching.

9 Bibliografie

9.1 Primární zdroje

Newmark, Peter. 1980. „What Translation Theory is About.“ *Quinquereme*. 3 (1): 1-21.

Newmark, Peter. 1981. *Approaches to translation*. New York: Pergamon Press.

Newmark, Peter. 1982a. „Translation and the Vocative Function of Languages.“ *The Incorporated Linguist* 21 (1): 29-36.

Newmark, Peter. 1982b. „The Translation of Authoritative Statements: a Discussion.“ *Meta* 27 (4): 375-391.

Newmark, Peter. 1983. „Translation and the Informative Function of Language.“ *Lebende Sprachen* 28 (4): 160-165.

Newmark, Peter. 1986. „Translation Studies: Eight Tentative Directions for Research and a few Dead Ducks.“ In *Translation Studies in Scandinavia*, Lars Wollin & Hans Lindquist, 37-50. Lund: Wallin & Dalholm Boktrycker.

Newmark, Peter. 1988. *A textbook of translation*. New York: Prentice-Hall International.

Newmark, Peter. 1989a. „Paragraphs on Translation.“ *The Linguist* 28 (3): 86-88.

Newmark, Peter. 1989b. „Paragraphs on Translation.“ *The Linguist* 28 (4): 122-124.

Newmark, Peter. 1990a. „Paragraphs on Translation 5.“ *The Linguist* 29 (1): 7-10.

Newmark, Peter. 1990b. „Paragraphs on Translation 6.“ *The Linguist* 29 (2): 48-51.

Newmark, Peter. 1990c. „Paragraphs on Translation 8.“ *The Linguist* 29 (4): 118-121.

Newmark, Peter. 1990d. „Paragraphs on Translation 9.“ *The Linguist* 29 (5): 152-155.

- Newmark, Peter. 1990e. „Paragraphs on Translation 10.“ *The Linguist* 29 (6): 202-205.
- Newmark, Peter. 1991a. *About translation*. Philadelphia: Multilingual Matters.
- Newmark, Peter. 1991b. „Paragraphs on Translation 11.“ *The Linguist* 30 (1): 28-32.
- Newmark, Peter. 1991c. „Paragraphs on Translation 12.“ *The Linguist* 30 (2): 60-64.
- Newmark, Peter. 1991d. „Paragraphs on Translation 13.“ *The Linguist* 30 (3): 74-78.
- Newmark, Peter. 1991e. „Paragraphs on Translation 14.“ *The Linguist* 30 (4): 108-112.
- Newmark, Peter. 1991f. „Paragraphs on Translation 15.“ *The Linguist* 30 (5): 148-153.
- Newmark, Peter. 1992a. „Paragraphs on Translation 17.“ *The Linguist* 31 (1): 20-24.
- Newmark, Peter. 1992b. „Paragraphs on Translation 18.“ *The Linguist* 31 (2): 56-60.
- Newmark, Peter. 1992c. „Paragraphs on Translation 19.“ *The Linguist* 31 (3): 80-83.
- Newmark, Peter. 1992d. „Paragraphs on Translation 21.“ *The Linguist* 31 (5): 140-143.
- Newmark, Peter. 1992e. „Paragraphs on Translation 22.“ *The Linguist* 31 (6): 174-177.
- Newmark, Peter. 1993a. „Paragraphs on Translation 23.“ *The Linguist* 32 (1): 28-32.
- Newmark, Peter. 1993b. „Paragraphs on Translation 24.“ *The Linguist* 32 (2): 48-50.

- Newmark, Peter. 1993c. „Paragraphs on Translation 26.“ *The Linguist* 32 (4): 130-133.
- Newmark, Peter. 1993d. „Paragraphs on Translation 28.“ *The Linguist* 32 (6): 190-192.
- Newmark, Peter. 1994a. „Sexist Language in Translation.“ *Lebende Sprachen* 39 (3): 114.
- Newmark, Peter. 1994b. „Paragraphs on Translation 34.“ *The Linguist* 33 (6): 214-218.
- Newmark, Peter. 1995a. „A Correlative Approach to Translation.“ In *V Encuentros complutenses en torno a la traducción*, Rafael Martín-Gaitero, Rafael, 33-42. Madrid: Universidad Complutense.
- Newmark, Peter. 1995b. „Truth and Culture in Translation.“ *Lebende Sprachen* 40 (2): 49-51.
- Newmark, Peter. 1995c. „Notes on Sergio Viaggio.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione = International Journal of Translation* 1: 11-13.
- Newmark, Peter & Joyce Greer. 1995d. „Entrevista a Peter Newmark.“ *Hieronymus Complutensis* 1: 113-116.
- Newmark, Peter. 1995e. „Paragraphs on Translation 35.“ *The Linguist* 34 (1): 40-43.
- Newmark, Peter. 1995f. „Paragraphs on Translation 38.“ *The Linguist* 34 (4): 142-145.
- Newmark, Peter. 1996a. „Paragraphs on Translation 42.“ *The Linguist* 35 (2): 60-63.
- Newmark, Peter. 1996b. „Paragraphs on Translation 44.“ *The Linguist* 35 (4): 122-125.
- Newmark, Peter. 1996c. „Paragraphs on Translation 46.“ *The Linguist* 35 (6): 184-186.

- Newmark, Peter. 1997a. „The Customer as King: A Response to Hans G. Hömig“ *Current Issues in Language and Society* 4 (1): 75-77.
- Newmark, Peter. 1997b. „Paragraphs on Translation 48.“ *The Linguist* 36 (2): 55-57.
- Newmark, Peter. 1997c. „Paragraphs on Translation 51.“ *The Linguist* 36 (5): 153-155.
- Newmark, Peter. 1998a. *More paragraphs on translation*. Philadelphia: Multilingual Matters.
- Newmark, Peter. 1998b. „Translation Theory in the Year 2000 and its Role in the Translation Schools.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione = International Journal of Translation*, 3: 1-10.
- Newmark, Peter. 1998c. „Paragraphs on Translation 53.“ *The Linguist* 37 (1): 29-31.
- Newmark, Peter. 1998d. „Paragraphs on Translation 54.“ *The Linguist* 37 (2): 60-62.
- Newmark, Peter. 1998e. „Paragraphs on Translation 56.“ *The Linguist* 37 (4): 125-127.
- Newmark, Peter. 1998f. „Paragraphs on Translation 57.“ *The Linguist* 37 (5): 157-159.
- Newmark, Peter. 1998g. „Paragraphs on Translation 58.“ *The Linguist* 37 (6): 190-191.
- Newmark, Peter. 1999a. „Translation Now.“ *The Linguist* 38 (3): 94-96.
- Newmark, Peter. 1999b. „Translation Now.“ *The Linguist* 38 (4): 126-128.
- Newmark, Peter. 2000a. „Translation Now No. 7.“ *The Linguist* 39 (4): 126-128.
- Newmark, Peter. 2000b. „Translation Now No. 8.“ *The Linguist* 39 (5): 158-160.
- Newmark, Peter. 2001a. „Translation and Culture (dedicated now to the dear memory of a fine translation teacher and translation critic Gunilla Anderson).“ In

Translation and Meaning 5.' Proceedings of the a conference held in Maastricht in April 2000, Marcel Thelen & Barbara Lewandowska-Tomaszczyk, 171-182. Maastricht: Hogeschool Zuyd.

Newmark, Peter. 2001b. „Translation Now No. 10.“ *The Linguist* 40 (1): 30-32.

Newmark, Peter. 2001c. „Translation Now No. 15.“ *The Linguist* 40 (6): 190-192.

Newmark, Peter. 2002a. „Translation Now No. 16.“ *The Linguist* 41 (1): 30-32.

Newmark, Peter. 2002b. „Translation Now No. 18.“ *The Linguist* 41 (3): 94-96.

Newmark, Peter. 2003a. „Functional sentence perspective and translation.“ In *Language and Function, To the Memory of Jan Firbas*, Josef Hladký, 237–245. Amsterdam: John Benjamins.

Newmark, Peter. 2003b. „No Global Communication without Translation“ In *Translation Today. Trends and Perspectives*, Gunilla Anderman & Margaret Rogers, 55-68, Clevedon: Multilingual Matters.

Newmark, Peter. 2003c. „Translation Now No. 22.“ *The Linguist* 42 (1): 30-32

Newmark, Peter. 2003d. „Translation Now No. 25.“ *The Linguist* 42 (4): 125-127.

Newmark, Peter. 2004a. „Translation Now No. 29.“ *The Linguist* 43 (2): 63-65.

Newmark, Peter. 2004b. „Translation Now No. 30.“ *The Linguist* 43 (3): 95-97.

Newmark, Peter. 2005a. „Remembering Jan Firbas.“ *Brno Studies in English* 54 (11): 13-18.

Newmark, Peter. 2005b. „Translation Now No. 32.“ *The Linguist* 44 (2): 57-59.

Newmark, Peter. 2005c. „Translation Now No. 34.“ *The Linguist* 44 (4): 125-127.

Newmark, Peter. 2006a. „Translation Now No. 37.“ *The Linguist* 45 (1): 30-31.

Newmark, Peter. 2006b. „Translation Now No. 39.“ *The Linguist* 45 (3): 93-95.

Newmark, Peter. 2006c. „Translation Now No. 40.“ *The Linguist* 45 (4): 126-128.

Newmark, Peter. 2007. „Translation Now No. 44.“ *The Linguist* 46 (2): 30-32.

Newmark, Peter. 2008. „Translation Now No. 50.“ *The Linguist* 47 (2): 30-32.

Newmark, Peter. 2009a. „The linguistic and communicative stages in translation theory.“ In *The Routledge Companion to Translation Studies*, Jeremy Munday, 20-35. London: Routledge.

Newmark, Peter. 2009b. „The place of the readership in ethical translation.“ In *Translators and Their Readers. In Homage to Eugene A. Nida*, Rodica Dimitriu, & Miriam Shlesinger, 335-345. Brussels: Editions du Hazard.

Newmark, Peter. 2009c. „Translation Now No. 57.“ *The Linguist* 48 (3): 32-33.

Newmark, Peter. 2009d. „Translation Now No. 58.“ *The Linguist* 48 (4): 29-31.

9.2 Sekundární zdroje

9.2.1 Odborná literatura

Anderman, Gunilla & Margaret Rogers. 1999. *Word, text, translation: liber amicorum for Peter Newmark*. Buffalo: Multilingual Matters.

Baker, Mona. 1992. *In other words: a coursebook on translation*. New York: Routledge.

Baker, Mona & Gabriela Saldanha. 2009. *Routledge encyclopedia of translation studies*. New York: Routledge.

Beekman, John & John Calow. 1974. *Translating the Word of God*. New York: Zondervan

Benjamin, Walter. 1923. „The Task of Translator.“ In *The Translation Studies Reader*, 15-25. Lawrence Venuti. London: Routledge. 2000.

Bühler, Karl. 2011. *Theory of language: the representational function of language*. Philadelphia: John Benjamins. Překlad Donald Fraser Goodwin & Achim Eschbach.

Byrne, Jody. 2006. *Technical translation usability strategies for translating technical documentation*. Dordrecht: Springer.

- Catford, John. 1965. *A Linguistic Theory of Translation: an essay in applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Černý, Jiří. 1996. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia.
- Černý, Jiří. 2005. *Malé dějiny lingvistiky*. Praha: Portál.
- Dodds, John. 1994. *Aspects of Literary Translation and Translation Criticism*. Udine: Campanotto.
- Dodds, John. 2012. „Their Truths Live On Remembering Eugene Nida (1914-2011) and Peter Newmark (1916-2011).“ *Rivista Internazionale di Tecnica della Traduzione* 14: 175-18.
- Dollerup Coy. *Basics of Translation Studies*. Iași: Institutul European.
- Dragovic-Douet, Mila. 2007. „The Practice of Translation and Interpreting during the Conflicts in the Former Yugoslavia.“ In: *Translating and interpreting conflict*, Miriam Salama-Carr, 29-40. New York: Rodopi.
- Dušková, Libuše. 2012. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.
- Fawcett, Peter. 2003. *Translation and language: linguistic theories explained*. Northampton, MA: St. Jerome Publishing.
- Fillmore, Charles. 1968. „The Case for Case.“ In *Universals in Linguistic Theory*, Emmon Bach & Robert Harms, 1-89. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Fillmore, Charles. 1977. „The Case for Case Reopened.“ In *Syntax and Semantics Volume 8: Grammatical Relations*, Peter Cole & Jerrold M. Sadock, 59-81. New York: Academic Press.
- Gürçağlar, Şehnaz Tahir. 2009. „Reviewing and criticism“ (heslo). In *Routledge encyclopedia of translation studies*, Mona Baker & Gabriela Saldanha, 236-241. New York: Routledge.

- Halliday, M. A. K. 1961. „Categories of the Theory of Grammar.“ In *Word* 17 (3): 241-292.
- Halliday, M. A. K. 1974. „Discussion.“ In *Discussing Language*, Herman Parret, 81-120. The Hague: Mouton.
- Halliday, M. A. K. & Ruqaiya Hasan. 1975. *Cohesion in English*. London: Longmans.
- Halliday, M. A. K. 1992. „Language Theory and Translation Practice.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione* 0: 15-25.
- Halliday, M. A. K. 2006. „Functional Systemic Linguistics.“ In *The encyclopedia of language*, Keith Brown & Anne ANDERSON. Boston: Elsevier.
- Hendrich, Josef. 1988. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN.
- Hermans, Theo. 1991. „Translational Norms and Correct Translations.“ In *Translation Studies: The State of the Art*, Kitty van Leuven-Zwart & Ton Naaijken, 155-170. Amsterdam: John Benjamins.
- Hermans, Theo. 1999. *Translation in Systems. Descriptive and Systemic Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Hoffmanová, Jana. 1997. *Stylistika a ...*. Praha: Trizonia.
- Chesterman, Andrew. 1993. „From “Is” to “Ought”: Laws, Norms and Strategies in Translation Studies.“ *Target* 5 (1): 1-20.
- Chesterman, Andrew. 1997. „Ethics of Translation.“ In *Translation as Intercultural Communication*, Mary Snell-Hornby, Zuzana Jettmarová & Klaus Kaindl, 147-157. Amsterdam: John Benjamins.
- Chesterman, Andrew. 1999. „The empirical status of prescriptivism.“ *Folia Translatologica* 6: 9-19.
- Choděra, Radomír. 2013. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Praha: Academia.

- Hass, Wolf. 1968. „The Theory of Translation.“ In *The Theory of Meaning*, George Henry Radcliff Parkinson, 86-108. London: Oxford University Press.
- Hervey, Sándor & Ian HIGGINS. 1992. *Thinking translation: a course in translation method, French-English*. New York: Routledge.
- Holmes, James S. 1978. „Describing Literary Translation.“ In *Literature and Translation New Perspectives in Literary Studies*, James S. Holmes, José Lambert & Raymond van der Broeck, 69-82. Leuven: Acco.
- House, Juliane. 1977. *A model for translation quality assessment*. Tübingen: TBL-Verlag Narr.
- Ivir, Vladimir. 2004. „Descriptive and prescriptive approaches in the linguistic study of translation.“ In *Übersetzung. Translation. Traduction. Ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung An International Encyclopedia of Translation Studies. Encyclopédie Internationale de la recherche sur la traduction. Volume I*, Harald Kittel; Armin Paul Frank; Norbert Greiner; Theo Hermans; Werner Koller & José Lambert, 276-284. Berlin: Walter de Gruyter.
- Jakobson, Roman. 1960. „Linguistics and Poetics.“ In *Style in Language*, Thomas A. Sebeok, 350-377. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Jettmarová, Zuzana. 2001. „Review of “Word, Text, Translation: Liber Amicorum for Peter Newmark” by Gunilla Anderman and Margaret Rogers.“ *Target* 13 (1): 192-197.
- Katan, David. 2014. *Translating Cultures*. New York: Routledge.
- Klabal, Ondřej. 2010. *Translating cultural-specific information in simultaneous interpreting*. Olomouc: Filozofická fakulta UP (bakalářská práce).
- Leppihalme, Ritva. 1997. *Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Levý, Jiří. 2012. *Umění překladu*. Praha: Apostrof.

- Lotko, Edvard. 2000. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Lu, Wei & Hong FANG. 2012. „Reconsidering Peter Newmark’s Theory on Literal Translation.“ *Theory and Practice in Language Studies* 2 (4): 741-746.
- Mason, Ian. 2009. „Directionality“ (heslo). In *Routledge encyclopedia of translation studies*, Mona Baker & Gabriela Saldanha, 84-88. New York: Routledge.
- Meloun, Milan & Jiří Militký. 2012. *Interaktivní statistická analýza dat*. Praha: Karolinum.
- Molina, Lucía & Amparo Hurtado Albir. 2002. „Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach.“ *Meta* 47 (4): 498-512.
- Mott, Brian. 2011. *Semantics and Translation for Spanish Learners of English*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Munday, Jeremy. 2008. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge.
- Munday, Jeremy. 2011. „50 years in Print.“ *The Linguist* 51 (5): 20.
- Neubert, Albrecht. 1968. *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Leipzig: Verlag Enzyklopädie.
- Neubert, Albrecht. 2000. *Translation as text*. Kent, Ohio: Kent State University Press.
- Neubert, Albrecht. 2003. „Some of Peter Newmark’s Translation Categories Revisited.“ In: *Translation today: trends and perspectives*, Gunilla Anderman & Margaret Rogers, 68-75. Buffalo, N.Y.: Multilingual Matters.
- Nida, Eugene. 1964. *Towards a Science of Translating*. Leiden: E.J. Brill.
- Nida, Eugene & Charles Taber. 1969 *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Brill Academic Publishing.

Nord, Christiane. 1991. „Scopos, Loyalty, and Translational Conventions.“ *Target* 3 (1): 91-109.

Oliynyk, Tetyana. 2014. Metaphor Translation Methods. *International Journal of Applied Science and Technology* 4 (1): 123-126.

Palumbo, Giuseppe. 2009. *Key terms in translation studies*. New York: Continuum.

Pedersen, Jan. 2011. *Subtitling Norms for Television. An exploration focusing on extralinguistic cultural references*. Amsterdam: John Benjamins.

Pedrola, Monica. 1999. „Interview with Peter Newmark.“ In *Word, text, translation: liber amicorum for Peter Newmark*, Gunilla Anderman & Margaret Rogers, 17-24. Buffalo: Multilingual Matters.

Pokorn, Nike K. 2005. *Challenging the traditional axioms: translation into a non-mother tongue*. Philadelphia: John Benjamins.

Pym, Anthony. 1992. „La enseñanza de la traducción y la teoría autoritaria de Peter Newmark.“ *El Guiniguada* 2: 305-318.

Pym, Anthony. 2009. *Exploring Translation Theories*. London: Routledge.

Pym, Anthony. 2012. *On translator ethics: principles for mediation between cultures*. Amsterdam: John Benjamins. Překlad Heike Walker.

Reiss, Katharina & Hans J. Vermeer. 2013. *Towards a General Theory of Translational Action Skopos Theory Explained*. Manchester, UK: Routledge. Překlad Christiane Nord.

Rogers, Margaret. 2012. „Corpus Linguistics and Lexicography: context, selection and interpretation.“ *Journal of Specialized Translation* 17: 244-249.

Schäffner, Christina. 2012. „Finding space under the umbrella: the Euro crisis, metaphors, and translation for translators.“ *Journal of Specialized Translation* 17: 250-270.

Séguinot, Candace. 2000. „Management issues in the translation process.“ In *Tapping and Mapping the Processes of Translation and Interpreting. Outlooks on*

empirical research, Sonja Tirkkonen-Condit & Riitta Jääskeläinen, 143-148. Amsterdam: John Benjamins.

Shuttleworth, Mark & Moira Cowie. 1997. *Dictionary of translation studies*. Manchester, UK: St. Jerome Publishing.

Snell-Hornby, Mary. 1988. *Translation studies: an integrated approach*. Amsterdam: John Benjamins.

Snell-Hornby, Mary. 2006. *The turns of translation studies: new paradigms or shifting viewpoints?*. Philadelphia, PA: John Benjamins.

Stolze, Radegundis. 2011. *The Translator's Approach – Introduction to Translational Hermeneutics*. Berlin: Frank & Timme.

Svoboda, Tomáš. 2011. *Průzkum překladatelského trhu*. Praha: Ústav translatologie.

Toury, Gideon. 1991. „What are Descriptive Studies into Translation Likely to Yield apart from Isolated Descriptions?“ In *Translation Studies: The State of the Art*, Kitty van Leuven-Zwart & Ton Naaijken, 155-170. Amsterdam: John Benjamins.

Toury, Gideon. 1995. *Descriptive translation studies and beyond*. Philadelphia: John Benjamins

Venuti, Lawrence. 2000. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge.

Venuti, Lawrence. 2008. *The Translator's Invisibility*. London: Routledge.

Venuti, Lawrence. 2010. *Translation; a Textbook A Textbook*. London: Routledge.

Viaggio, Sergio. 1991. „Semantic and Communicative Translation: Two Approaches, One Method.“ In *Translation: Theory and Practice, Tension and Interdependence*, Mildred L. Larson, 172-187. Amsterdam: John Benjamins.

Viaggio, Sergio. 1992. „Contesting Peter Newmark.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione* 0: 27-58

Viaggio, Sergio. 1995. „The Reply to the Reply.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione = International Journal of Translation*, 1: 15-18.

Viaggio, Sergio. 2000. „Peter Newmark rides again.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione = International Journal of Translation* 5: 75-79.

Viaggio, Sergio. 2012. „In memoriam Peter Newmark.“ *Rivista Internazionale di Tecnica della Traduzione* 14: 18.

Vinay Jean & Jean Darbelnet. 1995. *Comparative stylistics of French and English: a methodology for translation*. Philadelphia: John Benjamins. Překlad Juan C. Sager & M. J. Hamel.

Wadensjö, Cecilia. 2011. „Interpreting in theory and practice: Reflections about an alleged gap.“ In *Methods and strategies of process research. Integrative approaches in Translation Studies*, Cecilia Alvstad; Adelina Hild & Elisabet Tiselius, 13-21. Amsterdam: John Benjamins.

Zehnalová, Jitka. 2013. „Traditions and Trends in Translation Quality Assessment.“ In *Tradition and Trends in Trans-Language Communication*, Michal Kubánek, Ondřej Molnár & Jitka Zehnalová, 41-58. Olomouc: Univerzita Palackého.

9.2.2 Recenze

Sager, Juan. 1982. „Peter Newmark. Approaches to Translation.“ *Multilingua* 1 (1): 59.

Callow, John & Kathleen Callow. 1982. „Peter Newmark. Approaches to Translation.“ *The Bible Translator* 33 (3): 335-338.

Tinsley, Royal. 1983. „Peter Newmark. Approaches to Translation.“ *The Modern Language Journal* 67: 210-211.

Mojola, Aloo. 1989. „Peter Newmark. A Textbook of Translation.“ *The Bible Translator* 40 (3): 341-342.

Prévos, André. 1992. „Peter Newmark. About Translation.“ *The Modern Language Journal* 76: 272.

Schäffner, Christina. 1993. „Peter Newmark. About Translation.“ *Target* 5 (2): 246-250.

Kraus, Maureen 1994. „Peter Newmark. Paragraphs on Translation.“ *The Modern Language Journal* 78: 269-270.

9.2.3 Internetové zdroje

Peter Newmark Obituary, nekrolog Petera Newmarka v deníku The Guardian ze dne 28. září 2011 – Tony Bell. Dostupné na adrese <http://www.guardian.co.uk/education/2011/sep/28/peter-newmark-obituary> [cit. 28. 11. 2013].

Reseña de A Textbook of Translation. 2007. recenze Newmarkovy monografie z pera profesionálního překladatele na jeho blohu Algo más que traducir – Pablo Muñoz Sánchez. Dostupné na adrese <http://algotrasladar.com/libro-a-textbook-of-translation/> [cit. 15. 6. 2014].

BITRA: A Textbook of Translation, záznam k A Textbook of Translation v translatologické databázi BITRA. Dostupné na adrese https://aplicacionesua.cpd.ua.es/tra_int/usu/buscarresultados.asp [cit. 28. 6. 2014].

9.2.4 Písenná sdělení

Margaret Rogers [email], Professor of Translation and Terminology Studies, adresa m.rogers@surrey.ac.uk [cit. 14. 6. 2014].

Adam Ladbury [email], Company Administrator of the Chartered Institute of Linguists, adresa Adam.Ladbury@ciol.org.uk [cit. 11. 8. 2014].

10 Příloha

Souborná bibliografie teoretického díla Petera Newmarka

10.1 Monografie a sbírky článků

Newmark, Peter. 1981. *Approaches to translation*. New York: Pergamon Press.

Newmark, Peter. 1985. *The Application of Case Grammar to Translation*. Trier: Laut.

Newmark, Peter. 1988. *A textbook of translation*. New York: Prentice-Hall International.

Newmark, Peter. 1991. *About translation*. Philadelphia: Multilingual Matters.

Newmark, Peter. 1993. *Paragraphs on translation*. Philadelphia: Multilingual Matters.

Newmark, Peter. 1998. *More paragraphs on translation*. Philadelphia: Multilingual Matters.

10.2 Statě, články, kapitoly

Newmark, Peter. 1957. „Standards of Translation.“ *Journals of Education*. 89(1055): 248-250.

Newmark, Peter. 1969. „Some Notes on Translation and Translators.“ *The Incorporated Linguist* 8 (4): 79-85.

Newmark, Peter. 1971. „Teaching Italian translation including some thought on translation.“ *The Incorporated Linguist* 10 (2): 47-51.

Newmark, Peter. 1973. „Twenty-Three Restricted Rules of Translation.“ *The Incorporated Linguist* 12 (1): 12-19.

Newmark, Peter. 1973. „An Approach to Translation.“ *Babel* 19 (1): 3-19.

- Newmark, Peter. 1974. „Further Propositions on Translation. Part I.“ *The Incorporated Linguist* 13 (2): 34-42.
- Newmark, Peter. 1974. „Further Propositions on Translation. Part II.“ *The Incorporated Linguist* 13 (3): 62-72.
- Newmark, Peter. 1975. „European languages: some perspectives.“ *Curriculum Development* 10: 8-33.
- Newmark, Peter. 1976. „A Tentative Preface to Translation: Methods, Principles, Procedures.“ *Audio-Visual Journal* 14 (3): 34-42.
- Newmark, Peter. 1976. „The Theory and the Craft of Translation.“ *Language Teaching and Linguistic Abstracts* 19 (1): 5-16.
- Newmark, Peter. 1976. „A layman's approach to medical translation: Part 1.“ *The Incorporated Linguist* 15 (2): 41-47.
- Newmark, Peter. 1976. „A layman's approach to medical translation: Part 2.“ *The Incorporated Linguist* 15 (3): 63-68.
- Newmark, Peter. 1977. „Communicative and Semantic Translation.“ *Babel* 23 (4): 163–180.
- Newmark, Peter. 1997. „The Translation of Proper Names and Institutional and Cultural Terms.“ *The Incorporated Linguist* 16 (3): 59-63.
- Newmark, Peter. 1978. „Some Problems of Translation Theory and Methodology I.“ *Fremdsprachen* 22 (4): 256-261.
- Newmark, Peter. 1979. „Some Problems of Translation Theory and Methodology II.“ *Fremdsprachen* 23 (1): 33-38.
- Newmark, Peter. 1979. „Some Problems of Translation Theory and Methodology III.“ *Fremdsprachen* 23 (2): 98-102.
- Newmark, Peter. 1979. „A Layman's View of Medical Translation.“ *British Medical Journal* 2 (6202): 1405-1406.

Newmark, Peter. 1979. „The Status of foreign languages in some European countries.“ *The Incorporated Linguist* 18 (4): 107-112.

Newmark, Peter. 1980. „What Translation Theory is About.“ *Quinquereme* 3 (1): 1-21.

Newmark, Peter. 1980. „The Translation of Metaphor.“ *Babel* 26 (2): 93-100.

Newmark, Peter. 1980. „Teaching Specialized Translation.“ In *Angewandte Übersetzungswissenschaft*, Sven-Olaf Poulsen & Wolfram Wills, 127-148. Aarhus: University Press.

Newmark, Peter. 1982. „A Further Note on Communicative and Semantic Translation.“ *Babel* 28 (1): 18-20.

Newmark, Peter. 1982. „The Translation of Authoritative Statements: a Discussion.“ *Meta*. 27 (4): 375-391.

Newmark, Peter. 1982. „The Translation of Authoritative Statements: a Discussion.“ In *The Language of the Law and Translation*, Claude G  mar, 283-303. Quebec: Liguattech.

Newmark, Peter. 1982. „Criteria for Evaluating the Translation of Informative Texts.“ *Fremdsprachen* 26 (3): 161-166.

Newmark, Peter. 1982. „Translation and the Vocative Function of Languages.“ *The Incorporated Linguist*. 21 (1): 29-36.

Newmark, Peter. 1982. „Componential Analysis and Translation Theory.“ In *Documents de Traductologie* 3, 71-77. Ottawa: Editions de l'Universit   de Ottawa.

Newmark, Peter. 1983. „The Application of Discourse Analysis to Translation.“ *Revue de Phonetique Appliqu  e*. 66 (7-8): 115-130.

Newmark, Peter. 1983. „Jean Delisle's theory of translation.“ *Incorporated Linguist*, 22 (3): 136-138.

Newmark, Peter. 1983. „Translation and the Informative Function of Language.“ *Lebende Sprachen* 28 (4): 160-165.

- Newmark, Peter. 1984. „The Application of Case Grammar to Translation – I“. *Fremdsprachen* 28 (1): 19-23.
- Newmark, Peter. 1984. „The Application of Case Grammar to Translation – II“. *Fremdsprachen* 28 (2): 84-89.
- Newmark, Peter. 1984. „Tracking and Translating "Unfindable" Words and Phrases: A First Essay.“ *Multilingua* 3(2): 97-100.
- Newmark, Peter. 1984. „General aspects of Italian-English translation“. In *La traduzione nell'insegnamento delle lingue straniere*, Sergio Cigada, 381-404. Brescia: La Scuola.
- Newmark, Peter. 1984. „Literal Translation.“ *Parallèles* 7: 11-19.
- Newmark, Peter. 1985. „The Translation of Metaphor.“ In: *The Ubiquity of Metaphor*, René Dirven & Wolf Paprotté, 295-326. Amsterdam: John Benjamins.
- Newmark, Peter. 1986. „Translation Studies: Eight Tentative Directions for Research and a few Dead Ducks.“ In *Translation Studies in Scandinavia*, Lars Wollin & Hans Lindquist, 37-50. Lund: Wallin & Dalholm Boktrycker.
- Newmark, Peter. 1986. „La enseñanza de la traducción especializada“. *Cuadernos de traducción e interpretación* 7: 81-96.
- Newmark, Peter. 1986. „Translation for Language Teaching and Professional Purposes (with particular reference to German).“ In *German in the United Kingdom*, 129-131. London: CILT Papers.
- Newmark, Peter. 1986. „Translation of Political Language.“ In *Discussioni Linguistiche e Distanze Culturali*, John M. Dodds, 43-65. Trieste: Campeonato.
- Newmark, Peter. 1987. „The Application of Case Grammar to Translation“ In *Concepts of Case*, René Dirven & Günter Radden, 162-176. Tübingen: Narr.
- Newmark, Peter. 1987. „How You Translate.“ In *Translation in the Modern Language Degree*. Hugh Kate & Ian Mason, 1-10. London: CILT.

- Newmark, Peter. 1987. „The use of systemic linguistics in translation analysis and criticism”. In *Language Topics Essays in Honour of Michael Halliday*, Ross Steele & Terry Threadgold, 293-304. Amsterdam: John Benjamins.
- Newmark, Peter. 1988. „Pragmatic Translation and Literalism.“ *TTR: traduction, terminologie, rédaction*. 1 (2): 133-145.
- Newmark, Peter. 1988. „Translation and Interpretation: Retrospect and Prospect.“ In *Applied Linguistic in Society*, Pamela Grunwell, 30-35. London: CILT.
- Newmark, Peter. 1988. „The Use and Abuse of a Text-Bound Approach to Translations.“ In: *Translation. Our Future*, Paul Nekeman, 66-71. Maastricht: Euroterm.
- Newmark, Peter. 1988. „Translation Today: The Wider Aspects of Translation.“ In *Translation Studies: State of the Art*, Vol. I, Gunilla Anderman & Margaret Rogers, 1-21. University of Surrey.
- Newmark, Peter. 1988. „Translation and Mis-Translation: The Review, the Revision and the Appraisal of a Translation.“ In *Textlinguistik and Fachsprache*, Reiner Arntz. Hildesheim: Georg Olms Verlag.
- Newmark, Peter. 1988. „Teaching Translation.“ In *Teaching Translation*, Gunnar Magnusson & Staffan Wahlen. Stockholm: Stockholm University.
- Newmark, Peter. 1989. „Pragmatic Translation and Literalism.“ In *Pragmatic Translation*, Judy Woodsworth. Windsor: Canadian Association of Translation Studies.
- Newmark, Peter. 1989. „Modern Translation Theory.“ *Lebende Sprachen* 34 (1): 6-9.
- Newmark, Peter. 1989. „Translation: An Introductory Survey.“ In *The Translator's Handbook (2nd edn)*, Catriona Picken, 1-26. London: ASLIB.
- Newmark, Peter. 1990. „First a Teacher.“ *Revista Canaria de Estudios Ingleses* 21: 160-163.

Newmark, Peter. 1990. „The Virtues of Interference and the Vices of Translationese.“ In Festschrift für Albrecht Neubert. KMU, Leipzig.⁹⁷

Newmark, Peter. 1990. „Teaching about Translation“. In *Übersetzungswissenschaft Ergebnisse und Perspektiven (Festschrift für W. Wills)*, Reiner Arntz & Gisela Thome. Tübingen: Narr.

Newmark, Peter. 1990. „The Universal and the Cultural in Translation.“ *The Linguist* 29 (2): 48-51.

Newmark, Peter. 1991. „The Curse of Dogma in Translation Studies.“ *Lebende Sprachen* 36 (3): 105-108.

Newmark, Peter. 1991. „Some Tentative Ideas about Translation.“ *Terminologie et Traduction* 3: 55-58.

Newmark Peter & Peter Wareham. 1991. „The Translator’s Code.“ *The Linguist* 30 (3): 86-88.

Newmark, Peter. 1992. „Les responsabilités du traducteur aujourd'hui.“ In *Les gens du passage*, Christine Pagnouille, 113-119. Liège: Université de Liège.

Newmark, Peter. 1992. „The Use of Linguistics in Translation.“ In *Wissenschaftliche Grundlagen der Sprachmittlung*, Heidemarie Salevsky, 149-156. Frankfurt: Peter Lang.

Newmark, Peter. 1993. „Translation as a Weapon.“ In *Umberto Eco - Claudio Magris: autori e traduttori a confronto*, John M. Dodds & Ljiljana Avirovic, 215-226. Udine: Campeonato.

Newmark, Peter. 1994. „The Ethics of Translation.“ In *Conference 7: Quality-Assurance, Management and Control*, Catriona Picken, 70-71. London: Aslib.

Newmark, Peter. 1994. „Teaching Translators.“ In *New Perspectives on Teaching Translators and Interpreters in South Africa*, Alet Kruger, 41-51. Muckleneuk: University of South Africa.

⁹⁷ Tento článek vyšel v monografii *About Translation* (1991), v níž je uveden pouze tento bibliografický odkaz, k němuž se nám nepodařilo dohledat bližší údaje.

- Newmark, Peter. 1994. „Sexist Language in Translation.“ *Lebende Sprachen* 39 (3): 114.
- Newmark, Peter. 1995. „A Correlative Approach to Translation.“ In *V Encuentros complutenses en torno a la traducción*, Rafael Martín-Gaitero, Rafael, 33-42. Madrid: Universidad Complutense.
- Newmark, Peter. 1995. „Métodos de ensino da traducción.“ In *Actas do Primeiro simposio galego de traducción*, Noia Campos & María Camiño, 43-50. Santiago de Compostela: Asociación de Tradutores Gallegos.
- Newmark, Peter. 1995. „The Irresistible Spread of Translation in the World“ *Quaderni di Libri e Riviste d'Italia* 37: 47-52.
- Newmark, Peter. 1995. „Truth and Culture in Translation.“ *Lebende Sprachen* 40 (2): 49-51.
- Newmark, Peter. 1996. „The Ethics of Translation: Diverging from the Source Language Text: In *Übersetzungswissenschaft im Umbruch. Festschrift für Wolfram Wilss zum 70 Geburtstag*, Angelika Lauer, Heidrun Gerzymish-Arbogast; Johann Haller & Erich Steiner, 37-41. Tübingen: Gunter Narr.
- Newmark, Peter. 1996. „Looking at English Words in Translation“ In *Words, Words, Words: The Translator and the Language Learner*. Gunilla Anderman & Margaret Rogers, 56-63. Clevedon: Multilingual Matters.
- Newmark, Peter. 1997. „Why Translation Theory? What Translation Theory?“ *Journal of Translation Studies* 1: 94-101.
- Newmark, Peter. 1997. „Values and Norms in Translation.“ In *La palabra vertida: investigaciones en torno a la traducción: actas de los VI Encuentros Complutenses en torno a la Traducción*, Miguel Ángel Vega, 37-44, Madrid: Universidad Complutense.
- Newmark, Peter. 1997. „The various readings of a text for translation.“ In *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*, Eberhard Fleischmann, Wladimir Kutz & Peter Axel Schmitt, 87-91. Tübingen: Gunter Narr.

- Newmark, Peter. 1997. „Translation Theory and the Theory of Translation.“ In *Modelle der Translation : Festschrift für Albrecht Neubert*, Gerd Wotjak & Peter Schmitt, 13-20. Frankfurt: Verveurt.
- Newmark, Peter. 1998. „A Translator's Approach to Literary Language.“ *Translation Quarterly* 7-8: 15-24.
- Newmark, Peter. 1998. „Translation Theory in the Year 2000 and its Role in the Translation Schools.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione = International Journal of Translation*, 3: 1-10.
- Newmark, Peter. 1998. „Some Reflections on Prose Translation: the Case of two Versions of Thomas Mann's Death in Venice.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione = International Journal of Translation* 3: 93-99.
- Newmark, Peter. 1999. „Translating the allegorical dimension of literature.“ *Lebende Sprachen* 44 (1): 24-25.
- Newmark, Peter. 2000. „The Vocabulary of Translation.“ In *Paradigmenwechsel in der Translation. Festschrift für Albrecht Neubert zum 70 Geburtstag*, Peter Axel Schmitt, 165-176. Tübingen: Stauffenburg.
- Newmark, Peter. 2001. „The Nature of Translation and its Use in Foreign Language Learning and in Literary and Non-Literary Studies.“ *Translation Quarterly* 21-22: 1-10.
- Newmark, Peter. 2001. „Translation and Culture (dedicated now to the dear memory of a fine translation teacher and translation critic Gunilla Anderson).“ In *Translation and Meaning 5.' Proceedings of the a conference held in Maastricht in April 2000*, Marcel Thelen & Barbara Lewandowska-Tomaszczyk, 171-182. Maastricht: Hogeschool Zuyd.
- Newmark, Peter. 2001. „A Translator's Approach to Literary Language.“ *Across Languages and Cultures* 2 (1): 4-14.
- Newmark, Peter. 2003. „Functional sentence perspective and translation.“ In *Language and Function, To the Memory of Jan Firbas*, Josef Hladký, 237–245. Amsterdam: John Benjamins.

- Newmark, Peter. 2003. „No Global Communication without Translation“ In *Translation Today. Trends and Perspectives*, Gunilla Anderman & Margaret Rogers, 55-68, Clevedon: Multilingual Matters.
- Newmark, Peter. 2003. „Translation in a Globalised World“ *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* 8 (2-3): 67-71.
- Newmark, Peter. 2004. „Non-literary in the Light of Literary Translation.“ *Jostrans - The Journal of Specialised Translation* 1: 8-14.
- Newmark, Peter. 2004. „Translating Pithy Metaphors.“ *Translation Quarterly* 32: 47-52.
- Newmark, Peter. 2005. „Remembering Jan Firbas.“ *Brno Studies in English* 54 (11): 13-18.
- Newmark, Peter. 2005. „The Translator as Writer.“ *Brno Studies in English* 54 (11): 95-102.
- Newmark, Peter. 2007. „A New Theory of Translation.“ *Brno Studies in English* 56 (13): 101-114.
- Newmark, Peter. 2008. „New dimensions in translation studies.“ In *Estudios de traducción, cultura, lengua y literatura: in memoriam Virgilio Moya Jiménez*, Isabel Pascua Febles, Marcos Sarmiento Pérez & Bernadette Rey-Jouvin, 45-50. Las Palmas de Gran Canarias: Universidad de Las Palmas de Gran Canaria.
- Newmark, Peter. 2009. „The place of the readership in ethical translation.“ In *Translators and Their Readers. In Homage to Eugene A. Nida*, Rodica Dimitriu, & Miriam Shlesinger, 335-345. Brussels: Editions du Hazard.
- Newmark, Peter. 2009. „The linguistic and communicative stages in translation theory.“ In *The Routledge Companion to Translation Studies*, Jeremy Munday, 20-35. London: Routledge.

10.3 Série článků *Paragraphs on Translation*

Články *Paragraphs on Translation 1-20* byly souborně vydány pod názvem *Paragraphs on Translation* (1993) a články *Paragraphs on Translation 21-50* ve sbírce *More Paragraphs on Translation* (1998).

Newmark, Peter. 1989. „Paragraphs on Translation.“ *The Linguist* 28 (3): 86-88.

Newmark, Peter. 1989. „Paragraphs on Translation.“ *The Linguist* 28 (4): 122-124.

Newmark, Peter. 1989. „Paragraphs on Translation 3: Translating Erotic Language.“ *The Linguist* 28 (5): 148-150.

Newmark, Peter. 1989. „Paragraphs on Translation 4.“ *The Linguist* 28 (6): 186-188.

Newmark, Peter. 1990. „Paragraphs on Translation 5.“ *The Linguist* 29 (1): 7-10.

Newmark, Peter. 1990. „Paragraphs on Translation 6.“ *The Linguist* 29 (2): 48-51.

Newmark, Peter. 1990. „Paragraphs on Translation 7.“ *The Linguist* 29 (3): 82-84.

Newmark, Peter. 1990. „Paragraphs on Translation 8.“ *The Linguist* 29 (4): 118-121.

Newmark, Peter. 1990. „Paragraphs on Translation 9.“ *The Linguist* 29 (5): 152-155.

Newmark, Peter. 1990. „Paragraphs on Translation 10.“ *The Linguist* 29 (6): 202-205.

Newmark, Peter. 1991. „Paragraphs on Translation 11.“ *The Linguist* 30 (1): 28-32.

Newmark, Peter. 1991. „Paragraphs on Translation 12.“ *The Linguist* 30 (2): 60-64.

Newmark, Peter. 1991. „Paragraphs on Translation 13.“ *The Linguist* 30 (3): 74-78.

Newmark, Peter. 1991. „Paragraphs on Translation 14.“ *The Linguist* 30 (4): 108-112.

Newmark, Peter. 1991. „Paragraphs on Translation 15.“ *The Linguist* 30 (5): 148-153.

Newmark, Peter. 1991. „Paragraphs on Translation 16.“ *The Linguist* 30 (6): 170-175.

Newmark, Peter. 1992. „Paragraphs on Translation 17.“ *The Linguist* 31 (1): 20-24.

Newmark, Peter. 1992. „Paragraphs on Translation 18.“ *The Linguist* 31 (2): 56-60.

Newmark, Peter. 1992. „Paragraphs on Translation 19.“ *The Linguist* 31 (3): 80-83.

Newmark, Peter. 1992. „Paragraphs on Translation 20.“ *The Linguist* 31 (4): 114-119.

Newmark, Peter. 1992. „Paragraphs on Translation 21.“ *The Linguist* 31 (5): 140-143.

Newmark, Peter. 1992. „Paragraphs on Translation 22.“ *The Linguist* 31 (6): 174-177.

Newmark, Peter. 1993. „Paragraphs on Translation 23.“ *The Linguist* 32 (1): 28-32.

Newmark, Peter. 1993. „Paragraphs on Translation 24.“ *The Linguist* 32 (2): 48-50.

Newmark, Peter. 1993. „Paragraphs on Translation 25.“ *The Linguist* 32 (3): 94-96.

Newmark, Peter. 1993. „Paragraphs on Translation 26.“ *The Linguist* 32 (4): 130-133.

Newmark, Peter. 1993. „Paragraphs on Translation 27.“ *The Linguist* 32 (5): 148-149.

Newmark, Peter. 1993. „Paragraphs on Translation 28.“ *The Linguist* 32 (6): 190-192.

Newmark, Peter. 1994. „Paragraphs on Translation 29.“ *The Linguist* 33 (1): 10-14.

Newmark, Peter. 1994. „Paragraphs on Translation 30.“ *The Linguist* 33 (2): 60-62.

Newmark, Peter. 1994. „Paragraphs on Translation 31.“ *The Linguist* 33 (3): 103-105.

Newmark, Peter. 1994. „Paragraphs on Translation 32.“ *The Linguist* 33 (4): 136-141.

Newmark, Peter. 1994. „Paragraphs on Translation 33.“ *The Linguist* 33 (5): 182-185.

Newmark, Peter. 1994. „Paragraphs on Translation 34.“ *The Linguist* 33 (6): 214-218.

Newmark, Peter. 1995. „Paragraphs on Translation 35.“ *The Linguist* 34 (1): 40-43.

Newmark, Peter. 1995. „Paragraphs on Translation 36.“ *The Linguist* 34 (2): 76-77.

Newmark, Peter. 1995. „Paragraphs on Translation 37.“ *The Linguist* 34 (3): 112-113.

Newmark, Peter. 1995. „Paragraphs on Translation 38.“ *The Linguist* 34 (4): 142-145.

Newmark, Peter. 1995. „Paragraphs on Translation 39.“ *The Linguist* 34 (5): 170-175.

Newmark, Peter. 1995. „Paragraphs on Translation 40.“ *The Linguist* 34 (6): 210-212.

Newmark, Peter. 1996. „Paragraphs on Translation 41.“ *The Linguist* 35 (1): 18-21.

- Newmark, Peter. 1996. „Paragraphs on Translation 42.“ *The Linguist* 35 (2): 60-63.
- Newmark, Peter. 1996. „Paragraphs on Translation 43.“ *The Linguist* 35 (3): 90-93.
- Newmark, Peter. 1996. „Paragraphs on Translation 44.“ *The Linguist* 35 (4): 122-125.
- Newmark, Peter. 1996. „Paragraphs on Translation 45.“ *The Linguist* 35 (5): 152-155.
- Newmark, Peter. 1996. „Paragraphs on Translation 46.“ *The Linguist* 35 (6): 184-186.
- Newmark, Peter. 1997. „Paragraphs on Translation 47.“ *The Linguist* 36 (1): 23-25.
- Newmark, Peter. 1997. „Paragraphs on Translation 48.“ *The Linguist* 36 (2): 55-57.
- Newmark, Peter. 1997. „Paragraphs on Translation 49.“ *The Linguist* 36 (3): 90-92.
- Newmark, Peter. 1997. „Paragraphs on Translation 50.“ *The Linguist* 36 (4): 122-124.
- Newmark, Peter. 1997. „Paragraphs on Translation 51.“ *The Linguist* 36 (5): 153-155.
- Newmark, Peter. 1997. „Paragraphs on Translation 52.“ *The Linguist* 36 (6): 185-187.
- Newmark, Peter. 1998. „Paragraphs on Translation 53.“ *The Linguist* 37 (1): 29-31.
- Newmark, Peter. 1998. „Paragraphs on Translation 54.“ *The Linguist* 37 (2): 60-62.
- Newmark, Peter. 1998. „Paragraphs on Translation 55.“ *The Linguist* 37 (3): 94-96.
- Newmark, Peter. 1998. „Paragraphs on Translation 56.“ *The Linguist* 37 (4): 125-127.
- Newmark, Peter. 1998. „Paragraphs on Translation 57.“ *The Linguist* 37 (5): 157-159.
- Newmark, Peter. 1998. „Paragraphs on Translation 58.“ *The Linguist* 37 (6): 190-191.
- Newmark, Peter. 1999. „Paragraphs on Translation 59.“ *The Linguist* 38 (1): 30-32.
- Newmark, Peter. 1999. „Paragraphs on Translation 60.“ *The Linguist* 38 (2): 63-64.

10.4 Série článků *Translation Now*

- Newmark, Peter. 1999. „Translation Now.“ *The Linguist* 38 (3): 94-96.
- Newmark, Peter. 1999. „Translation Now.“ *The Linguist* 38 (4): 126-128.

Newmark, Peter. 1999. „Translation Now.“ *The Linguist* 38 (5): 156-158.

Newmark, Peter. 1999. „Translation Now No. 3.“ *The Linguist* 38 (6): 190-192.

Newmark, Peter. 2000. „Translation Now No. 4.“ *The Linguist* 39 (1): 29-31.

Newmark, Peter. 2000. „Translation Now No. 5.“ *The Linguist* 39 (2): 62-64.

Newmark, Peter. 2000. „Translation Now No. 6.“ *The Linguist* 39 (3): 94-96.

Newmark, Peter. 2000. „Translation Now No. 7.“ *The Linguist* 39 (4): 126-128.

Newmark, Peter. 2000. „Translation Now No. 8.“ *The Linguist* 39 (5): 158-160.

Newmark, Peter. 2000. „Translation Now No. 9.“ *The Linguist* 39 (6): 190-192.

Newmark, Peter. 2001. „Translation Now No. 10.“ *The Linguist* 40 (1): 30-32.

Newmark, Peter. 2001. „Translation Now No. 11.“ *The Linguist* 40 (2): 62-64.

Newmark, Peter. 2001. „Translation Now No. 12.“ *The Linguist* 40 (3): 93-95.

Newmark, Peter. 2001. „Translation Now No. 13.“ *The Linguist* 40 (4): 126-128.

Newmark, Peter. 2001. „Translation Now No. 14.“ *The Linguist* 40 (5): 159-160.

Newmark, Peter. 2001. „Translation Now No. 15.“ *The Linguist* 40 (6): 190-192.

Newmark, Peter. 2002. „Translation Now No. 16.“ *The Linguist* 41 (1): 30-32.

Newmark, Peter. 2002. „Translation Now No. 17.“ *The Linguist* 41 (2): 62-64.

Newmark, Peter. 2002. „Translation Now No. 18.“ *The Linguist* 41 (3): 94-96.

Newmark, Peter. 2002. „Translation Now No. 19.“ *The Linguist* 41 (4): 126-128.

Newmark, Peter. 2002. „Translation Now No. 20.“ *The Linguist* 41 (5): 158-160.

Newmark, Peter. 2002. „Translation Now No. 21.“ *The Linguist* 41 (6): 187-189.

Newmark, Peter. 2003. „Translation Now No. 22.“ *The Linguist* 42 (1): 30-32.

Newmark, Peter. 2003. „Translation Now No. 23.“ *The Linguist* 42 (2): 61-63.

Newmark, Peter. 2003. „Translation Now No. 24.“ *The Linguist* 42 (3): 95-97.

Newmark, Peter. 2003. „Translation Now No. 25.“ *The Linguist* 42 (4): 125-127.

Newmark, Peter. 2003. „Translation Now No. 26.“ *The Linguist* 42 (5): 159-161.

Newmark, Peter. 2003. „Translation Now No. 27.“ *The Linguist* 42 (6): 188-190.

Newmark, Peter. 2004. „Translation Now No. 28.“ *The Linguist* 43 (1): 31-33.

Newmark, Peter. 2004. „Translation Now No. 29.“ *The Linguist* 43 (2): 63-65.

Newmark, Peter. 2004. „Translation Now No. 30.“ *The Linguist* 43 (3): 95-97.

Newmark, Peter. 2004. „Translation Now No. 27.“ *The Linguist* 43 (4): 127-129.

Newmark, Peter. 2005. „Translation Now No. 31.“ *The Linguist* 44 (1): 26-27.

Newmark, Peter. 2005. „Translation Now No. 32.“ *The Linguist* 44 (2): 57-59.

Newmark, Peter. 2005. „Translation Now No. 33.“ *The Linguist* 44 (3): 97-100.

Newmark, Peter. 2005. „Translation Now No. 34.“ *The Linguist* 44 (4): 125-127.

Newmark, Peter. 2005. „Translation Now No. 35.“ *The Linguist* 44 (5): 157-159.

Newmark, Peter. 2005. „Translation Now No. 36.“ *The Linguist* 44 (6): 188-190.

Newmark, Peter. 2006. „Translation Now No. 37.“ *The Linguist* 45 (1): 30-31.

Newmark, Peter. 2006. „Translation Now No. 38.“ *The Linguist* 45 (2): 61-63.

Newmark, Peter. 2006. „Translation Now No. 39.“ *The Linguist* 45 (3): 93-95.

Newmark, Peter. 2006. „Translation Now No. 40.“ *The Linguist* 45 (4): 126-128.

Newmark, Peter. 2006. „Translation Now No. 41.“ *The Linguist* 45 (5): 158-160.

Newmark, Peter. 2006. „Translation Now No. 41.“ *The Linguist* 45 (6): 185-187.

Newmark, Peter. 2007. „Translation Now No. 43.“ *The Linguist* 46 (1): 28-30.

Newmark, Peter. 2007. „Translation Now No. 44.“ *The Linguist* 46 (2): 30-31.

Newmark, Peter. 2007. „Translation Now No. 45.“ *The Linguist* 46 (3): 29-31.

Newmark, Peter. 2007. „Translation Now No. 46.“ *The Linguist* 46 (4): 30-32.

Newmark, Peter. 2007. „Translation Now No. 47.“ *The Linguist* 46 (5): 30-32.

Newmark, Peter. 2007. „Translation Now No. 48.“ *The Linguist* 46 (6): 27-28.

Newmark, Peter. 2008. „Translation Now No. 49.“ *The Linguist* 47 (1): 30-32.

Newmark, Peter. 2008. „Translation Now No. 50.“ *The Linguist* 47 (2): 30-32.

Newmark, Peter. 2008. „Translation Now No. 51.“ *The Linguist* 47 (3): 32-33.

Newmark, Peter. 2008. „Translation Now No. 52.“ *The Linguist* 47 (4): 30-32.

Newmark, Peter. 2008. „Translation Now No. 53.“ *The Linguist* 47 (5): 29-31.

Newmark, Peter. 2008/9. „Translation Now No. 54.“ *The Linguist* 47 (6): 22-24.

Newmark, Peter. 2009. „Translation Now No. 55.“ *The Linguist* 48 (1): 27-28.

Newmark, Peter. 2009. „Translation Now No. 56.“ *The Linguist* 48 (2): 29-31.

Newmark, Peter. 2009. „Translation Now No. 57.“ *The Linguist* 48 (3): 32-33.

Newmark, Peter. 2009. „Translation Now No. 58.“ *The Linguist* 48 (4): 29-31.

Newmark, Peter. 2009. „Translation Now No. 59.“ *The Linguist* 48 (5): 29-31.

Newmark, Peter. 2009. „Translation Now No. 60.“ *The Linguist* 48 (6): 29-31.

Newmark, Peter. 2010. „Translation Now No. 61.“ *The Linguist* 49 (1): 29-31.

Newmark, Peter. 2010. „Translation Now No. 62.“ *The Linguist* 49 (2): 30-32.

Newmark, Peter. 2010. „Translation Now No. 63.“ *The Linguist* 49 (3): 30-31.

Newmark, Peter. 2010. „Translation Now No. 64.“ *The Linguist* 49 (4): 30-31.

Newmark, Peter. 2010. „Translation Now No. 65.“ *The Linguist* 49 (5): 30-31.

Newmark, Peter. 2010. „Translation Now No. 66.“ *The Linguist* 49 (6): 24-25.

10.5 Hesla v encyklopediích

Newmark, Peter. 2000. „The Magic Mountain.“ In *Encyclopedia of Literary Translation Into English: A-L*, O.live Classe, 907-99. New York: Routledge.

Newmark, Peter. 2004. „Names as a Translation Problem.“ In *Übersetzung. Translation. Traduction. Ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung An International Encyclopedia of Translation Studies. Encyclopédie Internationale de la recherche sur la traduction. Volume I*, Harald Kittel; Armin Paul Frank; Norbert Greiner; Theo Hermans; Werner Koller & José Lambert, 527-530. Berlin and New York: Walter de Gruyter.

10.6 Polemické reakce

Newmark, Peter. 1995. „Notes on Sergio Viaggio.“ *Rivista internazionale di tecnica della traduzione = International Journal of Translation* 1: 11-13.

Newmark, Peter. 1997. „The Customer as King: A Response to Hans G. Höning“ *Current Issues in Language and Society* 4 (1): 75-77.

Newmark, Peter. 1999. „Taking a Stand on Mary Snell-Hornby.“ *Current Issues in Language and Society* 6 (2): 152-154.

Newmark, Peter. 2000. „The Deficiencies of Skopos Theory - a Response to Anna Trosborg.“ *Current Issues in Language and Society* 7 (3): 259-260.

10.7 Rozhovory

Newmark, Peter & Joyce Greer. 1995. „Entrevista a Peter Newmark“ *Hieronymus Complutensis* 1: 113-116.

Newmark, Peter; Ana Ballester Casado & Catalina Jiménez Hurtado. 1992. „Entrevista con Peter Newmark.“ *Sendebär* 3: 39-47.

Newmark, Peter & Anikó Sohár: 2003 „What Makes Me Tick? Peter Newmark interviewed by Anikó Sohár.“ *Across Languages and Cultures* 3 (2): 251-255.

Newmark, Peter & David Shea. 2005. „Interview with Peter Newmark, pioneering theoretician in scientific translation.“ *Panace@* 6 (21-22): 392-394.

10.8 Recenze

Samostatných recenzí publikoval Newmark menší počet, jelikož mnoho děl hodnotil v rámci svých pravidelných sloupků *Paragraphs on Translation* a *Translation Now*.

„Translation, Linguistics, Culture: A French-English Handbook.“ Nigel Armstrong. *Language & Intercultural Communication* (2007): 102-103.

„Text Coherence in Translation.“ Klaus Schubert & Bart Papegaij. *Multilingua* (1992): 103.

„Übensetzungswissenschaft und Sprachmittlerausbildung.“ Haidemarie Salevsky. *Multilingua* (1995): 351.

„Terminological Knowledge in Multilingual Language Processing.“ Jörg Schütz. *Multilingua* (1997): 427.

„Teaching Translation and Interpreting 2.“ Cay Dollerup & Anette Lindegaard. *Multilingua* (1997): 426.

„Simultandolmetschen als komplexes Handeln.“ Franz Pöchhacker. *Multilingua* (1997): 426.